

HEXAMERON

ad Magni Basilii per Joannem
Argyropolum e greco in
latinuz conuersum.

Cum Gratia ⁊ Priuilegio.

JACOBVS MAZUCHIVS RO. ACADEM. BIBLIOPOLA,
R. D. D. PETRO GRYPHO EPISCOPO FOROLI-
VIENSI REFERENDARIO APOSTOLICO
DOMINO SVO. ETC. S. D.

RAPHAELEM Volaterranum Gratum/obseruandumq; pernecessa-
rium nostrum in maiorem modū & diligo/& amo/cum pro eius hu-
manitate/nam quicquid curat/elaborat/perficit/id ad omnium utilita-
tem nauare conatur/tum ob eius/& splendorem/& gratiam/domi/forisq;. Is. u.
Mario Maffeo eruditissimo fratri suo Magni Basili lucubrationes à Græco fon-
te/ad Latinam eruditionem traduxit/ac me suatore/& auctore in publicum ma-
gna omnium literatorum cupiditate exposuit/Nunc autem ut qui totum se ma-
ioribus/ac dignioribus studiis dederit/eiusdē Magni Basili ^{εἰς αὐτὸν} Ad me mi-
sit/ut q; prius suis manus mēbris lucē aspiciebat nūc p me-totus totum orbē cir-
cūuoliret/Ego uero q; & si in uestro doctore puluere non ita ut uellem uersatus
sum/tñ oīum literatorum uestigia amore/ & beniuolentia sic persequor/ut nus-
q; esse uellem ubi de lris aliqd non agat cui id potissimū munus adscribere cum
multum diuq; cogitauerim incidisti in mētem cōtinuo mi Gryphe/ q; ex senten-
tia pbe oīum sciētiarū/oīum bonorū studioꝝ culmen ita attigisti ut nō dubitem
illud de te dicere quod de. M. Varrone nostrē linguę duce/dixerim: nā non solū
Moralium/sed Naturalium/& Diuinarū regē cognitiōem assequutus es/& honoribus
dignis honestatus cum ab Alexandro. VI. Tum à Iulio. II. Tum etiam à Leo-
ne. X. nostris. Pontt. Optt. Maxxx. pro tua quæ est in omnibus humanitas cū
q; unus in tam misero/ærumnoso/fero/ac ferreo tempore/in tam afflicta cōmo-
ta/perdita/pudendaq; fortuna/in tanto bellorum tumultuoso horrore/in tanto
Italæ/cæterarumq; gentium conflictu/& si in summo oīum dolore nihil prudē-
tia/nihil doctrina possunt tñ Rem literariam penitus/ ac penitus coniuentem/
imisque præcipitantem fundamentis ita erigas/confirmes/ conserues/ut te merito
Literarū Patrem recto nomine appellari posse & sentirem/& cēserem: Tibi ergo
mi Gryphe/cui tantum attribuo/ut nihil de mea cogitatione diminuam/ id mu-
neris dandum uolui/quod si ita ut præ se fert animus legeris illum Basilium te le-
gisse contendes qui non ab re magnus ab eruditis dici meruit / Præterea multis
luminibus ingenii litum multa arte elaboratum/multis eloquentiæ flosculis per-
fectum adseuerabis. Quid multa? Magnum Basilium ad te mitto/Maximos mul-
tos inuenies/qui ne tantum magni appellari meruerint/Magnum uero q; Maxi-
mus appellari: ut est/posset/neminem præter istum/qui tibi est dedicatus. Vale.
& si me amas Bene Vale. Romę ex ædibus nostris. M. D. XV. XII. Kal. Ianuar.

MAGNI BASILII HEXAMERON ARGYROPOLVM
CONGRESSIO PRIMA.
IN PRINCIPIO FECIT DEVS CELVM ET TERRAM.

DECENS EST ACCOMODATVMQ; VE PRINCIPI-
um/Ei qui mundi constitutionem enarraturus est eorum ornatus
quæ conspiciuntur dispositionisq; principium in oratione sua/ ante
omnia posuisse: Nam extractio celi/ terręq; tradenda est: quæ non
euentu fortuito/casusq; orta est/perinde ut quidam sunt opinati. Sed originem
ab ipso deo/atq; causam sumpsit. Qualis nam auditus dignus est eorum quę di-
cuntur magnitudine tanto: Quæ preparatiōe præditam animam talium auscul-
tationi sermonum obuiam ire oportet: Nempe carnis affectionibus expurgatā/
Curis uitę non occupatam/ac obfuscatam patientem laboris. Indagatricem/om-
ni ex parte circumspectantem/ac explorantem/Si quo ex loco dignum deo con-
ceptum/atq; sententiam accipere possit. Sed antea quam insitam his uerbis dili-
gentiam inquiramus: quantęq; sunt perbreuium harum uocum sententię per-
scrutemur. Quis nam is est qui nos alloquitur animaduertamus oportet. Nam
si cor auctoris altum ob mentis imbecillitatem nostrę non attingamus: at fidei
mentem adhibentes/dignitatęq; differentes: ad assentiendum is sponte: quæ di-
cta sunt adducemur. Moyses igitur is est: qui cōmentationem hanc scripsit. Moy-
ses ille: qui testimonio habitus est apud deum urbanus esse: cum adhuc infans
esset: ac alimentum suggeret primum. Quem Pharaonis filia adoptauit: regiōq;
modo sapientibus ægyptiorum adhibitis præceptoribus/ educauit/ac erudiuit:
Qui tyrannidis aspernatus fastum: humilitatemq; gentis: nationisq; suę cōple-
xus ærumnas illas populi dei calamitatesq; subire maluit: q; breui tempore peccā-
do uoluptate potiri. Qui summo amore: suapte natura iustitiā psequutus est sem-
per ac æquitatem: ubi & antea q; principatus ipsi populi: magistratusq; traditus
esset: ad necem usq; nimirum ob improbitatis odium insitum ipsius naturæ: ma-
los punisse uiciososq; uidetur: Qui ab is est expulsus: in quos ipse beneficia cō-
tulit: & ægypti quidem libenti animo tumultus reliquit. Ad æthiopiū autem
usq; profectus: ibiq; ocium nactus/totos quadraginta annos contēplationi regē
indulsi: Qui natus iam annos. lxxx. deum uidit quo ad homo uidere pōt: Im-
mo uero: ut ceterorum contigit nemini teste deo. Siquis dicente fuerit inter uos
propheta dominii: in uisione uidebor ei/ uel per somnum eum alloquar. Ad nō
talis est. seruus meus Moyses. Qui in tota mea domo fidelissimus est ore ad os
ipsum alloquar/ in forma palam & nō per serpos. Is igitur qui deum æque/atq;
aa ii

Angeli ipsa facie uidit: hæc ex iis nobis refert: quæ ab ipso deo percepit/ac audiuit. Audiamus igitur ueritatis uerba/non ab humana sapiētia/ sed a Spiritu sancti uera doctrina prolata/quæ non ab auditoribus laudem: atq; plausum expectant: Sed eorum qui docentur salutem affectant. In principio fecit Deus cælum & terram: comprimis: sistitq; linguam/orationemq; meam admiratione mētis. Quid primum dicam? Vnde exordiar? externorum ne sapientum uanitatem redarguam/an ueritatem nostram laudibus efferam? Complura de rerum natura sapientes externi disseruerunt:& nulla prorsus apud illos ratio: nulla sententia fixa/stabilis: immobilisq; permansit/posteriore semper antecedentem eiecit: atq; a deo/ut opus nobis non sit opinationes illorum euertere: quippe cum satis ab illis uti diximus sint euerse: Qui namq; deum ignorauerunt / ii mentis compotem causam ortui rerum præesse non concesserunt. Sed ea quæ deinceps emergere uidentur/ad suam illa accommodata primam ignorationem in medium attulerunt/ac concluderunt / Quam obrem/quidam ad materiales suppositiones confugerunt: Vniuersisq; causam ad elementa mundi redegerunt / atq; accommodarunt. Quidam indiuidua expertiaque Corpora partium: & moles atque meatus rerum earum omnium. quæ conspiciuntur continere naturam asseruerunt:& ortus occasusq; concursuibus / semotionibusq; corpusculorum illorum partibus uacantium fieri: Validioremq; connexionem eorundem diuturniorum corporum durationis causam esse: Stamen aranei qui hæc scribunt profecto texunt. qui talia tam temere de mundo effutunt: qui per tenues adeo causas/exiguaq; principia cæli/terræq; marisq; supponunt: quæq; in ratione rerum esse non possunt. Non enim dicere sciuerunt. In principio fecit Deus cælum:& terram. Quapropter sine gubernatione ulla prorsus administrationeq; hoc uniuersum esse ferriq; casu/fortunaq; putarunt / sua opinione propria sane decepti/qua deum esse negabant. In quod absurdum ne nos incidamus: is qui rerum effectum mundiq; conscripsit: in primis continuo uerbis ipsius dei nomine nostram illustrauit mentem hoc exorsus modo: In principio fecit Deus cælum:& terram: Pulcher orationis profecto est ordo: principium in primis posuit/ne mundum aliqui principio carere arbitrarentur. Deinde addidit fecit/ Ut ipse mundus effectus minima pars uirium opificis ostendatur. Nam ut cum ab eadem arte figulus uascula:mille fixisset/neq; artem/neq; uires absumpsit/ sic & huius opifex uniuersi non ad unum mundum procreandum accommodatam potentiam habens/ sed in infinitum exuperantem rerum earum omnium: quæ spectantur magnitudines: solo sane uoluntatis momento creauit. Quod si principio mundus non careat / factusq; sit: querere uelis / inuestigareq; / quis est qui

principium ipsi prestetit & quis nam est ipsius affector? Quin potius: ne rationibus fortasse nostris queritantes/cogitationibusq; humanis/a uia recta/ueritateq; exorbitemus/ac nostros animos doctrina Moyses ipse preoccupauit/dei preciosissimo nomine/perinde atq; imagine sigillo/munimētoq; quodam in ipsos impresso: In principio dicendo fecit deus cælum:& terram. Natura ipsa beata abundans/infinitaq; bonitas/id quod cunctis iis est carissimum: quæ prædicta sunt ratione:pulchritudo summæ desiderabilis.principium eorum: quæ sunt omnium: fons:origoq; uitæ:lux accommodatissima menti: immensa sapientia dei: hic in principio Cælum:terræq; fecit. Noli igitur homo res eas:quæ cernuntur principio carere putare:neq; propterea quod in orbem cæli/circumq; feruntur:orbisq; principium nostro facile sensu capi non potest:corporum eorum que uersantur naturam carere principio arbitrare. Neq; enim hic orbis: plana inquam ea figura/que linea una circundatur Si nostrum defugit sensum: & neq; id unde incipit/neq; id in quod desinit inuenire possumus:iam & principio supponere carere ipsum debemus. Sed & si sensum id fugit re uera tamen is ab aliquo puncto cepit:qui centro:ac interuallo quodam ipsum descripsit. Sic & tibi non si in se ipsa uersantur ea corpora/quæ in orbem motu cientur:motionis ipsorum equabilitas nullaq; prorsus intercidente quiete continuatio errorem illum imprimat: atq; relinquat:mundum inquam principio/sineq; carere. Trāsit enim huiuscemodi figura:& cælum preteribit/& terra opinionum sentētiarumq; prædictio de cōsumatione/deq; mundi mutatione/Sunt ea sane:que nunc per paucis tradita sūt ab ea doctrina/quæ a deo spirata est. In principio deus fecit cælum:& terrā: Que tempore ceperunt esse:tempore quoq; desinant/ac finiantur necesse est:& si temporis initium habent noli dubitare de fine: facultates metiendi dimensioes: uix docendi numeros:rationesq; tractationes de solidis/ipsa deniq; peruulgata stellarum scientia:negotiosissima uanitas/ad quem quæso pergunt proficiscunturq; finem. Si qui in his ipsis studio indulserunt: hunc quoq; mundum qui cernitur æternum esse perinde:atq; deum ipsam opificem/omnium rerum creatoremq; putarunt/ad eandem opinionem/porro conditionemq; definitum ipsum materialiq; corpore præditum reducentes/quæ nature soli tribuenda ei: que comprehendendi/conspiciq; minime potest.neq; tantum animaduertere potuerunt: cuius partes corruptioni/mutationiq; subiiciuntur/id quoq; totum eandem affectioes quibus & ipse partes afficiuntur subire tandem necessarium esse. Sed adeo suis cogitationibus uani sunt facti:adeo tenebris cor eorum imprudens affectum est: adeo deniq; sese sapientes esse dicentes stulti sunt facti/ ut cælum partim ab æter

no una cum deo esse: partim deum esse principio / sineque carentem asserant: singularumque partium administrationes causam esse. Locuplex ista profecto sapientia mundi: penas ipsis asperas olim accumulabit: quippe Qui cum adeo uanis in rebus acute perspicerent in apprehendenda ueritate suapte sponte sunt obcecati. Atque qui stellarum interualla spatiaque permetiuntur: & eas stellas quae semper conspiciuntur septentrionalesque assignant: eas quae in australi polo situm obtinent nonnullis hominibus esse notas asserunt: nobis ignotas tum aquiloniam latitudinem / orbemque signiferum mille spatiis secant: & regressiones syderum: stationes / declinationes / omniumque precipuam motionem quanto denique tempore suum quaeque stellarum errantium cursum peragit exactissime: reditionemque conficit / obseruauerunt / unam ex omnibus uiam rationemque non inueniunt / qua deum opificem uniuersis: iustumque iudicem esse: pro dignitate eorum / quae acta sunt in uita remunerationem tribuentem animaduertissent / atque nouissent: consumationisque sententiam: que rationem omnino sequitur iudicii percipissent: commutatum inquam iri necessario mundum: si status animarum ad aliam uitae sit formam mutandus / Nam uti uita praesens affirmem. huiusce mundi naturam obtinuit / ita futurus etiam animarum nostrarum uiuendi modus: accommodatum exitum suo statui sortietur. Illi uero adeo ab his abhorre uidentur: & mentem his uti ueris adhibere non patiuntur / ut cum de consumatione non huiusce mundi regenerationeque differimus: latum quoque risum in nos effundere soleant. At qui cum principium / ea quae prodeunt ab ipso natura praecedere uideatur: de his differens ipse Moyses: quae in tempore sunt / hanc necessario uocem praeteris protulit: in principio inquam fecit. Erat enim quid ut uideretur: & ante hunc mundum quod mente quidem perspicere potest: omissus est autem: neque de ipso quicquam est dictum / ob mentis eorum qui inhaerent in habitatem: suntque adhuc in huiusmodi rebus percipiendis infantes. Erat quidam uetustior ortu mundi status / ad essentias eas accommodatas: quae prestabiliores sunt mundo / tempus nimirum exuperans / eternus: perpetuus. Creaturas autem in ipso rerum omnium opifex procreauit. Lucem intelligibilem ad eorum qui deum amant beatitudinem accommodatam / ipsas ratione preditas / inuisibilesque naturas: & omnem intelligibilium rerum ornatum / quotquot nostrae mentis exuperant uires: quorum neque nomina possumus inuenire hec inuisibilis ipsius mundi substantiam complent / quemadmodum nos Diuus Paulus docet. In ipso dicens omnia condita sunt / siue uisibilia / siue inuisibilia / siue Throni / siue Dominationes / siue Principatus / siue Potestates / siue Potentie / siue

Angelorum exercitus / siue Archangelorum etiam praefecture. Cum autem: & mundum hunc eorum quae sunt ingredi numerum oporteret: precipue quidem eruditionis animarum omnium doctrineque locum: ac domicilium: deinde tam: & omnium eorum omnino quae oriuntur: & occidunt accommodatissimum diuersorium / una cum ipso mundo / temporis quoque curriculum / tam animalibus / quam stirpibus / omnibusque omnino partibus ipsius insitum exortum est / accedens semper atque decedens: & nunquam cessans a talis cursus conditione / an talis quaelo natura temporis non est / cuius transactam quidem euauit / futurum autem nondum adest: & praesens antea quam noscatur sensum fugit: atque dilabitur / Talem sane quandam: & eorum quae sunt orta constat esse naturam: quippe quae aut incrementa / aut decrementa suscipiunt / fixationem autem / stabilitatemque nullam / aut pertenuem obtinent. par igitur erat animalium corpora stirpiumque / quasi cuidam profluenti necessario alligata / agitationisque motionis obnoxia: qua nimirum ad ortum / occasumque pergitur / a temporis ipsius contineri natura: conditio: cuius iis est propinqua: quae commutationi subiiciuntur. Hinc haud incongrue Moyses qui sapienter ortum mundi nos docet / hoc pacto de ipso sermone aggressus est in principio fecit: id est in eo principio. quod est tempore tribuendum. Non enim in principio mundum factum fuisse dicit / ortu res omnis eas asserens ipsam praecedere / quae a deo sunt factae. Sed post eas res / que non aspectu. Sed mente percipiuntur / rerum istarum quas cernimus sensuque omnino percipimus ortus principium uarrat. Dicitur itaque principium. ipsa motio prima quo pacto uita probe principium esse dicitur agere iusta / Nam a iustis actionibus primum ad beatam mouemur / atque proficimur uitam. Dicitur item & id unde fit quippiam cum uti causa quedam iest in ipso: quale quid est in edibus fundamentum / & in nauigio carina: Quo pacto dictum est principium sapientiae timor domini: Est enim ipse metus ueluti fundamentum ad perfectionem ipsam sumendam. Est praeterea principium: & artificiosorum operum ars / ut Beseleelis sapientiam ornatus tabernaculi principium esse constat: principium in super actum sepe numero dicitur ipse finis eorum quae fiunt: atque aguntur. Ut beneficentia: misericordieque principium dicitur acceptatio dei / omnisque actionis eius omnino quae prouenit a uirtute: finis is qui studiosis sanctisque promittitur. Cum haec sint / totque modis principium dici soleat: consideres uelim / si non omnibus accommodari uox praesens possit. Nam discere sane potes quonam tempore cepit ortus huiusce mundi / si hoc ex tempore praeteri regrediens die extructiois primum

Beseleelis.

tandem offendere mundi contenderis. Inueneris enim hoc pacto / unde prima
 temporis motio est exorta: Deinde cælum: & terram ante totius extrusionem uni-
 uersi quasi fundamenta iacta fuisse præterea quandam artificiosam esse ratioem/
 a qua prodiit omnis earum rerum/quæ conspiciuntur ornatus. Deniq; uocem
 ipsam principii / non temere / non frustra / sed ad aliquem finem conducentem
 utilitatemq; rerum non mediocrem innuere / demonstrareq; mundum excogi-
 tatum fuisse si sine dubio ratione peditis animis eruditionis est diuersorium. fa-
 cultatisq; domicilium eius qua deus noscitur: menti modum / uiamq; prestans
 per ea quæ conspiciuntur sensuiq; sese offerunt / ad eas res contemplandas / quæ
 uisu cerni minime possunt / Vt & ipse diuus Apostolus asserit: Inuisibilia dicēs
 ipsius a creatura mundi per ea: quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. At enim
 ob temporis etiam actus fortasse creandi uacuitatem: dictum est in principio fe-
 cit: quippe cum partibus ipsum principium careat: demensionumque sit experte
 Nam uti uic principium nondum est uia: & domus principium pari modo do-
 mus non est / Sic temporis quoq; principium nondum est tempus quin neque
 minima pars ipsius esse uidetur. Quod si quispiam contendendo temporis prin-
 cipium tempus dixerit esse: non ignoret oportet sese diuisurum ipsum in tempo-
 ris esse partes in principium inquam medium atq; finem. Atq; principi conci-
 pere principium / mēte per ridiculum esse. quiq; bipartito principium secat / cum
 duo nimirum principia pro uno facturum. immo uero complura ac infinita qp-
 pe cum id quod est diuisum in alias semper partes sit diuidendum. Vt igitur ut
 deus opifex mundum creare uoluit / uniuersum ipsum extitisse continuo sine tē-
 pore doceamur: dictum est: in principio fecit: Cuius interpretes alii dilucidius
 sententiam explicantes: in sumam deus fecit dixerunt / id est continuo atq; simul
 Sed de principio quidem ut perpauca de multis dicamus eousq; sit dictum. Cū
 autem artes partim effectrices / partim actrices / partim contemplatrices dicantur:
 & harum quidem finis sit operatio mentis: & secundarum ipsa corporis agitatio
 quæ cum cessauerit: nihil ortum inde conspicitur / nihil persistens (saltationis. n.
 modulationisq; nullus est finis / sed ipsamet in seipsam desinit operatio) effectri-
 cium autem post operationem extet: quid & permaneat opus / ut ædificandi fa-
 cultates: excutiendi / texendi ceterarumq; similium: in quibus etiam si non assit
 Artifex satis præ sese rationes ipsas artificiosas opera fuerunt / ac ædificatiorem
 admiratione tibi operis aspectu licet afficere: & excussorem / item atque textorē ut
 artificiosum opus esse mūdus aīe oculos oīum positū demōstret: quo p ipm ei⁹
 sapiētia / q fecit ipsum percipiatur / nulla prorsus alia / q̄ hac uoce de ipso / sapiētis-

simus Moyses usus est. In principio fecit Deus: non egit: non constituit: sed fecit
 Et quia complures eorum qui mundum ab eterno simul esse cum deo sunt opi-
 nati non ab ipso factum esse: sed quasi uirium umbraculum ipsius esset. sponte
 emeruisse ipsum asseruerunt: atq; causam quidem ipsius deum esse fatentur: cau-
 sam tamen uoluntate non concurrente perinde atq; corpus umbræ / lucidumq;
 splendoris est causa / ideo talem errorem emendare propheta percipiens hæc ex-
 actissima uerba protulit: in principio fecit / Non ut sit ipsi mundo causam presti-
 tit / Sed fecit ut bonus / quod utile est ut sapiens quod pulcherrimum est / ut po-
 tentia peditus: quod maximum est: & omnino quasi artificem sane tibi deum /
 in ipsam rerum substantiam omnium ingressum: ac partes singulas inter sese cō-
 iungentem: atq; accommodantem / consentaneumq; sibi consonumque totum
 uniuersum efficientem ostendit. In principio fecit Deus cælum: & terram Ex
 duobus extremis: uniuersi sane totius innuit ortum: cælo quidem primis or-
 tus redditis partibus: terre uero secundis: Quicquid autem istorum medium
 est / id una cum ipsis omnino finibus exortum esse consentaneum est ratio-
 ni. Itaq; si nihil etiam de ceteris dixerit elementis igne inquam / aeræ / atq; aqua /
 tu te tamen ipsæ tua solertia mente capere uelis / primum quidem in cunctis im-
 mixta omnia esse / atq; in terra tam aquam: quam aerem / quam etiam ignem in-
 ueneris / si tam e / scilicet quam e ferro / que suam originem e terra trahere constat
 ignis exiliat: frictionibusue copiosus emergens eluceat / ubi dignum / id est eti-
 am admiratione quoniam pacto cum in ipsis corporibus inest ignis non officit
 cum egressus fuerit / ea quæ tunc seruabant ipsum absumit / Aquæ uero naturā
 ipsis instam terræ uisceribus ii demonstrant qui Puteos confossa terra confici-
 unt / & aeris item naturam ipsi uapores quos ab humectata terra sole tepefacta
 resultare / sursumq; ferri conspiciunt. Deinde si cælum natura locum superum
 occupat / humus infimum optinet / propterea quod leuia cælum suapte natura
 petunt / ad humum pondera suapte nutu feruntur aduersanturq; sibi mtuo
 maxime / superus / inferusq; locus: qui mentionem eorum fecit: quæ plurimum
 inter sese suapte natura distant. eum: & ea profecto significasse: ac innuisse quæ
 mediam inter illam Regionem occupant: atque implent: Quare singulorum
 enarrationem querere noli: Sed ea quæ silentio præterita sunt: per ea quæ di-
 cta / declarataque sunt intelligere uelis. In principio fecit Deus Cælum & ter-
 ram. Inquisitio de rerum assentiis / aut earum quas contemplamur / aut earum
 quæ sensibus nostris obiciuntur: longum profecto: atque a re proposita se-
 iunctum admodum interpretationi sermonem affert / ut in exquirendis illis
 uerba longe plura reliquis sunt consumenda / quæ de singulis eorum quæ

querimus dici possunt. Adde etiam/neq̄ quicq̄ ad extruētiōem ecclesie tale stu-
 dium negotiumq̄ cōferre. Sed de substantia cœli satisfaciunt ea nobis quæ ad
 Hefaiā profeta sunt dicta/qui simplicibus uerbis naturam cœli satis apparuit cū
 dixisset. Qui cœlum perinde atq̄ fumum constituit. Idest qui tenuem naturam
 non solidam atq̄ crassam ad constituendam cœli substantiam fecit. De figura
 quoq̄ satis sunt ea quæ idem ille dixit/dei gloriam enarrando: Qui cōstituit ut
 fornicem cœlum: Hæc cadem: & de terra nobis ipsis consulimus/non ipsius inq̄
 nos: quem sit tandem essentia perscrutari: neq̄ nos ipsos conterere/macerareq̄
 cogitationibus in ipso perquirendo subiecto: neq̄ naturam aliquam spoliatam
 nudam exturbatamq̄ qualitibus querere/sua qualitibus ipsis ratione uacan-
 tem. Sed certo scire cuncta quibus est prodita: quæq̄ contēplamur in ipsa ad eius
 rationem acomodari quippe cum ad essentiam ipsius pertineant/ In nihilum. n.
 omnino deseris. Si singulas eas quas optinet qualitates: enixus fueris auferre li-
 bera cogitatione/ Nam si nigredinem: si frigiditatem/ si grauitatem/ si densitatē
 si deniq̄ qualitates eas: quas sibi gustatus uendicat / aut si quas alias inesse terræ
 uidemus amoueris/ nihil prorsus fuerit ipsum tibi subiectum. His igitur post ha-
 bitis: nec illud te querere moneo: super quonam uelut fundamento subiecto ter-
 ra fundetur: atq̄ quiescat: Et hoc enim pacto mēs perturbabitur/ atq̄ deficiet ad
 nullum certum exitum/ sane finemq̄ cogitatione proficiscente. Nam si latitudi-
 ni terre substratum dixeris aerem esse/ dubitaueris protinus certo scio quonam
 pacto per mollis illa natura laxa meatibusq̄ referta pondere tanto compressa re-
 sistit: atq̄ renititur/ Sed non collisa resilit: atq̄ diffunditur/ nec superas semper ad
 partis prementis cedit/ ac undequaq̄ dilabitur: Sin aque rursus tibi supposue-
 ris terræ subiectam esse naturam: hoc quoq̄ pacto profecto quæseris. Cur p̄ gra-
 ue densumq̄ corpus non penetrat atq̄ ingreditur aquam: sed a debiliore natura
 a deo pondere corpus exuperans detinetur: Insuper ipsius etiam aquæ sede sine
 dubio perquisieris: iterumq̄ dubitaueris cui nam corpori substanti renitentiq̄
 ultimus ipsius insidet fundus. Quod si corpus quippiam terra robustius prohi-
 bere supposueris/ terram ne deorsum feratur: & illud itidem alicuius continuo
 corporis: aut iniurias similis animaduertes indigere/ quod detineret ipsum: at-
 q̄ arceret nec ad ima sineret ruere: & si quippiam illi libera fictum cogitatione
 supponere possumus/ sedem illius iterum mens nostra sane fundamentumque
 quæret: atq̄ hoc pacto proficiscentes in infinitum abibimus sedibus/ ac funda-
 mentis inuentis: alia rursus in super semper subiicientes deniq̄ quo plures eius-
 modi sedes accumulamus eo maiorem afferre subducereq̄ uim reuerti cogi-
 mur/ ad totam illam molem impositam sustinendam: Quamobrem modum:

finesq̄ ponere menti uelis/ ne tuam nimiam inuestigationem qua perscruta ris
 ea quæ comprehendere minime possunt: tibi sententia carpat / interrogatusq̄ ab
 eorum quoq̄ fueris/ super quo telluris orbis firmati sunt: fixiq̄ si nosti: Atq̄ si in
 Psalmis audieris unquam: Ego firmaui columnas ipsius: uim eam qua contine-
 tur/ atq̄ stabilis est dictam esse columnas puta: Nam illud: Super maria inquam
 fundauit eam/ nil aliud plane/ quam undiq̄ terram / aquæ natura circumfusam
 esse significat: At cum fluida sit inquit aqua: atq̄ loca/ preceps/ infera suapte na-
 tura petere soleat: Cur quæso sublimis manet: & non cadit/ non defluit? At terrā
 etiam seipsa suspensam atq̄ pendentem ipse non animaduertis eandem / immo
 uero maiorem dubitationem afferre quippe cum longe grauior sit aqua natura:
 Verum siue per se ipsam consistere concesserimus terram/ siue super aquis stabi-
 litatem esse dixerimus non discedamus unquam a religionis sanctæ nostræ senten-
 tiæ: sed a Creatoris omnis uniuersi partis potentia contineri fateamur necesse est:
 Hæc igitur & nobis ipsis dicamus & iis qui nos percontantur / cui nam corpori
 ueluti subiecto fundamento tam immensum/ hoc intollerabileq̄ terræ pondus
 innititur/ respondeamus oportet. In Dei manus firmes sunt terræ. Id nimirum: &
 nobis ad notitiam ratissimum est: & audientibus conducibile: lam uero quidam
 interpretes naturæ: terram immobilem persistere tales etiam ob causas asserunt:
 Nam ipsam necessario manere dicunt/ in eodemq̄ semper persistere loco/ propte-
 rea quod regionem uniuersi mediam occupat: nec ei conceditur ob interuallum
 undiq̄ par inter ipsam atq̄ extremum: quoniam sese potius flecteret/ quippe cum
 omni ex parte circumdans similitudo/ momentum ad aliquem assequendum ei
 motione locum auferat/ medium autem locum non libidine/ non forte fortuna
 non casu terram occupare dicunt: Sed naturalem hanc esse necessariamq̄ terre
 positionem. Nam cum locum uersus supera cœlesti corpus extremum obtineat
 quæ nos inquit inde cadere supposuerimus atq̄ ruere pondera: ea suo pte nu-
 tu medium undiq̄ petent/ at ipsamq̄ ferentur: atq̄ concurrent: At ad quod cu-
 iuspiam partes suapte natura feruntur / ad id & totum ipsum itidem feretur: ac
 ipellet: Quod si glebe/ si lapides/ si ligna/ si res oēs oīno terre/ ad iferā suo pte mo-
 mēto locū mouent/ ibiq̄ quiescunt/ hæc eadē ē: & toti sane ppria fuerit accomodata
 q̄ positio terræ/ Eni uero si qd̄ leuitate p̄ditū corpus suapte natura motu ciebit /
 id a medio mūdi supra loca p̄culdubio petet/ Quare cōstat cū p̄deribus grauissi-
 misq̄ corporibus ppriū eē motū quo ifera loca petant: At uniuersi mediū ifere eē
 locū nr̄a iā oīo demōstrauit: Noli itaq̄ mirari si terra stabilis ē/ neq̄ excipit/ q̄ppe
 q̄ mediū ipm occupet uniuersi locū accomodatissimum sibi natura: omnino. n.

aut manere ipsam eo in loco natura quiescereq; oportet/aut si motu ciatur præter naturam egredi a sua propria dimoueriq; sede necesse est. Si quid eorum que dicta sunt: probabile tibi / ueriq; simile uideatur ad Architecti Dei sapientiam: que res omnis ita instituit/atq; disposuit: admirationem redigere transferreque uelis: Non enim admiratio/que pro maximis rebus emergit cum modus ob que fit aliquid admirabile fuerit imminui solet / Sin minus at simplicitas fidei ualidior tibi sit rationalis demonstrationibus facultatis/Hæc eadem de cæli quoq; natura dixerimus: Complures enim uarieq; sapientum mundi sententie de celi natura fuere. Quidam enim quatuor ex elemētis ipsum constare dixerunt/quippe cum tangi possit/atq; conspiciatur:& terræ quidem soliditatis rationem ignis autem ob aspectum:& ceterorum mixtionis causa particeps esse/ Quidam hac opinione ueluti non probabili post habita/repulsaq; quintam quādam naturam corporis ad Cælum constituendum ex sese/atq; a se ipsis exaratam in rationem rerum introduxerunt: Estq; qui apud eos ipsum ætheris corpus/quod nec ignis est ut inquiunt/nec aer/nec terra / nec aqua / nec omnino quid unum ipsorum simplicium corporum/propterea quod simplicibus quidem rectus modus accommodatur: leuia nanq; supera/ graua infera loca petunt / Cælum autem uersatur cōuersioneq; mouet: & neq; motio qua rursus pergitur/aut deorsum idem est quod conuersio:& magna interest inter motionem rectam / ac ipsam conuersionem/Atq; quorum naturales diuerse sunt motiones/eorum diuersas ut aiunt / & essentias esse necesse est: At neq; supponere possumus / ex primis corporibus: quæ quidem:& elementa uocamus Cælum constare/ propterea q; ea corpora: quæ composita sunt ex diuersis æquabili motione / uiq; uiolenta carente moueri non possunt/cum singulis simplicibus quæ in ipsis insunt compositis: aliud alii momentum competat suapte natura: Quo circa res compositæ cum continue motu cientur / obnoxie sunt labori: Quippe cum unus motus omnibus contrariis accommodatus/atq; amicus esse non possit/ Sed qui leui rei conuenit grauissime aduersetur/Nam cum ad supera nos mouemur / terrea natura tum premimur cum infera petimus uim tum infermius igni/ deorsum contra naturam ipsum trahentes / Elementorum autem ad contraria loca distractio causa profecto fit dissolutionis. Quid enim cogitur præterq; naturam uix cum uiolentiæ resistit: id omne cito admodum in ea dissolui nimirum ex quibus cōstitit solet/uno quoq; cōponētium in locum in locū p̄prium redeūte/ ob has itaq; rōnum/ut aiūt necessitates/maioræ suorū rationibus sententiisq; post habitis: nouam suā opinionem ii peculiarēq; sententiā attulerunt: qui quintam quādam

corporis essentiam ad cælum gignendum syderaq; constituenda supposuerunt/ Ecce aut alius quidam eorum: qui in probabilibus afferendis rationibus uigent exurgit/opinatiōisq; istius auctoris aggressus/illa quidem omnia diluit/atq; dissoluit propriam autem:& ipse de cælo sententiā a se fictā in medium attulit De quibus si nunc dicere aggrediamur/in nugas sane perinde atq; illi: locutōem q; superuacaneā incideremus: Sed illos quidem inter sese contendere dimicare/atq; ita uinci deiicq; nos cōmittamus/De telluris autem essentia celiq; sermone post habito fideq; adhibita Moyfi diuo deum / Cælum & terram fecisse dicenti optimum illum summumq; architectum: qui sapienter exactissimaq; cum arte/ res omnes extruxit/atq; creauit: admiratione gloriæq; perinde uti decet afficiamus/ deniq; tum a rerum earum pulchritudine que cōspiciuntur/ illum pulcherrimū opificem animaduertamus/ Tum assensibilium horum diffinitorumq; corpore magnitudine immensum illum/ac infinitum/omnemq; mentem in copia suæ concipienda uirium exuperantem excogitemus/Nam & si naturam eorum que facta sunt ignoramus/id tamen omne quod sensibus confuse nostris obiicitur/ adeo mirum est adeo magnas excitat admirationes/ut & strenuissima queq; mēs longe inferior etiam eorum que sunt in mundo minimo uideatur in eo digne percipiendo: ac pertractando: aut in debitis absoluedis illius grā laudibus Creatori: Quem omnis gloria decet in secula seculorum.

TERRA AVTEM INVISIBILIS ERAT AC INEXTRUCTA

MORA per paucis in uerbis a primo diluculo tracta/ tātā in illis occultam inuenimus sententiæ profunditatem/ut de iis: que deinceps sequuntur penitus desperemus. Nam si sanctorū atria talia sunt:& templi uestibula a deo gloriosa sunt/a deo fastu superba/ut exuperatione sue pulchritudinis ueluti fulgetrix oculos nostre mentis exagitent qualia q̄so sunt ipsa sc̄ta sanctorū & quis a deo sese sufficiētē existimat/ut cōclauē ipsum penitissimāq; ædes audeat ingredi: aut quisnam secreta illa atq; archana conspexerit: Nā & cōspectus illorum impossibilis esse uidetur:& rationis eorum interpretatio: que intellecta sunt: non nisi summa cum difficultate fieri potest: Verum cum apud ipsum iudicem iustum: pro solo quoq; uoluntatis ad res bonas agendas decentesq; momento definite sint/haud despiciende mercedes: non desistamus ab incepta propositarum inuestigatione rerum oportet: Nam tam & si rerum attingere dignitatem minime possumus si tamen a scripture uoluntate sententiæq; spiritus subsidio sancti nō aberrabimus:& ipsi profecto nō abiecti penitus iudicabimur

& Ecclesia Dei non nihil extructionis sue per oos diuina concurrente gratia consequetur: Terra autem inuisibilis erat/ac inextructa. Cur utriusq; tam celo q; terra æque sine discrimine factis/celum quidem exactum est/ ortum atq; perfectū/ terra autem adhuc imperfecta/atq; inculta: Quid præterea sit id quod dicitur in extructum terram: & quam ob causam ipsa tellus inuisibilis erat? Est igitur extructio telluris exacta atq; perfecta: fertilitas ea quæ ab ipsa met exoritur: atq; emergit. stirpium omnis generis germinationis: Arborum altissimarum: tam fructuosarum q; haud fructuosarum proceritates: florum diuersi uariiq; colores: atq; odores suaves: ceteraq; omnia quæ paulopost exorta præcepto dei suam sunt condecoratura parentem. Quorum cum nondum quicq; existeret/in extructam oratio terram haud immerito nuncupauit/Eadem probe de celo quoq; dixerimus: Et ipsum. n. nondum expolitum est. neq; suum proprium obtinuit ornamentum quippe quod nondum a luna soleq; illustratur/aut ceteris stellis tanquam sertis sit redimitum. Itaq; non aberaueris sane/si celum etiam dixeris inextructum/At qui duas terram ob causas inuisibilem dixit/aut quia nondum erat spectator ipsius homo/aut q; cerni non poterat cum obruta fluitantibus aquis esset. Nondum enim erant aggregate suis in locis aquæ/quas deus rum aggregasset maria nuncupauit/Enimuero cum inuisibile dici soleat/tum id quod oculis corporis uideri non potest qualis est mens humana/tum id quod natura quidem eisdem conspicitur potest obiectu tamen corporis occultatur/ut ferrum/ut saxum/quod in alto gurgite iacet:hoc modo secundo nunc inuisibilem terram dictam esse putamus aquea natura uelata. Adde tamen & lucem nondum exortam fuisse absentia cuius haud mirum uidetur: sitam in media mundi parte tellurem/ inuisibilem ob id ipsum etiam a scriptura fuisse dictam/quod aer undiq; circa ipsam diffusus luce careret/sed ueritatis depreuatores non suam scripturæ mentem accomodantes sed ad suam uoluntatem mentem scripturarum sententiamq; trahentes/ac puerentes materiam hisce uerbis innui dicunt: Hæc est enim: & inuisibilis inquit: & inextructa suapte natura quippe cum omni prorsus qualitate sua careat ratione: atq; ab omni penitus forma figuraq; sit separata: Quam opifex uniuersisumptam informauit in ordinemq; redegit: atq; ita per ipsam rerum earum omnium: quæ conspiciuntur essentias fecit. Si igitur hæc ingenita sit/ nec ulla prorsus ipsius extet origo primum quidem honores ei tribuendi sunt/ iisdem qui deo tribui solent/ si primas easdem partes obtinere censet. Quo quod absurdius? quod magis impiū fieri potest: eā inq; ipsam que qualitatis ois est expers: que forma penitus ois caret: que informitas est extrema: que informis est turpitudine: uerbis. n. eisdem utor quibus illi naturā ipsius explicare conantur/ eodem statu supremo/ quæ sapiens & po-

tens: & formosissimus opifex creatorq; rerum omnium sibi suo iure optimo uedicauit/ dignam esse existimare: Deinde si tante sit quantitatis ut totam suscipiat scientiam dei/ hoc quoq; pacto substantiā ipsius æqualē aliquo modo inuestigabili dei potētie/ facultatq; opponit: si dei sese prudentiā totā/ ipsam/ facultatēq; metiri possit. Sin minor sit operatione diuina hoc etiam sane pacto in absurdus longe pactum maledictum in deum/ hæc ipsorū sentētia uertetur ac incidet ociosum detinentiū ipm deum: ac actione suorū operum: creatiōe ue propter materię defectionem uacantem: At. n. humane paupertas inopiaq; natura illos decepsisse profecto uidetur: Atq; quā humanis in rebus singule artes in aliqua materia definite uersantur: ut excussoria qdem facultas in ferro: fabrilis autem in lignis: atq; in his ipsis aliud quod est ipm subiectum/ aliud forma/ aliud itē id quod/ ex subiecto formaq; cōficiunt/ & materia foris assumit forma accomodat ab arte: efficit autem id quod ex utrisq; componit: ex materia inq; & forma sic: & in opatiōe diuina creatiōeq; regū usu iā euenisse putarunt: mundi qdem figuram: a creatoris allatā arte sapiētiāq; fuisse: materiā aut foris opifici subiectā fuisse: mundum ipm ex hisce cōpositū emerisse: subiectū: & essentiam aliūde: figurā a deo/ formāq; hntem ex quibus ipsis euenire uidetur: inficias quod ire/ maximū ipm deū: auctore esse cōstitutionis mundi: ortuq; regū preesse: quasi uero cuiuspiā totius: & ipse partem cōferret: in ortū regū paruam cōtulisse quādam portiōem/ ipm asserere/ Nec ob ingenii utilitatē/ humileq; cogitatiōes/ ac rōnes: altitudinem/ apicemq; ueritatis attigisse suspexit seq; potuerūt: Nec animaduertent: hic qdem usus nimirum necessitate: post ipsas materias artes inuētas/ ac introductas in uitā fuisse: erat. n. antea uelus: texedū post facultas sequuta est: supplenda cā defectionis natura: & lignū itidem erat: ars aut fabrilis ipm occurrentis necessitatis uarię rationē ueluti sibi materiā oblatam atq; subiectā informās: utilitatē usumq; lignorū ostendit: nauitis Remū/ agricolis Aratrū/ militibus hastam pstando / Deum aut oīum regū opificē anteaq; quicq; eorū quę conspiciuntur exortū esset/ uniuersa mente cōcepisse: conceptaq; facere uoluisse/ atq; qualē esse mundum oporteret intellexisse: & una cū forma p̄tinus ipsius materiā accomodatā creasse/ Atq; celo qdem eā p̄stitisse naturā: que cælum ipm decebat: cōceptaq; facere uoluisse: atq; qualem esse mundum oporteret intellexisse: & una cū forma p̄tinus ipsius materiā accomodatā creasse: atq; celo qdem eā p̄stitisse naturā: quæ celū ipm decebat/ figure aut terre debitā cōuenientēq; substantiā subiecisse/ Ignē deniq; aerē: atq; aquā in ea quæ sibi libuit redegeisse figurā. in essentiāq; oīno cuncta deduxisse perinde atq; uniuscuiusq; ratio flagitabat. Mūdum præterea totum dissimilibus constantem ex partibus: & inter se dissimilitudinibus firmissimo quodam concordie uinculo colligasse/ ac conuinxisse: adeoq;

in unam societatem cō centumq; conflasse/ut & ea quæ longissimo inter sese in
teruallo suapte natura distant unita miro consensu coniunctaq; uideant/ proin-
de desinat a fabulosis hisce figmentis: Hec eam potētiā que mentibus cōpre-
hendi minime pōt: quæq; uoce humana penitus inefabilis est suæ imbecillita-
te cogitationū/rationūq; metiri uelint. Fecit deus cælum: & terrā haud dimidia
ex pte: sed totum cælum totaq; tellurem: Ipsam inq; essentiam: materiā simul cum
forma. Non. n. figuræ inuentor est deus: sed ipsius naturæ rex creator. Nāq; re-
spondeāt nobis quæso quonam pacto cōgressse fuerunt inter sese faciēdi dei po-
tentia: & paciēdi materiæ natura/ hęc sine forma subiectum p̄stans: illa figuræ
scientiam habens facultatēq; sine materia: ut quod alteri deest / ab altero confe-
rat / opifici qdem ut habeat/ ubi suam artem ostendet/ materiæ uero/ ut informi-
tatē deponat ac priuationē: q; forme: Sed de his haecenus: ad ea redeam unde di-
gressi sumus: Terra aut inuisibilis erat/ ac inextructa Multa sane post hęc/ in prin-
cipio inq; fecit deus cælum: & terrā silentio preterea sunt ignis: aëriaqua/ ex his ip-
sis emergentes affectiones/ quæ cūctā qdem uti mundi ptes una cū ipso mundo
sunt orta omīssa tñ de industria sunt: ut ad discurrendum sese n̄ exerceat animus:
ex paucisq; ueluti principiis: ea quæ restant agitatione sua inferre p̄cipere ratione
subductā possit/ Ita q; cum dicitur qdem nō esset: aquam deum fecisse: dictum aut
esset inuisibilem esse terram cogitare tute ipse considerareq; uelis. quo uelamine
tellus operta nō uidebat/ Hec igitur ignis operire poterat terram. Illuminare enī
luciditateq; potius ea corpora qbus est p̄ns: q̄ tenebris ignis afficere solet. Neq;
terræ tum aer erat uelamen: Est. n. aeris perræa perspicuaq; natura/ rerūq; oīum
uisibiliū suscipiens formas: ac cernentiū eas oculos: aspectusq; transmittit/ R. est
ergo nos aquam intelilgere fluitare oportere: terręq; superficiem occupare ac te-
gere/ nondum propriis in locis humoris substantia segregata: ex qbus perspicuū
esse constat: Terrā tum nō solum inuisibilem/ sed in extructa etiā: atq; uacuā esse
quippe cum humoris exuperatio etiam nunc in gignendis ferendisq; fructibus:
impedimēto terræ soleat esse/ idem igitur esse terrę tum cause constat: & ut non
uideret: & ut extructa nō esset si terræ sit extructio proprius ornatus accomoda-
tus ipsi natura: Segetes plantis in Regionibus inundantes: prata per uirescētia: co-
piaq; florū uarietateq; depicta: opace/ dense/ frondoseq; ualles/ Montiū deniq; ca-
cumina uerticeq; siluis umbrose. Quorū nōdū qdā ipsa tellus hēbat: sed putrie-
bat qdē oīum ortū/ eaq; plane uiriū rōne: q cū crearet ab opifice sibi fuerūt imp̄-
se: opiebat aut ydonea definitaq; tēpora quo diuino p̄cepto cōceptus suos in lu-
cē/ ac fetus edat: Sed & tenebre dicit erāt sup faciē abissi/ Alie rursum hinc fabu-
larē occasiōes/ Alia figmētōz p̄cipia magis/ ac magis impioz emergūt / ad suas

nonnullis hoibus hæc opinioniones proprias/ sensaq; peruertentibus uerba/ Tene-
bras. n. nō ut sunt ita interpretantur: aërem aliquē lucis eypertem/ aut locū obie-
ctū corporis obūbratum/ aut quacōq; causa carētem/ Lumine locū/ sed uim ma-
lam: qn potius ipm malū inde a sese principium atq; originē trahens / oppositū
aduersariū contrariūq; bonitati diuine/ tenebras ipsas interpretant: Nā si deus ē
lux eā uim: & potētiā que contra ipm militat/ eiq; aduersat: cōstare dicūt ita ra-
tione sententię flagitante tenebras esse: Tenebras haud ab alio genitas/ sed geni-
tum ac ortū a seipso malū: Tenebras hostes aīæ mortis effectrices: Virtutis ad-
uersarias: Quas & in rōne rex esse: & nō adeo prodisse uerbis his ipsis prophete
significari dicunt: haud mediocriter aberrantes ex hoc itaq; figmēto: quæ nā opi-
nio perdita pernitiōsa/ deoq; repugnās nō exorta/ nō ficta est/ Qui lupi pergra-
ues dei/ dissipantes distrahentesq; gregem/ aīas humanas ab hac tam praua uoce
principio sumpto/ nō inuaserūt: Nō ualētini/ non Marciones hinc sunt exortis:
Nō abhoiabilis manicheoz scelestaq; secta/ q̄ si quispiam pestē ecclesię putredi-
nēq; dixerit/ a ueritate nō aberrauerit: Cur ita longe a ueritate discedis/ atq; ex-
orbitas homo? Cur exiti tibi causas excogitare querereq; pergis? Simplex ē hæc
oratio/ atq; ab oībus cōprehendi facile pōt: erat inuisibilis iquit terra: Quam ob
cām quæso: quæ circumfusa undiq; erat abyssus: Quid abyssus significat? Copio-
sam aquā: exitus cuius/ ac finis attingi nō sine difficultate uersus infera pōt / Ac
cōplura per tenuē aquam corpora sepenumero nouimus p̄spicuaq; uideri: Quā
obrem igitur aspectui pars nulla prorsus sese tunc offerre telluris: atq; ubiicere po-
terat/ Quia lumine carebat his aer: tenebrisq; totus affectus erat / qui totam nbi-
bat aquæ naturā. Radius. n. solis cum aquas penetrat Calculos infundo colloca-
tos perlepe demonstrat/ p̄funda uero in nocte nullo modo qsq; ea quæ sunt sub
aqua cōspicere pōt: q̄ cū ita sint: luce clarius extat huiusce sententiæ inuisibile inq;
eē tellurē: rōne id eē cōfirmatiōemq; qd̄ post affert: abyssum inq; eē q̄ terrā occu-
pabat atq; tegebat: & ipam lumine uacare tenebrisq; affectā eē: Neq; igr abyssus
oppositæ facultatū/ ac uiriū/ ulla est multitudo/ p̄inde ut qdam imaginati sunt/
neq; tenebre principatus sunt qdā in rōne rex etq; potētia sumo cōtraria bono/
Nā si q̄ duo paribus eēt cōtraria uiribus: exitio sibi mutuo nimirū eēt: molesti
asq; cōtinuo sibi mutuo nō mediocres afferrēt iter ipsa bello p̄petuo pugnaq; si/
ne ullo fine/ sine ullis idiciis sp̄ instate: Quod si uiribus altez exuparet uictū oīo
cōficeret altez: atq; cōsumeret: qre si mali uires sumiq; bōi pares/ inqūt eē: icessa-
bile p̄fecto bellū: alternā uictoriā iteritūq; cōtinuū itroducūt / sin exuperat sumi
bōi potētia. Quid cām ē ut mali natura nō funditus sit sublata/ Sin qd̄ nephas ē
dicere miror quonā pacto seiplos ipsi nō defugiūt/ ad tā nefanda maledicta cōui-

ciaque labentes. At neque tamen adeo malum ipsum profluxisse/indeque ortum habuisse credere rectum est. propterea quod nihil contrariorum a contrario suo gignit. Neque uita mortem parere solet/neque tenebre lucis principium est/neque ualitudinem morbus efficit unquam sed in affectum quodammodo mutatioibus e contrariis ad contraria/sit migratio/In generatione uero non a contrariis: sed ab iis quae genus idem subeunt singula quae fiunt/ proficiscunt: At si nec ingenitum est iniquitas ipsum malum/nec a deo profluxit/unde nam essentiam quaeso/unde naturam sortitur? Nam eorum quae uitae humanae participes sunt: in eorum uersant mala esse inficias ierit nemo: Quid igitur est dicendum: An malum ipsum asseramus oportet: non essentiam uiuentem animaque praeditam esse sed affectionem animae uirtuti contrariam a probitatis finibus lapsu nimirum in ipsis desideriosis ac inertibus emergentem. Noli itaque malum foris explorare atque inquirere Neque uetustam quaedam naturam principem malignitatis imaginare/Sed mali sui quodque uitaeque seipsum auctorem/atque originem noscat: Nam si ea quae nobis eueniunt/partim a natura proficiscunt/ut senectus: ut morbus/partim sua sponte proueniunt: quales sunt casus ratione uacantes alienis principiis accidentes/aduersae sepe numero regis/aut etiam secundae ut inuentio thesauri puteum fodienti/aut canis occuratio rabidi proficiscens in foveam: partim in nobis ipsis sunt collata: ut cupiditatis superare: uoluptatibus modum non ponere: continere iram/aut in eum immittere: qui iniuria laessiuit: uera dicere/aut falsa: moderatum/ac mediocre moribus esse aut fastu superbum arrogantiaque elatum: quorum tute ipse dominus es: eorum principia non aliunde querere uelis: Sed quod proprie malum est id a uoluntate sumptisse: principium electione neque scito/Non enim si nobis inuitis eueniri: & situmque in nobis non esset/tantum quoddem a legibus metus iis qui iniuria afficiunt imineret: iudiciorum aut supplicia penaeque tam indeprecabiles essent: quam maleficis pro meritis fugitiorum scelerumque definiunt. Atque haec a nobis de proprie malo sunt dicta: morbus. n. ignobilitas: paupertas: mors: ceteraque id genus: haud sane mala putanda sunt: prope quod neque eorum istis aduersant: inter maxima bona Nos enumerare solemus: quae quidem partim a natura prodeunt: partim non sine quoque comodo cum pluribus accidisse uidentur: quae cum ita sint omni prorsus in partem per modos per aduentitios sensus interpretatione post habitam tenebrarum simpliciter absoluteque sensum non curiose scripture sequentes uoluntatem suscipiamus oportet: At. n. oratio gemit: sunt ne tenebre cum mundo similiter exorte/antecedunt ne lucem antiquitate: Denique cur id quod est deterius antecessit: Discimus itaque uel a se tenebras: non proinde atque substantiam extitisse sed ut affectionem aeri priuatione luminis accidisse. Ad cuiusmodi is locus quaeso quem mundus ambit subito luminis expertus inuentus est ut essent tenebrae super aquas? An animaduertamus oportet si quod erat ante mundi sensibus sese obicietis huiusmodi/caducique constitutionem id in

lumine nimirum esse: id in luce uersari/Neque. n. angelorum dignitates/ neque celestem exercitum uniuersum: neque omnino si quae natura sunt participes rationis / aut nomen sortites aut nomine careres spiritusque subministrantes in tenebris degere/ uersarique/ sed in hac commodatissima sibique luce: letitiaque spiritali suum statum habere: consentaneum esse rationi: Atque his obtiterit nemo/ non is saltem qui super caelestem lucem inter bonorum promissiones expectat De qua salomon ait. Lux iustis semper est praesens: Et apostolus Paulus/ Gratias agimus patri: qui nobis satisfecit in parte sortis scientiae in luce: Et. n. si qui condempnantur in tenebras exteriores mittuntur: qui digne egerunt uoluntate diuina/ eos in lumine super caelesti: suam habere regem constat: Cum igitur ortum impio diuino caelum extesumque partitus: ac circumactum amfractibus undique suis/ ac ambitu: ea quae sunt in ipso complexu esse: Corpus continuum obtinet/ ab externisque sufficiens interna seiuergere comprehensum a se locum necessario carere lumine reddidit/ tenebrisque affectit/ externo interno interciso splendore/ Nam ut sit umbra: tria concurrant oportet lux: corpus obiectum luci: locus luminis expertus: Tenebrae itaque iam dicte ob corporis umbram caelestis oborte sunt: Atque id quod dicimus aptissimo plane exemplo proceperis: si tibi meridie defusa ex materia tabernaculum opacue circumposueris ac in tenebris hoc exaratis modo teipsum incluseris tales & tenebras illas suppose tibi fuisse non primum neque de industria ortas/ sed res alias dicto modo sequutas: Has autem & super abyssum esse scriptura dicit prope quod aeris fines/ cum corporum omnium finibus sufficiens copulari: atque accommodari suapte natura solet: A qua uero tunc fluitabat: omniaque tegebat Idcirco tenebras necessario deum esse super abyssum facere esse: Et spiritus Dei ferebat super aquas/ siue id dicat spiritum diffusionem inquam aeris naturam spirabilis suscipe tibi Moysen mundi singulas partes enumerante: fecit Deum caelum & terram: aquas: aerem: & humum & fluuientem/partesque in omnes sese diffundente. Siue quod & uerius est & a maioribus nostris probatum spiritus sanctus spiritus Dei sit dictus prope quod obseruatum est/ tale de illo peculiari modo scripturam proprieque facere mentionem: & nihil aliud Dei spiritum appellare: quam ipsum spiritum sanctum: qui diuine beatique Trinitatis numerum complet: hanc quoque sententiam si concesseris: maiorem ex hac utilitatem/ profecto fueris consequutus. At quoniam pacto dixeris super aquas hic ferebatur: Equidem non meam tibi/ Sed uiri cuiusdam Syri sententiam recensebo: qui tantum a sapientia mundi stabat: quanto uerarum scientiarum rerum propinquior erat/ Aiebat igitur ille Syrorum linguam indicatorum esse: & ob affinitatem/ quam habet cum hebraica lingua: sententias aliquo modo scripturarum magis attingere: Itaque talem huiusmodi dicti sententiam esse dicebat: Verbum hoc: ferebatur: profouebat/ uitalemque fecunditatem: aquarum nature prebebat/ sumunt/ atque interpretantur incubantis auis effigie uimque uitalem quaedam impietatis in ea quae ab ipsa fouent: Talem hanc uocem asserimus sententiam indicare

super aquas in quibus spiritum dei ferre/ id est ad fecunditatem vitalem aquę naturā san-
ctum spm̄ preparare/ Quare satis ex hoc id ostendit: quod a nonnullis quæritur:
nec ab actu creandi spm̄ scm̄ abesse: Et dixit Deus fiat lux: & facta est lux: prima
uox Dei: lucis naturam creauit: Tenebras deleuit/ Mestitiam dissoluit. Mūdum
clare fecit. Vniuersis cōtinuo gratum attulit iucundumq; cōspectum/ Nāq; cœ-
lum qdem apertum fuit: ac extitit/ tenebris antea occlusum/ atq; uelātū: pulchri-
tudineq; tantam ultro suam obtulit: Tantamq; ostendit/ quantam et nunc aspe-
ctus: oculiq; testant. Aer autē omni ex parte illustrabat: Immo uero totam im-
mixtam sibi toti lucem habebat: celeri neq; splendore ipsius p̄ fines undiq; suos
cunctis distribuebat. Etenim ptes superas uersus etherem ipm̄ cœlumq; pertinge-
bat: in latitudine uero tam aquilonias mūdi partes: ac australes: momēto puncto
ue tps̄ q̄ ipm̄ ortum: atq; occasum. illuminabat: Talis est. n. ipsius natura tam p̄
tenuis in q̄ atq; p̄spicua/ ut lumen per ipm̄ transiēs spacio nullo prorsus tps̄ ege-
at: Nā ut sine tpe nostros aspectus ad ea quę conspiciunt̄ deducit sic & luminis
accessus ad fines usq; suos. puncto tps̄ suscipit: quo sane: minus tps̄ momen-
tum ullum uel mente nemo capere pōt. Aether deniq; iocūdior post ortā lucem
euasit: & aquā magis perspicue nō solum lumen suscipiēdo ueq; et emittēdo re-
fractione nimirum ipsius/ splendoribus ab ipsis undiq; resiliētib; aq; oia iūc
oīno diuina uox ad iocundissimam prestabilissimāq; cōditionem statūq; muta-
uit. Nā ut ii qui oleū in altū infundūt: luciditatē: ac claritatē illum in locū idu-
cūt/ sic oīum creator ueq; loeutus lucis repente gratiam in ipm̄ mūdum imp̄sūt
Dixit Deus fiat lux: & facta est lux iussit: & impium protinus opus erat: naturaq;
fiēbat: qua ne libera qdem cogitatione q̄q; fruendum delectabilius fingi potest:
Cum autem uocem in Deo uerbum impetium/ preceptūq; ducimus/ non eū in-
telligimus sonum: qui per instrumenta uocis elicitur/ Nec aerem lingua forma-
tum orationem diuinam esse asserimus. Sed pro uoluntatis momēto uocem at-
q; preceptum ob auditorem facilem summi/ perceptionem diciq; censemus / Et
uidit Deus lucem esse bonā: Quas laudes nos dixerimus ipsa luce dignas: q̄ testē
suam pulchritudinis ipsum iam suum habuit creatorē si bonā pro pulchra sum-
pserimus: Nā & apud nos oīo cedit oculis: iudicioq; ipsoq; q̄ppe cū tm̄ de ipsa
dicere nequeat. q̄tū aspectus antecedēs testat. At si bonū pulchritudoq; corporis/
ptiū iter sese moderatiōe: colorq; p̄bo resultat: quonā q̄lo pacto rō pulchri i ipsa
luce simplici p̄dita natura p̄tib; q; similib; cōsistit/ ac cōseruaf. An modera-
mētū i luce. nō eius ppriis p̄tib; sed in cōgressione cum uisu moderata/ dolore
uacate blādaq; cōsistit? Sic. n. & aurū pulchrum esse cōstat/ non partium inter se
se moderatione. sed quod suo solo p̄bo colore uisum inuitat/ ac allicit: aspectuq;

iocundum est/ Sic: & lucifer hesperusq; pulcherrimus est stellę nō p̄pterea qd̄
eas partes ex quibus constat/ ratam rōnem obtineat subeuntes. Sed quia splēdo-
re suū ad oculos cū indolentia uoluptateq; appellat/ at. n. dei iudiciū in p̄ntia de
bonitate lucis/ nō ad oblectamētum oīno uisus mō respiciētis est allatū / Sed ad
cōmodū et p̄spicientis ab ipsa luce postea p̄uenturū/ Nondū. n. erant oculi: q; de
lucis pulchritudine dignoscere/ iudicareq; possent. Et diuisit deus lucē a tenebris
Id est naturā istāq; talē effecit: ut misceri nō possint: oppositēq; sint perinde: atq;
cōtraria: Nam maximo interuallo eas sciunxit: & inter se separauit/ Appellatitq;
lucē qdem diem/ tenebras autē noctem/ Nunc qdem post solē scm̄: dies is arefuit
quē sol illuminet: cum est in eo dimidio globo: q; sup̄ terrā est collocatus. Nox
umbra terrę: que fit occultante se sole: Tūc autē dies fiebat/ uicissimq; nox accede-
bat: nō motione/ lustrationeq; solis/ Sed illa primogenita luce sese diffundēte rur-
sumq; cōtrahente/ ea sane mēsurā: q̄ a deo fuerat definita: Et scm̄ est uespere: & fa-
ctum est mane dies unus. Uespera qdem terminus diei/ noctisq; cōis ē/ Mane au-
tem ad diem noctis: & simili modo uicinitas accedētem: Vt igit̄ primas diei par-
tes Moyses reddat: finem prius diei memorat/ deinde noctis ultimū affert: q̄ppe
que sequitur ipsum diem. Ante nāq; lucē exortam: haud nox erat in mōdo. Sed te-
nebre/ Quod tm̄ ad diē/ ut oppositū est distinctū id est nox nūcupatum: & id: &
nouā post diem sortitū est appellatiōe: facta est igitur inqt uespera scm̄ est mane
q̄bus diem noctēq; significat. Non tm̄ diem: & noctē hec nūcupauit/ Sed p̄stabi-
liori totam tribuit appellatiōem. Hanc utiq; cōsuetudinem inuenieris in tota quo-
q; scripturā: in metiēdo tpe dies nō una cum diebus noctes enumerari: psalmoꝝ
cantor. Dies annoꝝ n̄roꝝ dicit: Et iacob dies uite meę: p̄i sunt atq; mali/ & rur-
sum oēs dies uite meę. Quo patet ea q̄ nūc historie/ forma tradita sūt/ institutiōes
ac leges cē/ ad ea q̄ deinceps dicēda cēnt: atq; agēda. Et facta ē uespera: & scm̄ est
mane dies unus. Quā ob cām nō dixit primū diē sed unū/ ubi magis cōueniebat
allaturū ordine secundum diem: & tertiu atq; quartū eum qui oēs anteibat pri-
mū appellasse diem nō unum? An diei spaciū noctisq; cohercēs/ tēpusq; utri-
usq; q̄tuor inq; uiginti q; horas cōiungēs ita dixit: q̄ppe qd̄ unius diei: noctē et
una cū ipso die cōprehēdēdo spaciū cōpleat/ ut & si i solsticiis exuperat altera: de-
finitio tm̄ totū utriusq; simul spaciū tpe sit descriptū: q̄si diceret q̄tuor uiginti q;
horę spaciū est unius diei: An q̄a cęlestis corporis ab eodē in idē punctum reditio:
uno in die agit. ut semp cum uespera diluculūq; conuersione solis/ occupat mū-
dum: haud maiore tpe: Sed unius diei spacio compleat. An ea ratio potior est:
quę in archanis/ secretisq; traditur. Deus inquit qui temporis naturam creauit:
mēsuras ipsi/ signaq; spacia dieꝝ adiunxit: Septimanaq; ipm̄ metiēs in orbem

septimanam in sese semper uersari iussit: curricula t̄pis/ac motiões enumerantem & unū item die: septimanā cōficere ip̄m in sese septies redeūtem: Id autem orbis subit effigiem: a sese inq̄ incipere: & in seip̄lo desinere: quod iā & seculi p̄p̄riū esse cōstat in seip̄m cōuertis: & huiusce nullū exitū esse. Quāob̄re capud ipsius t̄pis: nō diē primū sed unū appellauit: ut ex appellatiōe ēt affinitatē ad ip̄m seculum sortiat̄: Is. n. q̄ unici principii/ac incōmunicabilis ad aliud pr̄ se se fert formā ac cōmodate sane atq̄ apposite unus est nūcupatus/ Quod si secula plura scriptura nobis afferre solet/ seculū seculorūq̄ secula cōpluribus in locis dicendo: t̄n̄ & illic in primū/ neq̄ secūdum seculū nobis enumerat̄: ut statuū potius uariarūq̄ d̄fferētie rez/ sed nō discriptiōes ac fines ex hoc seculoq̄ nobis successionesq̄ de mōstrant̄: Dies. n. inq̄t d̄ni/ magnus ē & p̄clarus: Et rursum cur uos queritis diē d̄ni? Atq̄ hic est nō lux/ sed tenebre. Tenebre uidelicet iis q̄ digni tenebris sunt/ Nō & uesperis diem illum uerbum diuinū sit: & successiōem ac sine carere: quē & octauū psalmoz̄ auctor appellauit: p̄pterea q̄ extra t̄ps id situs est quod septi mane metiri solent: Quare si diē dixeris si seculū eandē sane sententiā dixeris/ si ue igitur dies status ille dicat̄: unus est: & nō plures. Siue seculū appellet̄ unicū utiq̄ fuerit: & nō subierit ordinē/ rōnemq̄ partis: Quā cū ita sint ut ad futurā illā uitam / statūq̄ futurū illum nostrā Moyses mentē erigat/ atq̄ deducat: Vnū eū appellauit diem/ qui seculi ipsius imago: qui dieq̄ origo: qui lucis equalis est: Ip̄m inq̄ d̄nicum diem: quem resurrectiō D̄ni preorauit: honoribusq̄ summis affecit/ Facta est igitur uespera inq̄t: & sc̄m̄ est mane dies unus/ Sed nimirū hi n̄ri de illa uespera sermones ab hac uespera iam occupati: exitum hic orationi n̄r̄e finemq̄ ponunt: pater aut̄ uerissime lucis: qui diem c̄lesti lumine decorauit: q̄ noctē ignis splendoribus perornauit: qui futuro in seculo resurrectiōem ob aternā quietem ac cōmodata mentibus incessabiliq̄ luce sua parauit uestra oīum corda notitia ueritatis illuminet uestraq̄ uitam oī prorsus impedimēto uacuā incōmodiq̄ conseruet / ambulandi facultatem uobis p̄stando perinde atq̄ in die semper decore: Vt in sanctorum demum splendoribus ueluti sol eluceatis/ pro mea gloria pro die Christi: quem gloria decet in secula seculorum.

TERTIA CONGRESSIO.

ET DIXIT DEVS FIAT FIRMAMENTVM IN MEDIO AQVARVM ET DIVIDAT AQVAS AB AQVIS.

QUONIAM PER A diē primi/ imo uero unius nō enim eam ab ip̄so dignitatem auferamus oportet: q̄ obtinet in naturā ab opifice rez̄ per seip̄sum editus nō ordine ceteroz̄ enumeratus dieq̄/ oīo n̄ra hesternō die i mediū attulit interpretationisq̄ bipartito diuise: p̄tem alteram matutinū alimentum/ alte-

rum uespertiam letitiam animarum auditoribus obtulit: atq̄ apposuit. Hodie no autem die ad res mirandas diei secundi transit/ Neq̄ uero h̄c dico: ad interpretis id uires sed ad eoz̄ gratiam que scripta sunt referendo que facile suapte natura probatur ac acceptatur/ Cordibusq̄ eorum accomodatur: qui res ueras probabilibus anteponunt: Qua sententia nimirum: & psalmoz̄ auctor apertissime: quā a ueritate percepta prodeunt indicans oblectamēta: ut dulcia dicit faucibus meis eloquia tua sunt: Superq̄ mel ori meo. Hesternō itaq̄ die uestris quo act̄ facultates nostrā suppeditabant animis in eloquiis dei studio delectatis/ hodie rursum accessimus hoc secundo die mirandas secundi diei res/ atq̄ opera spectaturi. At enim me nō p̄terit complures artium sordidaz̄ artifices: opera quōidiana sibi uitam comparantes nos cingere/ atq̄ stipare/ Qui nostram p̄stringūt orationem: p̄breuemq̄ esse percipiunt/ ne suis ab officiis longo tempore distrahantur: Hisciant uelim eam temporis partem/ que deo mutuo datur/ nō deleri neq̄ amitti/ sed ab eo magna cum accessione/ largoz̄ fenore reddi solere: Nam si quē negotiose difficultates in uita accidunt/ eas dominus submouebit: & corpori robur: & promptitudinem animoz̄/ & commutandarum rerum facilitatem & uniuersa in uita prosperitatem: iis qui spiritalia ceteris anteponunt p̄stando: & si p̄senti in uita fortasse non ut speramus ea euenerint / in quibus studemus ad eū tamen accedens/ bonus certe nobis thesaurus ipsa doctrina spiritus erit: Tolle igitur omnem a corde queso tolle uitā curam: totūq̄ te ip̄m hoc mihi collige loco Nihil. n. p̄fecto corporis presentia prodest: si cor tuum circa terrenū Thesaurum elaborat: Et dixit Deus fiat firmamentum in medio aquaz̄: & diuidat aquas ab aquis: iam & pridie dei uerba p̄ceptumq̄ percepimus/ fiat lux/ Et hodie ēt audimus fiat firmamentum. plus t̄n̄ aliquid presentia uerba uident̄ habere / p̄pterea quod oratio non modo constitit in precepto/ Sed & cām cur ipsa requiritur extructio firmamēti sine cūctatōe p̄tinus addidit: Vt diuidat inq̄ens aquas ab aq̄s primū igit̄ quonam pacto deus loquatur inuestigemus oportet. Nā uti nos loquitur n̄roq̄ modo: prius q̄da in imaginatiōe/ mēti ue formā rez̄ in generatione deinde p̄p̄rias accomodataq̄ deligēs uniuersūq̄ significatiōes enūtiat postea iis q̄ intellecta sunt instrōz̄ uocis officio subministratiōiq̄ traditis hoc pacto p̄ aeris afformatiōem/ motiōe uocis articulate/ q̄ mēte cōcepta sunt sensaq̄ edit: atq̄ explanat: Et q̄ nō fabulosum fuerit/ deū talis idigere p̄cessiōis asserere/ at ea tā dē exprimēda: q̄ ab ip̄so sunt itellecta? An accomodatius magisq̄ pium esse uideatur diuinam quidem uoluntatem primāq̄ appetitiōem momenti mentis orationem esse dei/ locutionemq̄ putare atq̄ asserere/ in figuram autem ipsam trāstatiōis scripturā sanctā cēlere redigere/ ut nō modo creaturam factam esse uoluisset

deum: Sed etiam per socium quendam exortam esse ostenderet: Nam potuisse ut a principio dixit/de omnibus pari modo tractare/omniaque transigere. In principio fecit deus caelum:& terram:deinde fecit lucem deinde firmamentum:Nunc uero deum iubentem inducens ac differentem/eum sane taciturnitate cui iubet:& qui cum disserit insinuat/ac subostendit/haud inuidens nobis/ne illius notitiam consequamur/Sed ad illius desiderium nos incendens gratia cuius uestigia quaedam/idiciumque secreta rei submittit: Quod enim labore quispiam est consequutus id & iubens suscepit:& non sine cura sibi parum ac diligentia conseruauit: At quae facile acquiri possunt/eorum comparatio per facile sperni potest: Idcirco uia quadam/ac ordine nos ad unigeniti filii dei sapientie animaduersionem: conceptumque scriptura didicit: Quantum uel hoc pacto corpore uacanti nature non opus erat ea prorsus oratione: que in uoce consistit/ubi mentis ipsimet conceptus communicari cum socio possunt/Itaque quod opus est iis orationem qui possunt ex ipsis mentis conceptibus inter sese mutuo/deliberata definitaque communicare. Etenim uox ob auditum est:& auditus uocis est gratia. Vbi uero nec aer/nec lingua/ ne auris est/nec flexuosus meatus ad sedem usque sensus in capite deferrens sonos: ibi nullis omnino uerbis est opus. Sed ex ipsis ut quispiam dixerit cordis conceptibus: communicatio fit uoluntatis. Vt igitur ad eam inquirendam personam/ad quam uerba diriguntur noster animus excitetur quod quidem paulo ante diximus haec sumpta est sapienter artificiosaque locutionis figura: Secundum exquirendum esse uidebitur si diuersum quid sit a caelo uim facto:firmamentum id: quod & ipsum nuncupatum est caelum:& si omnino duo sint Caeli:Nam quae de caelo locuti sunt suas potius pertruncandas prodiderint linguas: Quam duos esse caelos uti uerum concesserint: Vnum enim caelum in ratione rerum esse:Nec insuper oriri secundum aut tertium/aut quorumuis posse supponunt: Corporis tota caelestis essentia/in unius caeli constitutione/ut arbitrantur consumpta:Etenim unum quidem inquit corpus esse:quod orbe fertur idque finitum esse: quo si uniuerso primum celum est constitutum/nihil prorsus ad secundi/tertiique generationem ortumque restitisse:Haec igitur imaginantur illi:qui materiam ingenitam offerunt opifici regem: ex illa iam prima fabula ficta:in hanc falsam inde sequentem sententiam dilabentes/Nos autem dignum esse censemus sapientes externos/aut antea nos irridere: ac floccipendere:que eas quas inter sese controuersas habent/dissentientesque componerent.Sunt enim inter ipsos qui celos infinitos / & mundos esse prodiderunt: Quorum sententiam cum redarguerint ueluti non probabilem:illi qui grauiores demonstrationibus/robustioribusque utuntur/atque necessitatibus genitricis confirmauerint:ferre patique naturam minime posse:ut praeter hoc unum caelum aliud

oriretur/tunc ipsorum artificiosa deliramenta magis/ac magis designationesque li neque nos irridebimus si si meles ob causas:& una:& plures fieri bullas cernentes/de inde ambigunt/an creandi facultas caelos plures efficere possit/ quorum uires ac magnitudinem nihil ab eo humore cocauo differre censemus:que de imis ad supera flatu pulsus efferat cum ad imensam illam exuperationem diuine potentiae respexerimus: Quare deridende sunt ea rationes: quibus illi duos in ratione regem caelos esse non posse probabant:Nos autem a deo sententiam his assentiendum esse non censemus:Caelumque secundum non esse non credimus/ut & tertium insuper querendum esse arbitremur/aspectu cuius olim diuus haud immerito Paulus est potitus:psalmos et caelos caelorum dicentes:docere nos existimare oportere caelorum copiam esse remus. Nec uero magis haec mira uidentur:quam septem illi orbem/in quibus septem inheretia sidera cursum agere suum fere ab omnibus uno ore dicunt: Quos & ita sese habere ferunt / ut alius ab alio pinde contineat / ut ea uasa: quorum alterum inter sese positum alterum ambit: atque cohercet: Versarique retro contrario motu/ac uniuersum: Cumque circumfusus ether incitata conuersione scindat:sonorum quendam edere sonitum:intervallis coniunctum imparibus:Sed per rata partium ratione distinctis omnem omnino concentum exuperantem suauitatem:Sed cum ab illis sonitus huiusmodi per sensum petitur fides:quod aiunt: Nos inquit ob assuetudinem ab ipso primo iam ortu completis hoc auribus sonitu: obisurdescere sensumque illius audiendi carere:perinde atque hominum illi: quorum aures sonitu continue maleorum excussoriis in officinis pulsant: Horum cauillatoria haec sententiam debilissimaque redarguere adeo palam auditu primo tale sese omnibus offerentem/non hominis est profecto/aut temporis perire scientiis aut sagacitate auditorum/ac ingenium coniectatis:sed externis hominibus opinionibus externis omissis/ad ecclesiae sermonem nostrae nos redeamus Deum est a nonnullis nostris maioribus:non esse secundi caeli hunc ortum/Sed explanatorem quaedam interpretationemque prioris:propea quod illic scriptura caeli creationem in summa terrae tradidit/hic modos quibus singula facta sunt ex actiuis explicare uidet: Nos autem dicimus cum nomen diuersum officiumque peculiare caelique secundi traditum sit/aliud hoc propter id esse:quod in principio est effectum solidioris sane naturae: uniuersumque principium officium ministras:Et dixit Deus fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis:& fecit Deus firmamentum diuisumque aquas quae erant sub firmamento ab illis quae erant super firmamentum:Sed anteaquam scripturae sententiam afferamus id quod ab aliis obiicit dissoluere euitamur praecorantem. n. si firmamenti corporis globosum est / ut aspectus ipse declarat: defluit autem aqua suapte natura: ab altis que delabitur: que fieri posset/ut aqua incurua firmamenti circumferentia collocata persisteret: Ad quod dicendum est/non si quippiam orbis aeterna parte spiritum obtinere cernit: sed & externa superficie: globata informata redactum esse: totumque exacte summaque cum leuitate quasi torno adhibito

circūductum esse: necessario oportere / ubi lapidea balneorum tegmina extructioles
 cauernas ita se habere uidemus / ut in terra quidem ex parte semicirculi figuram
 obtineat: Supra autem in partibus / atque tegmine plana non unquam equaliter superficie
 terminent: Quapropter hac de re saltem neque sibi molestias ipsi lumere: neque nobis pre-
 stare uelint quasi superis aquam in locis detinere: coercereque neque non ualeamus /
 Post haec dicendum esse uideatur: que nam sit ipsius firmamenti natura: & quomodo ob causa
 nter aquas separandas institutum esse / Scriptura sacra hoc nomine firmamento: in
 iis rebus quae robore uiribusque exuperant uti consuevit: Quomodo enim dicit
 Dominus firmamentum meum: & confugium: Et ego firmaui columnas eius: & laudare
 ipsum in firmamento uirtutis eius: Nam externi quidem homines id firmum corpus so-
 lidumque dicunt / quod quasi plenum est / atque refertum: ad mathematicum corpus ita demum
 atque distinctum / est. n. mathematicum quidem corpus / quod in dimensionibus solis
 consistit: longitudine inquam latitudine atque profunditate: firmum autem / solidumque quod cum
 dimensionibus: & reniti / resistereque potest: Scriptura autem sacra quod pro robustum esse
 neque cedit / id omne firmamentum dicere consuevit: atque adeo / ut & in aere denso hac
 ipsa uoce uti uideatur / ueluti cum dicit: quod tonitruum firmat / Soliditatem. n. & resiste-
 tiam eius spiritus: qui in nubium sinibus includitur atque ob uolentiam eruptionem in-
 de / sonos ac strepitus eos efficit: quos tonitrua dicimus firmitudinem tonitruum nunquam
 cupauit. Igitur & nunc est pro quadam firma solidaque natura / ad detinendas aquas / ac
 coercendas idonea quae suapte natura dilabuntur / profacileque dissoluantur / hanc a
 scriptura uocem allatam esse arbitramur: Nec tamen ipsum firmamentum: cum uti uulgo
 putatur: ex aqua uideatur ortum habuisse suum / aut aquae coactae aut naturae cuiusque tali
 quae sui principium ortus ex humore collato sumit simile censendum est esse: quale
 cristalli lapidis naturam esse constat quem ob exuperantem aquae congelationem / in eam
 essentiam quam obtinet autumant uerti / aut speculi naturam inter metalla constantem
 est autem & ipse lapis: pellucens: & peculiari quadam purissimaque praeditus perspicui-
 tate / qui si suo in genere fuerit exactus in uetus: neque putredine ulla consumptus: ne-
 que perruptus ulla ex parte: cum aere sane contendit: eius fere perspicuitate similis esse ui-
 detur / Ex his igitur nulli simile firmamentum esse censemus: Est. n. puerilis simplicis-
 que profecto mentis / tales de corporibus caelestibus opiniones habere: Neque tamen si cum
 terra in caeteris insunt / ignis in aere aer in aqua: ceterorumque similiter aliud inest in aliis
 & nullum omnino sensui sese obiciens elementum sincerum est mixtionemque caret / ut non sit
 aut medius: aut oppositi sibi particeps: firmamentum ob id ipsum / aut ex uno simplici
 corpore / aut ex omnibus immixtum esse asserere nobis placet: quia iam ab ipsa diuina scri-
 ptura ita instituti sumus / ut nihil ultra ea quae nobis sunt concessa menti nostrae imagi-
 nari cogitari concedamus: Ad uero nec illud haud aduersum hoc loco nos quomodo

pretereant: Post haec enim impium non dictum est simplici modo: & factum est
 firmamentum Dei fiat firmamentum: Sed fecit Deus firmamentum: & rur-
 sum diuisit Deus aquas quae erant sub firmamento / ab iis quae erant super fir-
 mametum / Exaudite uos exaudite: qui surdi estis / respicite uos / respicite qui caeci
 estis: Et quis quiesco surdus est: nisi qui non exaudit a Deo magna uoce spiritum sanctum
 clamantem: Quis denique cecus est: nisi qui non cernit ac inspicit / a Deo apertas adeo
 claras de unigenito dei sigillo demonstrationes: Fiat firmamentum: Haec uox pro-
 fecto causae principis est. Fecit Deus firmamentum: Haec effectrix est sane creatri-
 cisque potentiae filii testis: Sed ad interpretationem continuandam nostram orationem
 flectamus / Et diuidat inquit aquas ab aquis: Infinita quidem ut uidetur aquarum
 erat diffusio / unde quaque nimirum inundatum terram / sublimiūque: ut & ad elemē-
 ta cetera sane comparandarum rationum aequabilitatem egredi uideantur: Quapropter
 & antea dicebatur abyssum undique circū dare terram: Cuius autem humorum copie tam-
 te / in iis quae deinceps dicentur nos assignare oportet: Nemo uero / uel eorum omnino
 quorum aius non mediocriter / in perspicientia rege sese exercuit: quique in hac caduca
 fluentemque natura per quam acute conspiciunt nostram increpabit opinionem quasi quaedam
 impossibilia supponerem / atque figmenta / neque a nobis petit qua nam in sede con-
 sistebat aquae natura. Qua namque ratione tellurem quam aqua longe grauiorem esse
 nemo est qui ignoret / ab extremis finibus adducetes in uniuersum medio collocat
 indeque suspendunt: eadem: & copiosam illam aquam / tum ob equale omne ex parte momen-
 tum circa tellurem stare quiescereque profecto concedent: Igitur humoris immensa
 natura circa terram undique diffundebatur: non temperate sese habens ad illam / sed
 longo exuperans interuallo / ita iam in uniuersi primordiis a magno rege artifice
 futura reprobata: & primis dispositis rebus ob comoditatem sequentem / Quae
 nam igitur necessitudo fuit / ut adeo exuperet aquae naturam: An cum essentia quidem
 ignis necessaria sit uniuerso / non solum ad terrestrium rege administrationem: sed ad
 ipsius esse uniuersi totius integritatem / mutuum. n. esse: si unum hoc ipsi maximum
 elementum omnium / opportunissimumque deesset / aduersent autem haec sibi mutuo / alte-
 rumque alterum corrumpere possit ignis quidem aquam cum excedit uincit uiribus / ignem
 autem aqua cum exuperat copia / nec aut seditionem inter haec esse / aut alterius defe-
 ctione cuius emeris se oporteret / ut uniuersum dissoluatur: ac pereat tantam humoris
 naturam pater familias uniuersi deus parauit: atque recondidit ut ad definitos usque /
 certosque fines ipsius mundi / cum paulatim ab ignis uiribus absumat ipsi resiste-
 re ualeat / Enim uero qui pondere cuncta mensuraque disposuit (enumerabiles. n. ipsi Io-
 his sententia & pluuie gutte sunt) is & quantum temporis definiunt / ut ipse mundus perma-
 neat certo sciuit: & quantum est igni sumptus pabuli recondere oporteret non ignora-

uit: Hæc est aquarum abundantie ratio mea sententia in ipsis rebus creatis: At qui necessariam mundo naturam ignis ipsius esse/nemo adeo expers, est uita: ut ignoret doctrinaque uerbis indigeat/ad id ita esse percipiendum: non solum quia facultates omnes ac artes quibus uita nostra subministrat/ac continetur ad operationes exercendas suas ignis egeant natura/texendi inque suendi/edificando mulcendi que ferri facultas: atque agricultura/ueque et quod neque stirpium pullulationes: neque fructuum concoctiones/ neque animalium aut terrestrium/aut aquatilium ortus: neque alimenta et istorum ulla aut initio fuissent/aut tunc aliquo permansissent si calor in ratione regere non esset. Ergo per necessaria quidem caloris creatio fuit/ut ea quae gignuntur orientur: atque persistant/per necessaria autem: & humoris abundantia: copia uel per ignis incessabilem/ac inuitabilem sumptum: Circumspice queso: lustraque creaturas omnes atque caloris uires oibus in rebus: que generationi corruptionique obnoxie sunt/insidentes ac dominantes inspexeris. Idcirco copiose sunt aquae/partim super terram diffuse/partim ultra ea quae conspiciuntur diductae/partim in similibus telluris insperse unde fontium emergunt copiosissimi ortus: & puteorum confluxiones animarumque tam torrentium quam perennium flumina: quo multis porro uariisque locis ac cellulis humoris substantia conseruetur: Atque in orientali quidem plaga ab ortibus solis aestiuis/ fluminis uisus nidus erumpit/omnium maximus amnium/ut memorie tradiderunt illi qui de orbis situ partibusque conscripserunt: qui uastis fluminibus euoluitur nindicum mare: & insuper Baetrus: & Choaspes: atque araxas/ & phasis a causis montibus/ erumpens: & alii in numeri ab aquilonibus partibus/ ad euxinum usque pontum labuntur/ Tanais est ex Rhipheis montibus defluens in paludem meotien permeat/ ab occasibus autem aestiuis/ ex pireneo monte flumen arax egreditur/ adque ad id mare pergit quod Hercules ultra columnas diffundit: Rhodanus insuper ex Alpibus: & Ister ex eisdem pene sese rapiens ille cum copulibus aliis nauigabilibus & ipsis amnibus per occidentales gallos: Celtasque atque propinquas eis Barbaras gentes nationesque labens/ in occidentum mare sese euomit: Ister per europam sese euoluens/ in pontum irrumpit. Iam quidem: & ex meridie superis a plagis per ethiopiam in numeri ueniunt amnes/partim ad nostrum hoc mare: partim ad id quod est ultra nauigabile permeantes: ex quibus sunt ægon: & nysses: & quae cremetes uocatur. & insuper ipse nilus/ qui sane neque similis natura fluuiis esse uidetur: cum exundans aquae atque mare uniuersam. Egyptum operit/ totaque aestate obrutam/ oppletamque tenet: A deo locus hic orbis habitabilis nostri: copiosis occupatur aquis: maribus uastis circumdatus: & in numeris amnibus affluens/ ob inenarrabilem opificis sapientiam/ opera cuius effectum est/ ut ignis aduersantem sibi naturam haud facile consumere possit/ Erit tamen quando & uniuersa cremabuntur igne ut Hesaias in iis asserit: quibus

ad omnium rerum differit opificem deum: Qui dicit abyssus deserta eris: & omnes tuos fluuios desiccabo: Quae cum ita sint sapientia stulta iam effecta deiecta atque posthabita: suscipe nobiscum ueritatis doctrinam uulgarem/ quidem ratione: stabilem autem firmamque cognitione: Idcirco fiat firmamentum in medio aquarum: & sit discriminans inter aquam: & aquam: Diximus quid apud scripturam significat firmamentum: Nam non resistentem absolute solidamque naturam/ ac ponderis participem: firmamentum dicitur/ Sic enim terra talem habuisset proprius appellationem/ Sed ob sublimitatem rerum naturam: quae pertenuis est: atque rara: & a nullo sensu percipi potest hoc firmamentum est appellatum tenuissimum corporum comparatione: quae sensu percipi nequeunt: Atque intelligere mihi uelis Regionem quandam locumue discernendi humoris: tenuem quidem/ atque collatum humorem ad supera loca traicientem: crassum autem/ atque terreum/ ad infera demittentem ut ab initio finem usque eadem in uniuerso temperies conseruetur/ calore paulatim humoris essentiam absorbente: Tu uero copiam quidem aquarum tantam esse non credis/ Ad caloris autem tantam copiam multitudinemque non respicis: qui tam: & si paruus est magnitudine/ multum tamen humoris ob uires suas consumere potest. Etenim attrahit quidem ad se propinquam humorem sibi/ ut ipse Cucurbitule medicorum docent: Attractum autem consumit: perinde atque in ignem lucerne fieri solet qui per licinium ad se tractum adiacens alimentum cito admodum mutatum comburit: Iam uero etherem ipsum quis ambigit igneum esse/ ac perflagrantem? Quem nisi finibus necessariis ab opifice suo detineretur: atque coherceretur: quid quæso prohibuisset omnia sibi propinqua cremare: atque urentem/ uniuersum omnium rerum humorem iam absorbuisse? Quapropter est aereus humor/ nubesque supero in loco constant: atque coguntur/ e uaporum ad ipsum delatione: quos amnes fontes: lacus: paludes/ ac maria cuncta emittunt/ ne rerum omnium naturam ætherum occupauerit comburendo. Solem etiam hunc aestatis/ tempore regionem perhumidam sepe numero limosamque breuissimo temporis momento penitus humore catentem: aridamque relinquere cernimus ostendant igitur illi nobis in omnibus habiles insignesque ingenii sunt/ ubi nam est humor ille: Nonne cuius constat in uaporem uersum calore solis absumptum fuisse? Quanquam neque calidum illi solem asserunt esse: Tantum in ipsis inest facultatis dicendi: Atque attendite quæso: cui intentes argumento/ aperte rerum experientiae aduersantis: Cum sol inquit colore candidus sit: & nec subrubeus ei color: nec flauis insit: nec ignea profecto præditus est ob id ipsum natura/ sed calorem etiam huius non insitum inesse soli natura/ Sed ex motionis emergere celeritate conuersionisque dicunt: Quid inde sibi uolentes?

Vt nihil profus humoris sol absumere videatur: Ego uero quanquam ueritatis hæc illorum sententia cancellos egreditur/nō tñ eam depello tanquam mea rationis subfragatricem: Nam ab humoris ex caloris actione/ consumptionem necessariam esse copiam aquarum asseribamus. At nihil interesse uidetur natura sol an effusione calore preditus sit/ad effectus eosdem in materiis eisdem gignendos: Nāque siue mutua frictione ligna flammam ignemque pariant: siue flamma accensa cremantur æqualis nimirum/ac similis ex utrisque finis emergit: Summam tñ uniuersum administrantis opificis dei sapientiam, ex aliis ad alia solem loca deducētem cōspicimus: ne semper ipse trahens eisdem in partibus moram ut sane caloris rapinaque rerum ornatum dissolueret: uniuersaque naturæ officeret: Sed nunc ipsi ad Austrum sub brumali solstitio: nunc ad equinoctialem orbem pellem: atque illinc ad aquilonias plagas sub æstiuo solstitio reducentem: ut hæc eius tali sensum migratione subiectis temperies tractibus/ac regionibus cōseruetur/ Animaduertant aut ipsi uelint si sibi ipsis non aduersentur: Qui mare quidem inquit nō exundare fluuiis excrecereque: propter eam ipsius consumptionem que fit ex sole & insuper salsum/amarumque relinquit: ut caloris humore tenui petulentoque consumpto/ quod ex solis potissimum ardoris officio segregans fieri constat: leue quidem absumentis: crassum autem ac terreum ueluti limum quendam sedimentumque reliquentis ex quo deinde mare tam amarum: quam salsum/ quod etiam ad imprimendam idoneum siccitatem euadit: Postea uero mutata sententia/ nec iis animaduertis que de mari differere: nullam profus asserunt humoris ex sole fieri imminutionem: Et uocauit deus firmamentum cælum: Hæc appellatio alii quidem proprie accomodatur: huic autem nunc ob similitudinem inditur / plerisque etiam in locis aerem obseruauimus cælum dici sub aspectum aperte cadentem & continētem & plenum: atque continuum perinde ut cælum Dicit enim uolatilia cæli/ & rursum/ Ea quæ uolant in firmamento cæli: Tale quid est: & illud/ Ascendunt uelque ad cælos: Moyses quoque: benedicens tribui Iosephi/ a cæli tribus/ Roremque & a solstitiis mensuram coitibus/ atque a ueteribus montium/ colliumque perennium benedictiones prestat: Quippe cum hęc ordo temperiesque: fertiles terre regiones efficeret soleat: Quam & in execrationibus Hieremias: Erit inquit encum tibi super uertice cælum/ siccitatem ariditatemque: atque sublimium innuens defectionem aquarum aerisque humoris: quauis ad gignendos fructus/ efficitur terra fecunda: cum itaque deferri de cælo Rorem/ aut pluuiam dicit: aquas tum eas non intelligimus quas superas occupare Regionem est institutum: Exalationes enim alta petentes inibi congregantur: & aer flatibus stipatus densatur: Cum igitur in sese uaporei pertenuisque tum in nubibus humores inspersi confluerunt gutte tum fiunt: in/

feraque suo pte pondere loca petunt Adque id ortum esse pluuiæ constat: Ad eum humor redactus in spumam fuerit uiuentorum/ agitationeque dissectus: summeque deinde refrigeratus: coactus fuerit uniuersus/ mixtum cum frangit/ nubes defertur/ atque omnino ratione nimirum eadem: uniuersam humoris in aere constare naturam: que super nostro uertice collocat: tibi cernere licet: Neque uero simplicem quisque spiritalium explicatiōem sententiæ: cōprobationeque carentem cum eorum hominum curiosa que de cælo locuti sunt inquisitione superuacaneaque compare conferreque uelit/ Etenim quanto modestorum pulchritudo meretricia præstabilior est magisque anteponenda/ tñ & inter nostras/ externasque sententias discrimen esse uidetur Illi uero nāque suis tractatamque sententiis afferunt probabilitatem: Hic ipsa sola ueritas nuda carens oibus artibus ante oium oculos ponitur / Sed quid opus est negotia nos habere/ in illoque sententiis falsis/ opinionibus ue redarguendis: quibus sat est: illoque libris allatis: summo cum ocio spectatores ipsoque contemptionis pugneque sedere/ Nam neque pauciores numero sane: neque dignitate inferiores: Sed loquacitate/ uel longo interuallo superiores sese illis contraria sentientes obieciunt Qui mundum uniuersum ignorare: reuiscereque rursum e seminalibus iis rationibus: que remanent in ipsis rebus ignitis: renouarique: atque ornatum eundem iterum oriri dicitur: Vnde & infinitos occasus mundi: & ortus itidem introducunt: Verum illi quidem a ueritate penitus ad contrarias elapsi partes: hinc & inde sibi diuertacula quedam exorbitationesque quibus ad errorem proficiscantur inueniunt: Nobis autem: & ad nostras homines de segregatis aquis est quedam ratio. Sunt enim qui reductionis altiorumque sententiarum causa ad alios cōfugiunt sensus: essentialisque quasdam spirituales expertesque corporis significari per aquas dicunt: & supra quidem in firmamento præstabiliiores mansisse: Infra uero in ipsis inquam terrenis locis materialibus uel deteriores: atque malignas semper trahere moram. Idcirco dicunt: & eas aquas: quæ super cælo sunt collocate/ deum laudare. Id est probas illas eentias: quippe que digne sunt ob mentis puritatem: decetque accomodatam reddere laudem creatori: Aque autem eas que sub cælis sunt collocate: spirituales ipsas eentias improbitatis eentia/ ab ea nimirum altitudine: que ad probitatem secundum naturam accomodat: in ipsum immū prauitates fundū uiciumque delapsas: Quas ut turbulētas ut seditiosas/ ut effectuum/ perturbationumque procellis: ac turbine fluctuantes exultantesque maria nō iniuria nūcupatus fuisse: propter mutationis facilitatem: & momentorum uoluntatis electionisque motuum instabilitatem: His igitur & eius generis sententiis uti somniorum interpretationibus anicularumque fabellis eiectis: atque post habitis aquam nos ut aquam intelligamus: & segregationem a firmamento factam humorum: ea causa quam assignauimus nuper accipiamus: Atque si unquam aquarum

ille: quæ super cœlos sunt collocate / communem omnium domium laudare dicuntur / Non naturas ideo ratione præditas illas ponimus esse / Nam neq; cœli participes sunt animæ: quia gloriam enarrant Dei: neq; firmamentum animas seu præditum esse censemus: quod effectiorem manuum ipsius eudem enūtiante Et si quispiam cœlos quidem cōtemplatrices facultates esse dixerit: firmamentum autem actrices officiorum / ac effectrices / ut eleganter quidem extructam hanc sententiam perpulchreq; probabimus: Veram esse tñ nō nimium cōcedemus: Hoc enī pacto Ros: et pruina: gelu / ac æstus / cum oīum regē opificem apud Danielē laudare sint uisa: mentes quedam fuerit: inuisibileq; naturæ: Sed ea quæ in his in est: a mente præditis perspecta ratio non parum ad percipiendas / dicendaq; laudes opificis rerum conducit: Non solum enim is qui sup cœlos est humor: ut antecellens honore / propter suæ probitatis excellētiā laudat deum. Sed et infime res oēs atq; terrenæ: laudate. n. ipsum dracones scripture iubet: & omnes abyssi: Quare nec abyssum etiam ipsam quam in deteriorem intruserunt il. partem: qui sententias tales afferunt psalmorum auctor abiectam esse censuit: Atq; a rebus creatis ceteris excludendam: Sed & ipsam pro suis sane ratiōibus opificis dei laudes perinde ut res omnis ceteras subministrare putauit. Et uidit deus esse bonū. Non oculos dei delectant ea quæ ab ipso creatur. Nec apud ipsum est talis: qualis apud nos bonæ rerum probatio esse solet: Sed bonum id est atq; pulchrum / quod effectum est: ut artis oratio flagitat: & ipsius usum finis conducit. Igitur q; finem apertum clarumq; rerum quæ fiunt / sibi proposuit: is singula quæ fiunt: ut ad finem sibi propositum pertinentia suæ rationibus artis animaduersa probauit / ac laudauit / Enī uero si pes / si manus / si oculus / Si cetera deniq; statuq; membra singula per se seorsum separataq; fuerint / non cuius profecto bona pulchraq; fuerint uisa sin suo quæq; posita fuerint ordine rata tum illorum ratio tādē & homini rudi perspecta fieri posset / Artifex tamen: & ante compositionem omnium uniuscuiusq; bonum / ac rationem exactissime nouit: & laudat singula: mem / ac rationem ad ipsorum exitum referens: atq; finem: Talis itaq; quidam arte præditus / etiam nunc singulorum operum laudator opifex deus nobis describitur: Afferet tamen & uniuerso simul accommodatam laudem mundo perfecte iam extructo / toto ac constituto. Sed finis iam sit / oratioq; nostra de secundo die creationis hic desinat. Vt auditorum iis quidem qui labori studiorum indulgent temporis satis præstetur ad ea perquirenda: quæ nunc a nobis audierunt quo siquid in ipsis utile sit / id memoria teneant: & per exercitium studii meditationemq; quasi per quandam concoctionem utilium digestionum expectent: il. autem quorū uitæ curis animus: atq; negotiis occupatur: ocium concedat / Vt ipse

medio rebus agendis dispositis / ad orationum epulas uespertinas anima uacua curis accedant. Deus aut ipse: qui res ut constat magnas creauit: & ut hæc parua sint dicta nunc opem tulisse uidet: uobis oibus omni prorsus in re facultatem ac lumen ad suam intelligendam ueritatem / capescendamq; præstet / ut partim ex iis quæ conspiciunt eum qui nō oculis cerni pōt / mente percipiatis / partim e creaturam re: tam mole q; pulchritudine conceptum congruū opinionemq; decentem de creatore uestro sumatis Inuisibilia. n. ipse / ut diuus Paulus ait / a creatione mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: & diuinitas eius atq; potentia sempiterna / Et. n. & in terra: & in aqua: & in aere: & in celo / nec nō & in die nocte ue / atq; oibus oīno quæ conspiciunt aperta nos intueri capereq; semper opificis ide dei nostri uestigia monimētaq; possumus / Quod si huic rei cauabimus operam uti debemus / neq; ipsi ullum profecto nobis concedemus peccandi: neq; cordis ullum oīno locum nostræ salutis unq; inimico uacuū relinquemus cōtinua tali memoria deum ipsum habitantem in nobis semper habentes: quem gloria dectet in secula seculorum.

DIXIT AUTEM DEVS CONGREGENTVR AQVÆ QVÆ SVB COELO SVNT VNVM IN LOCVM: ET APPAREAT ARIDA: ET FACTVM EST ITA: ET VOCAVIT DEVS ARRIDAM TERRAN: ET CONGREGATIONES AQVARVM APPELLAVIT MARIA.

SVNT ciuitates nōnullæ: quæ multis uariisq; præstigiatorū spectaculis ide a primo diluculo ad ipm usq; cœlū / ad uesperascēs suos pascūt aspectus fractosq; quosdā oīnoq; corruptos cantus nimia in aīs ingenerantes libidem longo tempore audientes non satiantur: Atq; tales populos cōplures homines per beatos esse dicunt: propterea quod foro mercatura artibus ceterisq; negotiis omnino comparandi uictus causa subeundis neglectis atq; posthabitis summo cum ocio: uoluptateq; uitæ tps institutum sibi perducunt / nescii sane / ludos spectaculis abundantes lasciuiis: cōmunem ac publicam officinam scelerum esse: & modulationes atq; cōcentus meretriciosq; cantus: auditorum animis insidētes nil aliud efficere: q; agere turpiter omnes compellere / citharedoz modulatozq; sonitus imitantes. Iam uero complures eorum qui equorum studio incumbunt atq; insatiunt in somniis etiam de ipsis aquis contemnunt curtus aurigazq; mutant: nec in ipsis quidem secundum getem uisis a diurna dementia dimouentur. Nos autem quos ipse dominus maximus mirabilium rerum effectoz / ac artifex ad suoz ostentatōem opoz inuitauit. Spectādo defatigabimur: Inertesq; ac

fessi in audiendis uerbis diuini spiritus orimus: Nec ista magna uariarū diuine creationis officina cogitatione/menteq; circumdata/totum ornatum uniuersi spectabimus: Caelum qdem circumactum propheta sententia ueluti fornicem teluram aut immensam mole/q; pondere sese suspensam in medio liberatam/ac fulcientem/aerem uero fusum/mollem humidūq; natura/accōmodatum qdem perpetuūq; spiratibus alimētum: cedētē aut iis p mollicia quē motu cient/ut nullū profusū p ipm meantibus impedimētū sit inde: semp ad terga secantiū facile labētē: atq; circūfluentem: A quā deniq; naturā/tum ad alimētum/tum ad ceteros nostros usus paratā: cuius ordinatissimū ad definita loca concursum ex iis: q modo dicta sunt nobis cōspiciemus: Et dixit Deus: cōgregentur aquae: quae sub cēlo sunt unū in locū: & appet arida & scm est ita. & uocauit Deus aridā terrā & cōgregationes aquarū appellauit maria: Quod mihi negotiū quod molestias afferebas in iis quae antea dicebant: cām ex postulando quomodo tellus inuisibilis erat: cum oē corpus colore suapti natura sic delibitū/oīsq; color aptus sit percipi sentiriq; uisio: Et forsitan ea quē differuimus ibi satisfacere rei tibi nō uidebāc cū diceremus inuisibile nō ex pte natura: sed nra dōm a scriptura fuisse: pp obiectionem aquē/tunc uniuersam tellurē operientis: Ecce nūc audi seipsam explanatē scripturā: congregent aquae & appet arida ipsa cōtrahunt ea uelāt quē ut aspectu sese obiciat ea quae tunc nō cōspiciebat: sed fortasse qspiam insup & illa q; fierit: primū: Cur quod secundum naturā cōpetit aq ferri in q; p decliua loca imaq; petere/id ad opificis impium scriptura deducit: Quousq; .u. in equo planoq; solo sita est aqua stabilis est tantisper/atq; quiescit: quippe cū haud debeat quorsum fluendo profiscat / Sed cū prona loca fuerit atq; decliua nacta p̄tinus cū antecedēs p̄cesserit ea quae post ipsam cōtinua est: sedem ipsius occupat: ea quae sequunt illiusitidem sedē: & ita delabit qdem quae antecedit. Sequitur aut quē accidit: atq; tanta delatio fit celerior q̄to: & p̄odus maius est descēdentis: & loca atq; fit cōfluxio magis cōcaua sunt magisq; ima q; si aq; ita sint apte natura ferri sup uacaneum est id imperium profecto: quo iubentur in unum confluere congregariq; locum/ob sue namq; naturae momentum quo ad infera loca uergunt ad percipites regiones cōcauaq; loca sua defluxissent omnino sponte nec antea stitissent: quam ipsarum superficies in equalitatem redactae fuissent/nullus est enim locus & ea planus: atq; equalis/ut ipsius superficies aquae: secundum quomodo dicitur: aquas unum in locum p̄cepto dei cōfluxisse ubi complura maria uidentur esse non unum: & plurimum interesse positiōe seiuncta: Ad primū igit dicimus post herile p̄ceptū illū potissimū remotiōes aq; nouisse nutatē in q; eius instabilēq; naturā ad pna decliua cōcauaq; loco p̄prio momēto delatōem antea uero quō

sese haberet uiribus/atq; natura: q; ipsi nutū hunc/cursumq; dei p̄ceptum inuenisset: nec tu te sane ipse uidisti: nec ab alio ullo q; uidisset audiisti Intellige nā q; Dei uocem effectricem esse naturā: idq; impium quod scm est tunc creaturā iis quae frūt facultatem/uirēsq; tales successione p̄stitisse. Nos semel diesq; create sunt: & inde ēt nūc sibi mutuo succedentes a quo discrimine diuidere tps nō desinūt: Congregentur aquae: iussit Deus currere naturā aquarū: & nunq; ipsa defatigat: illo perpetuo compellente ipsam p̄cepto / Ad q; id dico ad ipsam fluētē respiciens ptem aquarū. Na aquae partim sponte sua fluūt / Quales eas esse cōstat: quae a fontibus ipsis scaturiūt: & fluuiatiles aquas partim aggregate stabilesq; sūt neq; effluūt / Sed mihi nūc sermo de illis primis est aq;: quae suo impetu fluunt / Congregent aquae: quae sub cēlo sunt unū in locū. Si unq; tibi pp fontē pennē stanti copiosam aquā edentē/uenit in mentē/q; nam is sit q; pellit hāc aquā uisceribus terrē/q; nam is sit q; cogit eā ac urget ad priores pergere ptes: quae cell eā cōtineāt unde emanat: q; sit is locus ad quem p̄perat: quonā deniq; pacto: & hec loca nō deficiūt: & illa complent hāc oīa nimirū a prima illa diuina uoce de p̄deat: illinc ut currant cōcessum est aq; oī in aquarū aspectu oī in descriptione memoriz trad ta: illius primae uocis/illius primi p̄cepti momēto: Cōgregentur aquae: oporteret aquas oīno currere: quo suū consequant atq; occupent locū. De inde occupatis definitis sibi locis in ipsis p̄sistere: neq; ulterius p̄gredi: Quapropter ecclesiasticē sentētia/oīa flumina mare ingrediunt: & mare nunq; redundat qm̄ & ut aq; fluāt diuinū impium illud est causa: & ut mare intra fines suos sit circūscriptū. A prima illa legū positione est institutū: Cōgregent aquae quae sub cēlo sunt unum in locū: Ne defluētēs aquae e locis: quae ipsas suscipient exundarent: migrantēsq; semper ex aliis alia loca cōplerent ac totā hoc pacto tellurē tandem obruerēt iussum est aq; in unū se colligere locū. Idcirco furens uentis sepe numero procellisq; mare fluctusq; uastos uoluēs/atq; ad immensam altitudinem sese tollēs ubi solū attingit littora in spumā exestuante dissoluto fluctu rātoq; impetu redit: An me nō timebitis dicit dñs: q; fines harenā ipono mari / Mare ipm quod ui tēpestatibusq; intollerabile constat esse rex oīum in ualidissima debilissimāq; harena frenat ac coerces / Nā qd mare rubrū quāso phibuisse/in egyptū quippe cum ipso sit humilior atq; interior defluxisse/ieseq; cū A egyptio mari iā coniunxisset: nisi creatoris ligatū p̄cepto tanq; compedibus esset? Etenim mari Rubro humiliorē egyptum eē. uel te nobis ipsa p̄ualere qbus maria placuit inter sese: A egyptiū in q; ac indicum/in quo est & ipm mare Rubrū coniungere/q; ob rē a suis inceptis destitit tam egyptius ille se solstris: q; primus id est aggressus q; darius ille modus: qui post illum id peragere potuisset. Hāc a nobis sunt dicta

ut diuini præcepti potentiam uiresq; percipiamus: Congregentur aquæ quæ sunt sub cælo unum in locum: Idest nulla post hac alia congregatio fiat/ Sed in prima permaneant aquæ/ quæ colliguntur/ Deinde cum unum in locum aggregentur aquæ dixisset: Complures aquas pleriq; in locis fuisse diuisas ostendit/ Concaua/nâq; montium interualla in numeri cõuallium uasti tractus: spaciolag; altitudines speluncag; immensi campi/atq; supini magnis maribus æquat: concauitates deniq; oēs multis uariisq; predite formis: aquarum copias continebant omnia tunc aquis referta euacuata precepto diuino sunt: uniuersis aquis undiq; cõpulsis unum in locum: At fortasse quispiam dixerit/ si totam aquæ tellurem aperiebant/ ut prius est dictum ac occupabant omnes terræ cõcauitates quæ nũc maria susceperunt refertas aquis omnino fuisse: Quorsum igitur aquæ properabāt Quem in locum sese colligebant/ omnibus concavis locis preoccupatis: cui nos obuiam ibimus: conceptacula quoq; uasq; tunc ad suscipiendâs aquas afferentes ab opifice rerum confecta fuisse/ cum unum in locum aquas segregatas sese colligere oporteret Nõ enim erat id mare quod citra gades est collocatum: Nec uastum illud: & in nauigabile pelagus quod est ultra gades: & Britanicam insulâ occiduosq; hiberos amplectitur/ Sed amplo tunc capaceq; cõceptaculo precepto dei creato/ ad illud aquarum copiæ cõfluxere: Sed de his hæcenus: Ad secundam autem illud: quo descriptionem extructionis mundi nostra sententia experientie aduersari differitur: haud enim unum in locum a qua tota confluisse uidetur/ multa quidem dicere possumus: & ex se notissima oibus / Sed ridiculum forsitan est: & cum huiuscemodi nos hoibus certare/atq; cõtendere: Nõ.n.& feculentas aquas: & eas quæ ex imbribus aggregantur nobis exprobare: per easq; nostrâ sententiam redarguere putare debent. Nõ.n. quis cõfluxionem aquarum/ sed maximâ sed abundantissimam/ unam appellauit aggregationem unum concursum. Nâ putei collectiones aquarum sunt: arte manuq; factæ: humore terræ insperso in eâ humi confluyente partem: quæ in concauitatem reducta est: Non ergo quosuis concursus aquarum congregationes indicat appellatio. Sed excellentem: & maximû in quo totum elementum uniuersum ostenditur: Nam ut ignis: & in partis paruas diuisus est pro uite hominum usu: & uniuersus in æthereo loco diffunditur: & aer item in partis quidem exiguas & ipse seiungitur: uniuersus autem tellurem circumquaq; totam amplectitur: sic & in aqua tam & si parue quedam cõpluresq; collectiones aquarum sunt separate/ una tñ est congregatio unus locus qui totum elementum a cæteris segregauit: lacus. n. q. partim in septentrionis plagis/ partim in Greciæ Regiõibus sunt/ partim Macedoniæ/ Bithiniæ: palestinezq; tractus occupant: oēs aquarum quidem: congregationes esse constat/ ad nõ de his in

presenti sed de maxima omnium / equaliue magnitudine terræ scriptura diuinae solum oratio est. Iam lacus: & si copiosas aquas habere nemo inficias ibit non tamen maria quisquam merito nuncupauerit: neq; si q̄ maxime falsi sunt saporis/ crassaq; nõnulli naturæ/ perinde/ ut mare: qualis est is in Iudea qui bituminis plenus est: & Serbonites ille lacus/ qui inter Ægyptum: & Palestinam par Arabiam desertam protenditur/ lacus enim sunt/ atq; stagna: Mare autem unum est / ut ille memoriæ prodiderunt: qui terræ orbem Iustrarunt: Quamq; & hyrcanum Calprumq; mare sunt qui seorsum circũscripta suis esse finibus arbitrentur Sed si iis qui in describendis terris operam uauarunt mentem adhibere oporteat hæc inter sese sunt perforata: & omnia permeant ad mare maximum atq; confluunt/ quæ admodum: & mare rubrum/ ad gaditanum oceanum tendere eiq; coniunctum esse ferunt: At quonam modo dicit aquarum aggregationes deum maria nuncupasse? Quia confluxere quidem unum in locum aquæ: Congregationes autem aquarum idest sinus/ qui sua propria figura a terra circumdante cincti sunt comprehensiq; maria Deus appellauit/ Aquilionium mare/ Austrinum mare/ Orientale mare: occidentale rursum aliud mare: Multa quoq; nomina propria uariarum marium exstante Meotis Palus. Euxinus pontus: Bosporus Propontis: Hellepontus: Aegæum: Ionium: Sardonium: Siculum: Tyrrenum aliud & mille alia nomina marium sunt: quæ longum sane fuerit exacte recensere/ ac numerare: & ruditis decori plenum. Idcirco deus congregationes aquarum maria nuncupauit: Sed ad hæc nos eduxit ipsa series disputationis: Nunc redeamus unde digressi sumus. Et dixit Deus congregentur aquæ quæ sunt sub cælo unum in locum & appareat arida/ Non dixit: & appareat terra/ Sed appareat arida: nec rursum ipsam in extructam/ ac incompositam ostendat: luto refertâ: atq; aquis immixtam/ nondum propria forma facultateq; recepta: Et simul ne telluris exiccandæ soli nos cãm tribuamus terræ siccitatem ortu solis generationeq; uetustiore opifex fecit: Anima duertas aut uelim his indicantem uerbis scripturam nõ solum exundantes aquas a terræ superficie defluxisse: sed quicquid est aquarum inerat imixtum ipsi cessisse/ necessariis opificis iussis obtemperando: Et factum est ita: Hæc adductio satis creatoris uocem ostendit in opus ac exitum prædiisse: In cõpluribus tñ exemplaribus hæc sequuntur: Et cõgregate sunt aquæ que sub cælo erant in suas congregationes: & apparuit arida: Quæ neq; ulli ceterorum interpretum edidit: neq; hebreorum usus habere uidetur. Nempe supuacanea est horum uerborum adductio post hoc testimonium: & factum est ita: Quapropter in exactis exemplaribus obelo sunt notata: quem ut uacuitatis uerborum sit signum/ institutum fuisse constat/ Et uocauit Deus aridam terram: & congregationes aquarum appellauit maria: Cur & antea dictum est: Cõgregentur

aquæ unum in locum: & appareat arida: Sed non scriptum est: & appareat terra: & hoc loco sursum: & uocauit deus aridam terram: An quia siccitas quidem & atq; ariditas proprium quid est: quod naturam exprimit: & pre se fert ipsius subiecti: terra autem nuda quedam est appellatio rei: Nam uti ratione quidem pre-
ditum esse proprium ipsius hominis est uox aut homo id significat animal cui proprium illud competit: sic & ariditas/atq; siccitas proprium est: atq; precipuū terra: Cui igitur uti proprium siccitas accommodatur/atq; ariditas id appellatum est terra: perinde atq; cui ueluti proprium peculiare que qd ipm inibile competit/id nuncupatum est equus: Non solum aut id accommodat ad terrā: sed ceteroq; etiā elementorū propria cuiq; peculiarisq; qualitas inest: qua sane tam a ceteris segregat q̄ est ipsum qualis non sit naturæ dignoscitur: Nam aqua frigiditatem aer humiditatem/ignis caliditatem uti peculiarem sibi uendicat qualitatem: Verū hæc quidem uti prima compositorū corporum elementa libera dicto modo cogitatione sumuntur/Ea tñ quæ iam in corporibus insunt/sensuiq; subiiciuntur/copulatas obtinent coniunctasq; qualitates/neq; quicq; eorum omnino / quæ conspiciuntur ac sentiuntur/solum ipm est absolute: aut simplex/aut sincerum: Sed terra est sicca. & frigida Aqua frigida: & humida: Aer humidus: & calidus. Ignis calidus atq; siccus: Hoc. n. pacto per qualitatem consortem facultas in ipsis mutuæ mixtionis emergit: Nam per cōmunem ipsis singula qualitatem cum uicinis sibi copulantur: & societatis ratione: quam cum sibi propinquis obtinet/ cum oppositis coniunguntur: Nam terra quæ siccitate frigiditate prædita est: Cum aqua quædem frigiditatis affinitate coniungunt: per aquam aut cum aere copulatur quippe Cum aqua medium inter utroq; situm obtinens suapte natura: quasi manibus extensis/utraq; qualitate corpus utroq; proximū sibi frigiditate terram: humiditate aerem tangat: Rursum per humorem aquæ per calorem igni sese cōiungēs/aer atq; connectens: sua nimirū intercessione discordiū naturarū ignis: & aquæ cōciliator euadit. Ignis deniq; pari modo duabus: & ipse qualitatibus præditus: calore inq; ac siccitate/illo cum aere copulatur: hac humū petit sibiq; cōiungit: Atq; ita fit orbis qdam: choreaq; referta concētibus oīum inter sese cōcordia nexu/atq; ordine miro: Hæc a me dicta sunt: causam afferenti: cur deus ipsam aridam terrā appellauit & non ipsam terram aridam e contrario nūcupauit: Nempe nō ex iis esse uidetur aridum: quæ post adueniūt terræ/Sed ex iis que naturam eius a primordiis ipsis constituūt: At ea quæ causam uti sit: quippiam præstant lis esse priora quæ post adueniunt: nemo est qui ignoret: Itaq; nō immerito per ea quæ natura competunt: prioraq; sunt: scriptura terram esse censuit cognoscendam: Et uidit Deus esse bonum: Non id ipsum hæc oratio delectabilem inq; aspectū

quendam marium oblatum esse deo demonstrat: Non. n. rerum creator oculis creaturæ pulchritudinem cernit: Sed in effabili sapientia perspicit: & contemplat ea quæ sunt: Et profecto spectaculum per iocūdam albescens equore/cum ipm summa tranquillitas occupat: Est et iocundum cum mitiunculis auris summi parumper exasperatum undis: purpureum colorem/aut ceruleū cernentibus obiicit qñ neq; ui uiolenta uicina uerberat continētem/ Sed quasi quibusdam amplexibus/e pace prodeuntibus salutare/ac obscurari uidetur: Non tñ: & deo scripturā ita bonum ita iocundum dixisse mare conspectum fuisse putare oportet. Sed bonum illic opificii rationis creationes diudicatur / Est. n. aqua maris humoris oīs fons: & origo telluris: Quippe quæ per occultos passim meatus transit atq; diffunditur/ut fungose terræ speluncis referte declarant/Sed quibus fluidum per fistulas cuniculosq; permeans mare cum tortuosis accliuibusq; fuerit transitionibus comprehensum ab agitante cōpulsū spiritu/ dirupta superficie ui uiolenta telluris errumpit: forasq; emicat: atq; fertur: a maioreq; transmissione deposito potulentum euadit: lam uero callidiorē quoq; cum discurrit/ ex metallis qualitate affectum/ eadem sane causa concitante feruescit sepe numero: atq; flagrat: quod tam plerisq; insulis: q̄ plerisq; in locis maritimis cernere licet. Quin & mediā continēte loca fluuiis propinqua nōnulla/ si parua magnis companda / similibus modis afficiuntur quod a nobis est dictum/ ut uniuersam cauernis terram: & cuniculis esse refertam: per occultos meatus: & maris principiis: aqua redundante & discurrēte percipiamus: Bonum igitur apud deū est mare: pp humoris in profundo terræ discursionem: Bonum est etiam: & quia fluuiorū est receptaculum / atq; in seipso cuncta oī ex parte flumina suscipit/ nec suos fines egreditur/ Bonū est item quod fons quidam est: aeris aquis: atq; origo: quippe quod radius quædem solis tepescit. per uapores aut pertenuem aquæ portionem emittit: quæ sublimē in locū abstracta: deinde refrigerata: propterea quod radioꝝ a sola refractione superior/ altiorq; euasit: insuper etiam ipsam intendente nubis umbra refrigeratiōem pluuiæ fit humumq; pinguem letamq; facit: Atq; qui non assentiretur hisce proflus est nemo igne subiecto feruentibus animaduersis aenis: quæ cum antea essent humoris plena/uacua sepe numero facta sunt: in uaporem eo toto quod coquitur dissoluto: Quin etiam: & ipsam maris aquam a nauigantibus coqui cernere licet qui spongii sulcipientes uapores necessitatis tempore mediocriter subueniunt uitæ Bonum est etiam & alio modo partim quod insulas arcet: atq; precingit: ornamentum quod ipsis inde simul tutelamq; prestando: partim quia continentes plurimum inter sese distantes/ ac insulas: seipsa coniungit: atq; liberas nauigantibus congressiones cōcedit: quibus sane tum notitias rerum: quæ ignorantē patit

tum opulentiae merchantibus consequende causa fit: vitæque omnino necessitati bus per facile succurrit: atque emendat iis qui copia rerum abundant in exportandis iis: quæ supersunt facultatem subministrando: Iis qui egent: id quod ipsis deesse supplendo: At unde mihi quæso tanta facultas: ut totam maris pulchritudinem exactissime conspiceret quanta sui creatoris oculo fuit conspecta: Quod si mare bonum est apud deum: si pulchrum si laudabile: quoniam pacto non longe pulchrius est hoc ecclesie concilium talis: in qua permixtus sonitus quasi cuiusdam ad litus accedentis undæ viroꝝ/ mulierꝝ ac infantium: ex orationibus ad deum nostris resultat: quam tranquillitas profunda stabilem/ immobilemque conseruat: malignis fugatis spiritibus: atque procellis: quæ sectarum rationibus ipsam perditissimarum cōturbare minime potuerunt: Sed agite obsecro: uos oēs hoc ordine perpulchro: ad decentissimū usque statum seruato/ dignos uos ipsos efficite p̄batione diuina: in Christo Iesu quem gloria decet in secula seculorum.

ET DIXIT DEVS GERMINET TERRA VIRENTEM HERBAM ET FACIENTEM SEMEN: ET LIGNVM POMI PIFERVM FACIENS FRVCTVM IUXTA GENVS SVVM: CUIVS SEMEN IN SEMET IPSO SIT SVPER TERRAM: ET FACTVM EST ITA.

QUVM tellus iam respirasset aquæ deposito pondere sequutum est deinceps id diuinum impium quo iussum est terræ primū herbam germinare: deinde lignū quod est nūc fieri cernimus/ Vox. n. illa primūque illud p̄ceptum/ ne luti lex naturæ quedam ac institutum imp̄sum in sculptūque telluri: facultatē ipsi generandi fructusque ferendi p̄stat. Germinet terra: In stirpiū ortu primū est germinatio: Deinde ubi parump̄ germē emerit fit herba: post incrementis susceptis uirescēs fenū euadit stirpibus sensim sese explicatibus atque ad adedū usque p̄perantibus concoquēdūque semē. Herbescūt. n. oēs ex quo discrimine uirescūtque stirpes: Germinet terra uirentē herbam. Ipsa seipsa terra/ nulla p̄sus agēs ope/ nullo subsidio aliūde diffundat eliciat herbescētē uiriditatē: atque quā sunt quo solē oīum eorū: quæ a terra pullulāt eē cām arbitrant/ e p̄fundo uim euocatē ad summa facultatēque tractiōe caloris/ ideo nō iniuria solē oīs telluris antecessit ornatus ut: & adorare solē tanquā uiuēdi cām: hoies ii desināt quæ in errore uersant/ Si p̄suasum fuerit ipsis terrā ante solis effectiōem oēm habuisse suū ornatū: & tā immoderatā admiratiōem quæ illū afficiūt tandē remittāt hoc aiaduerso feno in quæ ac herba generatiōe posteriorem

solem fuisse: Nam igitur pecoribus quidem preparatum est pabulum / nostrum autem neglectū est alimētum/ nec ulla prouidētia prorsus fuit curaque dignū: An quæ bobus pastū equis parauit. Is tibi diuitias potissimum uoluptatesque parat. Qui namque tua pecora pascit. Is profecto tui patrimonii suppellectilem auget: Deinde seminū ortus quid aliud est: & non apparatus tuæ uitæ degendæ ultra cōplures herbas: & hōlera quibus humanum uescitur genus: Quare si quid herbe genus ad alia pertinet: & illius lucrum ad nos ipsos redundat: & seminum usus nobis ipsis est definitus Germinet terra uirentem herbam: & facultatem semen. At fortasse quispiam dixerit: Cur oīa quæ nascuntur ex terra semē efficere scriptura dicit: ubi nō harundo/ nō gramen nō menta/ nō crocum: nō allium: non denique cōplura alia genera plantarū semen efficere constat: At quem dicemus complura nascētium e terra uim in ipso fundo seminum atque radicibus obtinere quemadmodū harundo post annū incrementum ex radicibus quadam appendicem elicit: rōnē ad ortum futuræ seminis obtinētē: Idem: & alia innumera faciūt: quæ p̄ humū uagātia in ipsis radicibus suam sobolem hñt: Quare uerissimū esse constat singulis in stirpibus aut semen esse/ aut uim quandam propagandi perinde/ atque semē in esse/ Atque id est sane quod dicitur iuxta genus suū/ Non est. n. appendix harūdanis effectus oliuæ/ Sed ex harundine quædam harundo prodit/ ex seminibus autem ea quæ genus idem subeunt: quod: & ipsa semina iacta gigni pullulareque solent. Atque id ita quod e terra primo prodiit ortu hucusque successionis p̄cessione genere p̄sistente conseruari uidetur: Germinet terra. Animaduertas uelim hac uoce parua p̄ceptioneque adeo breui terram ipsam perfrigescentē/ ac infecundam parturientem protinus uniuersam: atque ad adendos fructus p̄gentem/ ac p̄perantem & perinde/ atque amictu mesto lugubrique deiecto: splendidiore ueste sese induētē ornatiōisque suis sese propriis exornātem ac infinita stirpium genera p̄creantem: Volo percipioque tibi uehementius admiratiōem imprimi creaturæ: menti que tuæ penitus insidere: ut quocūque fueris loco: & circūque stirpiū astiteris generis manifestam clarēque creatoris copias admonitiōem: Itaque cum herbam feni cōspexeris atque florem in mentem tibi eueniat humanæ naturæ sapientis Hesaiæ sententiam/ ac imaginem in memoriā hñt: Oīs caro dicentis ut fenū est/ oīsque gloria hoīs ueluti feni flos est: Breuitas. n. uitæ/ oblectamētumque prosperitatis humanæ: atque hylaritas exiguo tempore persistens accomodatissimam apud prophetam imaginē est p̄fecto/ similitudinēque sortita/ Hodie uires corpore: p̄pter delicias obesus: & luxū florente colore p̄datus ob etatis statum uigens uehemens: appetitionibus intolerabilis cras idem ipsemet miserabilis fueris: aut morbo forsan dissolutus: aut tempore leuiore confectus: Est quispiam ob amplitudinem patrimonii circūspectus

& adulatorum hoium copia circa ipsum uersat: septusq; est fictis amicis q; grata
 ipsius uentantur: magna quoq; caterua sanguine p;pinquoq;: & ipso simulato sti
 patu: innumera deniq; sequit' illum eoz; hoium multitudo / q; pp multos usus
 ei / uariaq; subministrationes assident: & munera subeūda: quos abiens domo se-
 seq; recipiens domū secum trahens: inuidiosus est occurrentibus / Adde diuitiis
 si uolueris magistratus & ciuilem aliq; potestatem: uel et honores ex Regibus di-
 goitateq;: Curā gētium natōumq;: Impatorium munus preconem ante ipm cla-
 mantem lictores hinc & inde terrorem iis ingentem: qui sub imperio sunt afferē-
 tes percussiones: uerbera: confiscationes: deductiones: carceres / e q;bus intollerabi-
 li subditoz; metus emergit atq; accumulatur. Quid post hęc quæso: Nox una: fe-
 briculaq; una: doloris lateris aut pulmonis uiciū: abreptum ab hoibus abducens
 hoīem abiit: illa uniuersa scena subito denudata: ac dissoluta / gloriaq; illa ueluti
 somniū statim euanit: Quare glorie humane similitudo ad debilissimū exigū-
 q; florem accōmodatissime a p;ferta uidet' esse extructa. Germinet terra uirētem
 herbā & faciētē semē iuxta genus suū / Eoz; ordo: quę nunc et e terra nascunt' te-
 stis est primi stirpiū ortus atq; creationis: Germinatio. n. oēm antecedit herbescē-
 tem uiriditate: Siue. n. a Radicibus qui de sobole nascit': ut crocū / ut gramē / ger-
 minet: pulluletq; primū forasq; eggređiat' oportet: Siue a semine gignitur: hoc
 quoq; pacto primum germen emergat: herba de hinc explicet': postea uirescēs fe-
 nū euadat / demū fructus fiat / sup solidiusculum iam grossiusculūq; culmū gran-
 descēs necesse est: Germinet terra uirētem herbā / Cū semen sparsum in terre gre-
 miū incidit: humore teporeq; p;redito moderato mollitū effectū / meatibusq; re-
 fertum: humū sibi ut sua propinquam amplexū / ea nimirū inde quę sunt accom-
 modata luę nature ad seipm attrahit. Quoz; tenuissime ptes in ipsos incidentes
 illabentesq; meatus / molē ipsius ampliozem efficiūt ut ad infera qdem fibras: ra-
 diceq; agat / ad supera aut emergens in culmos sese pares numero radicibus eri-
 gat: Humor deinceps q; p radices calore trahit' germinis semper tepētissid humū
 secū qd' alit' q;tu sufficit affert: Atq; hoc in culmū in corticē / in uaginas in triticū
 in aristasq; partitur: & ita paulatim sensimq; auget' ad suū quodq; nascēs per-
 uenit statum: siue sit generis frumenti / siue leguminis: siue oleris siue et fructicis
 Vnū fenū / unaq; herba / mentē tuā ad eius artis rōnes perspicendas ex qua pro-
 diit / occupare totā p;fecto pōt: Quomodo genibus precingunt' culmi frumenti
 ut illis ueluti qbusdam uinculis corroboratis: spicag; facile pondus ferant: atq; su-
 stineant: nec cum plene iam fructuū grauideq; sunt ad humū suo pondere corru-
 ant / Quapp auena quidem inanis atq; uacua tota est: quod nullo profus culmi-
 nis pondere premitur: Frumentum aut natura geniculato culmo confirmasse ui-

detur / iam uero cum in uaginis granū recondidisset ne facilis sit exposita fragile-
 gis preda / in sup & aristarum uallo ueluti telis obiectis cōtra autum minorē mor-
 sum muniuit: Quid dicam quod silentio prateribo: in amplissimis diuitiis crea-
 tionis recōditis: perdifficilis quidem est rei p;stabilioris electio intollerabilis aut
 omisse: preteriteq; iactura. Germinet terra uirētem herbam: Et exorte sunt una-
 cum iis quæ alunt: & ipse etiam exitiales herbę / uenenosęq;: Cum frumento cicu-
 ta: Cum esculentis ceteris: ueratrum / ac onitum: mandragoras: atq; papaueri suc-
 cus. Quid igitur gratis agendis: pro iis quæ nobis usui sunt opifici missis p; iis
 ipm accusabimus quæ nostræ uitæ aduersant' / officiantq; illud aut non animad-
 uertamus / haud omnia inq; nostri gratia uentris esse creata / Sed alimenta qdetr
 definita nobis in promptu esse ab omnibusq; dignost' facileq; discerni posse: res
 autem singulas: quæ sunt propriam quandam peculiaremq; rationem ad creatu-
 ram conferre / atq; supplere: Non. n. quia tibi tauri sanguis exitio fit: ideo taurum
 aut in lucem nō edi / aut sanguine nō esse p;ditum oporteret: uiribus cuius ad tot
 humana uita res tantaq; subministrandas egere uidet'. Sed tibi quidem m;sta rō
 satisfacit ad eas res euitandas: q; letales: q; uenenosę: q; pestiferę sunt / Non. n. oues
 quidem atq; capelle uitare sciunt ea quę uitę suę nocerent: Solo sane sensu no-
 xia discernentes tibi uero cui mens in super inest / & ratio: cui medendi facultas
 ut ensilium regē notitiā subministrat: quem ante actag; experientia regē quę fu-
 gienda sunt uti noxia docet: difficile est atq; peraridum a uenenosis rebus exatia
 libusq; cauere: Illarum aut rerum nullam profus existimare oportet: aut temere
 aut frustra creatā esse / nullis in nature officis utilem nullis in uitæ muneribus
 cōducentem: Aut. n. nonnullis aialibus expertibus rationis sunt pabulū: aut & no-
 bis ipsis ex his in nonnullis morbis ab arte medendi uitisq; remedia comperta
 p;stantur: Nam cicuta qdem sturni uescunt' ob suisq; corporis opificiū a ueneno
 nō occupant': Cum. n. in cor tendentes ptenuas meatus obtineāt: fit ut antea de-
 uorata cicuta cōcoquant: q; inde letale gelu. pueniens ad p;cordia puenit: locūq;
 cordis attigerit / Veratrum aut coturniticibus est gratissimus cibus / nec ab eo pe-
 culiari quadam temperatione detrimenti quicq; percipiunt: Sunt hęc ipsa tem-
 pore oportuno nonnunq; et utilia nobis salutariaq; medicamēta: Mandragora uā
 q; medici somnū aduocant atq; inuitant: succo uero papaueris uehementes dolo-
 res corporis sedant: Liquidam agitatioem et appetituū rabiosam feruorēq; cicuta
 mitigarunt: ac extinxerunt. Et ueratro diuturna corporis uitia radicitus extirpa-
 rūt: Quibus efficiē: ut quod ueluti crimē in opificē afferre parabas id in culmū
 tibi gratiarum habendarum deo redundet: Germinet terra uirētem herbā: Quā-
 tum uictus hisce uerbis: tum in radicibus / tum in ipsis herbis / tum etiam in fru-

stibus sua sponte nobis oblatum esse dicit. Quantum insuper eius qui proueni-
 re solet cura diligentiaque agricultura. Non semen frugesque protinus educere terram
 sed germinare uirescereque: & tum semen edere iussit / ut primum illud diuinum
 praeceptum sequentis ipsi naturae documentum ordinis fiat. At quomodo terra for-
 tasse quispiam dixerit seminam nescitum ratione generis edit ubi sepenumero tri-
 tico sparso furmentum hoc atrum colligimus: Ad id ipsum non ad genus diuersum
 sane mutatio: Sed quasi morbus quidam uitiumque seminis est / Non enim furmenti na-
 turam amisit: Sed in atrum ob adustionem colorem est uersum: ut ex appellatione
 quoque credere licet. Nam algoris exustum exuperatione in alium colorem in aliumque
 saporem mutatum est. Itaque si in humum benecultam idoneamque fuerit iactum: coelumque
 elemens benignumque fuerit nactum: in suam pristinam illam formam qualitatemque re-
 dire ferunt: Quare nihil prorsus in stirpibus aliter inueniri fieri quam impium di-
 uinum illud instituit: Nam id quod lolium appellatur: ceteraque adulterina semina: quae
 sese cum esculentis misceri solent: quaeque scriptura sacra nuncupare zizania consue-
 uit non tritico mutato: Sed ex origine sua principioque nascuntur: propriumque suum
 obtinet genus: Haec eorum hominum per sese ferunt imaginem qui nostri domini leges: atque
 doctrinam adulterare deprauareque nituntur: qui non uti proprios sese diuino
 uerbo discipulos offerunt: Sed spiritus maligni doctrina corrumpit: cum ecclesie se-
 se corpore sano permiscerent / ut suos clanculum errores in integros homines impi-
 mant detrimentoque illos afficiant: Iam uero dominus: & eorum profectum qui credi-
 derunt in ipsum accretioni seminum compauit. Quoadmodum in gens si homo
 iaciat semem in terram: & dormiat & exurgat nocte dieque: & semen germinet: & illo
 nesciente suscipiat incrementum / Vltro namque terra fert fructum: primum herbam emittendo:
 deinde spicam deinde plenum in spica frumentum edendo: Germinet terra uirentem herbam
 atque tempore puncto nimirum a pullulatione initio sumpto tellus / ut creatoris sui legibus
 impiisque obtinere per omnia accretionis formam discurret: germinaque protinus ad summum
 eorum statum diduxit / Atque prata quae alta continuo copia feni fuere: Capere uero ferti-
 les horretes segetibus pinde: atque mare spaciage agitatione fluctuabant ac inuadant /
 omnia insuper herbae omnes oleris: omnes fructibus omnes denique leguminis genus: copiosissimum e-
 terra tum editum / ac exactissimum eminebat: Nullum enim procerum in his quae primum tunc emerere
 nulla meda / nullum uitium prorsus erat / aut agricolae impitiae: aut aeris intemperie / aut
 alia ulla causa sane: quae nocere nascitibus solet. At neque est illa contra genus hominum al-
 lata sententia tum impedimento telluris erat fertilitati: Haec enim illud hominis error est illud delictum
 anteceperunt gratia cuius nos condemnatii sumus ut nostris laboribus / nostrisque uultu sudoribus
 parte uescantur. Germiet enim inquit: & lignum pomiferum facies fructum semem cuius in semetipso
 sit iuxta genus super terram. Post hoc preceptum opificis suum ulla mora protinus omnes quae silue

surgebant: omnes autem arbores erumpabant: & quae petere caelum altitudine so-
 lent: abietes larices: pini: piceae: cedri: cupressi: & quae non alta petunt / omnes et frutices
 frondose: denique: & plantarum etiam ex / ex quibus corone / fertaque nescunt: Rosa
 se / lami / miri uniuerse temporibus uno momento cum antea non essent extiterunt: cum sa-
 queque peculiari proprietate / Seiuuatae quidem: atque distinctae manifestis a diuersis ge-
 nere differentiis: suae autem singulis propriis insignite notaque formis: Verum
 Rosa tunc spinis carebat: postea uero pulchritudini floris adiunctae sunt spinae:
 quo uoluptatis oblectamento / nos inde capiende propinquo afficiamur dolore
 recordatione delicti: causa cuius factum est: ut spinas ut tribulos tellus nobis of-
 ferret. At quispiam dixerit iussum esse terrae lignum pomiferum edere facies fru-
 ctum: Cuius semen in semetipso sit iuxta suum genus: Complures tamen arbores neque
 fructum nos edere cernere neque semen: Quid igitur dicemus: Primum quidem earum
 arborum scripturam sacram precipue mentionem fecisset quae natura sunt presta-
 biliores. Deinde cunctas aut semen edere: aut ea quae uim seminis: atque potentiam
 obtinent: Etenim si diligentius inspexerimus rem ita sese habere comperiemus:
 Hamalni: salices: Vltimi populi ceteraque id genus fructum quidem aperte ferre nul-
 lum uidentur habere aut singule semen. Id enim granulum quod ipsis frondibus sub-
 ter inherescit: quodque nonnullis eorum: qui nobis rebus imponendis operam na-
 uarant mischum placuit appellare: uim sane seminis obtinere potentiamque uide-
 tur. Iam quae ab ipsis ramis oriri sunt apte inde magna ex parte radices eliciunt.
 Seminis est fortasse rationem obtinent: & uirgulta: atque appendices: quas euellen-
 tes serendi studio incubunt incrementum generi prestant. Prius tamen uti dixi-
 mus earum scriptura mentionem arborum fecit: quae magis humanam uitam con-
 tinerent quaeque suis fructibus hominis locupletiores uitam efficerent uitis quidem
 gignendo effundendoque uinum letum cor hominis effecturum. Olea uero fructum
 eum prestando: qui faciem hilarem oliuo facere posset: ceteraque similis generis: quot
 concurrebant: quot properabant in idem: ea scilicet omnia procreante natura: Radices
 ipsius uitis: palmites circūquaque frondentes producti: superque terram diffusis:
 Germen: culmen: Clauiculi: Vitis: primum peracerba gustatur: deinde concocta ma-
 turaque suavis satis: & uitis si prudenter conspecta fuerit: tua te admonere natura
 potest. Nam similitudinibus te domini non immemorem esse certo scio: qua sese
 uitem & preem agricolam esse / uinitoremque dixit: nosque singulos in ecclesia fide-
 fatos palmites appellauit: atque ad copiose ferendas fructus inuitat / atque allecat / ne
 ut inutiles frutilesque diudicati despectique igni tradamus. Nec cessat ubique uitibus
 nostras animas comparare: Vinea namque facta est dilecta dicit in cornu pingui in loco: Et uineam
 seui: septumque circumposui: Animas humanas plane uineam dicit circumdedit. Septo

tum ea securitate tutelae: quae ex praeceptis resultat/tum ipsa custodia angelorum
 Versabitur. n. angelus dñi in circuitu meruentium eum. Deinde quasi ualla no-
 bis defixit: positos in ecclesia primū apostolos: secūdo prophetas: tertio doctores.
 Exēplis preterea uege hoiū beatorūq; nostrorū erigens animorū in altum elatio-
 nem: non neglexit atq; emisit in humum nos esse deiectos humiq; serpere: ac di-
 gnos esse conculcemur/ Vult ēt nos: & quasi clauiculis amplexibus caritatis pro-
 ximis initi ac adherere: & in ipsis etiam requiescere ut supera semper petētes: sub-
 limes perinde atq; uitis scandens arborū equat cacumina rege altissimāq; uertices
 attingamus: Exposcit ēt a nobis: ut & fossiones suscipiamus foditur aut anima in
 deponendis mundi cogitationibus/atq; curis: quas cordibus nostris esse ponde-
 ra constat/ itaq; qui carnis cupiditatem: qui pecuniae amorem audacitatemq; de-
 posuit/ ut circa miseram hanc gloriosam sollicitudinē trepidatiōemq; respiciendā
 esse despiciendāq; duxit: is sane graui mole pondereq; terrenae curae reiecto atq; de-
 posito: quasi confossus cultusq; fuit: ac respirauit: At luxuriam quoq; fugito: nec
 in siluam furere uetere puerbio te oportet: id est non in uitae officiis agendis ostē-
 tatione uti: nō ab externis laudem uenari/ Sed fructuosum esse: bonorūq; opere
 ostentationem agricolę uinitorūq; uero recōdere te oportet: at. n. & ut olea tu gra-
 uida refertaq; fructibus in x̄dibus esse dei/ nec unq; ipe denudari / ac exturbari/
 sed semp in tete frondescentem salutem per fidem habere uelis. Hoc enim pacto
 perpetuam huiusce frondescentiam imitabere plante/ nec non & omni tpe mise-
 ricordiae munus exercens ubere fecunditatis emulus/ ac ubertatis euadas: Sed ad
 artificiosas institutiones perquirendas redeamus unde digressi sumus oportet:
 Quot stirpium naturae? Quot genera/ prim frugifera: partim ad efficiendas edes
 partim ad extruendas nauis: partim ad subministrandum ignem idonea: simul
 atq; praeceptum editum est emerere: In his etiam ipsis: uaria quidem est atq;
 diuersa partium uniuscuiusq; arboris ornatus ac dispositio/ Summa autem cum
 difficultate cuiusq; tam proprietatis inuentio/ q̄ ad singulas diuersorum generū
 exploratio differentiae notitiaeq; fieri pōt Quomodo pars radices in profundum
 pars non in profundum agunt: Et aliae resta supra petunt: Estq; in eis ab radice
 caudex unus: Alie humiles sunt/ statumq; ab ipsis suis radicibus plures in caudi-
 ces exeunt ac dispergantur: Quomodo quarū rami prolixiores sunt porrecti late
 per aerem: earum & radices profundiores sunt: & circumquaq; late etiam diffun-
 duntur: proinde quasi natura fundamenta quedam tota ratione superorū pon-
 deribus subiecisset: Quot preterea corticū discrimina sunt: stirpium. n. aliis leuis/
 aliis scaber ē cortex: Et alie simplice alie multiplice libris p̄dite sane cortice sūt: Et
 q̄ mirū eē uī iuuetutis hūanę cōditiones: ac senectutis p̄similes inuenietis & in

plantis: Nouellis enim atq; uigentibus circum ipse cortex intenditur. Senescen-
 tibus uero quasi rugosior aspiorq; euadit: Succise preterea aliae rursus germinant.
 Alię nō repullulant: Sed ipsa precisio interitus quidam earum est/ lam uero de-
 truncatas nōnulli larices/ aut incensas uistasq; flāmis in siluas obseruarūt atq; ne-
 mora uertit: Sunt & quas suae naturae uiciū agricolae cura diligentiaq; deponere ac
 extrudere nouimus: ut punicas acidas: amigdalasq; amaras: Cum. n. ima in parte
 radici propinqua stipite perforato cuneum ex pino pingue permediā adactum
 medullam susceperint: saporis tum fastidio gratū in usum mutato dulcescūt. Ne-
 mo igitur in uicio constitutus homo de seipso desperare uelit: haud nescius agri-
 culturam q̄dem stirpium qualitates mutare/ curam aut/ ac studiū in consequen-
 dis uirtutibus animi oēs uincere morbos superareq; posse: At qui frugiferā stir-
 pium tanta est in edendis fructibus differentia/ ut eam oratiōem posset cōsequi
 nemo: Nō solum. n. differentia fructuū in diuersis genere stirpibus sed in eadē
 ēt arboris specie nō mediocre discrimen esse uidetur: ubi forma fructus/ a peritis
 in stirpium cultu distincta est ēt sexu/ ut alia mariū sit: ac femināq;: Qui uel pal-
 mam in marem femināq; diffundunt: & uideris eam interdum: quę ab ipsis fe-
 mina dicitur: in marem pronam blandioribus ramis nutare: quasi gesticentem: li-
 bidineq; turgentem. atq; amplexū copulationemq; maris percipientem: stirpiū
 uero cultores/ inter ramos tunc quasi semina quaedam mariū florem lanuginēq;
 imittere: Atq; ita illam quasi ueneris uoluptatem inde percipere: seseq; demum
 rursus erigere/ ad formāq; propriam suas restituere comas: Hęc eadem deficiēs ēt
 asserunt: Quāobrem alii iuxta ficta caprificos serunt. Alii caprifici poma alium-
 de illata: & inter sese colligata iniiciunt ficis: Atq; hoc pacto ficorū imbecillitati
 medentur/ defluentem iam labentemq; fructum ipsarum poma Caprifici fulciē-
 tes: Quid iste sibi nature supus uult/ Quid innuit? quid amonet quęso. An nos
 & ab alienis a fide uirium aliquid interdum: atq; uigorem ad bonorū operum in-
 tentionem accipere oportere: Nam si ritu uiuentem gentium/ aut ob erroneam
 sectam aliquam ab ecclesia seiunctum quempiam uitae modestae studio conspex-
 ris/ moribusq; probis incumbere/ tuum tum in probitate studium ipse magis/ ac
 magis intendere uelis/ ut emulus fici per similibq; euadas e siluestrium p̄sentia
 uires aggeratis: & defluxiōem q̄dem fructuū inhibentis: accuratius aut eos ipsos
 enutrientis: Tales igit in ortus stirpius modis differētia uident emergere/ ut ex
 plurimis pauca admodū afferamus. Ipsorū aut fructuū uarietatem: quęq; eorum
 omnino gratia molitur natura q̄s enumerare/ q̄s explicare pōt figuras: colores:
 saporē proprietates: uniuscuiusq; utilitatem: ut p̄tim nudi concoquunt a sole/
 partim tecti crustis ad suū statū pueniūt: Vt quare stirpiū moliusculi sūt fructus

earum folia ueluti tutiora quaedam opercula crassiuscula sunt quae duriusculi sunt/ea tenuiores leuioreſq; obrinet frondes: Illud inſcis: hoc in nucibus intue-
ri licet. Nam illis qdem ob imbecillitatem maiore ſubſidio opus eſſe coſtat. His
aut crassius tegmen umbrę puenientis inde cauſa nocuiſſet. Vt uitis foliũ: pam-
pinus inq; pluribus in partibus funditur: quo racemus partim incomoda coeli ui-
tet: partim radios ſolis per diuiſuras ubere teporemq; ſuſcipiat: Nihil ſit prorsus
quod fructibus aduerſetur. Nihil negligenter / nihil temere agitur: Nihil eſt
quod cauſa careat nihil quod caſu forteq; fortuna prodeat/ oia in ſeſe ſane laten-
tem admirabilemq; ſapientiam habent: Quę nam oratio tot tantaſq; res attinge-
re pot: Quo pacto mens humana res ois haſce tam exacte pertractare tranſigere-
q; pot: ut & uniuſcuſq; proprietatis proſpiciat & ad ſingulas diſcrimina clare
diſtinctaſq; diſcernat: & deliteſcentes in ſuper plene perfectęq; cauſas afferat/ atq;
aſſignet: Vna nimirũ aqua per fibres eadem atq; radices attrahta: alio modo radi-
ces/ alio caducis corticem: alio lignũ: alio medullam alit: eadem: & folium ſit: &
in ramos ſurculoſq; diſfunditur: & incrementa frugibus pſtat lachryme deniq;
ſucci: ſtirps eadem ex cauſa manant: quoq; q̄tum eſt inter ſeſe diſcrimen/ ac diſ-
ferentia: quis oratione conſequi pot: Aliud eſt. n. uinci lachryma/ aliud Baſami
ſuccus: Ferule quoq; quedam tam in ægypto q̄ in africa diuerſum ſucci genus il-
lachrymant: Fertur & ſuccinũ ſuccum ſtirpiũ eſſe / in lapidis naturã concretum/
Atq; id ita eſſe teſtes ſunt flocci: qui in ipſo uiſunt: & tenuiſſimã minimęq; be-
ſtiolę: quę cum ſucco moluſculus eſſet in ipſo tanq̄ in uiſco nimirum in heſe-
retentęq; ac irretita: / ſuere omnino qui nõ experimento ſuccoꝝ diſcrimina di-
dicit/ is illa ita ut in re ſunt aperta: nullam unq; orationem inuenerit explicantem
Ab eodem ruſum humore in uite qdem uinum: In olea aut oleum emergit: At
q; nõ ſolum id mirabile eſſe uidetur: quo pacto penitus idem humor: hic qdem
dulcis euasit: ibi aut pinguis eſt factus ueſ: etiam illud in ipſis dulcibus inq; fru-
ctibus qualitatis uarietatem eiufdem in enarrabilem eſſe: Aliud eſt. n. dulce qd̄ e
in uite: aliud quod eſt in malo fico/ ac palma Velim te uelim in artis adhuc hu-
iuſce diligentius opificio perquirendo trahere moram atq; animo uertere: ut ea-
dem aqua nũc lenis eſt ſenſui cum ad haſce acceſſerit plãtas dulciſq; euasit: Nũc
pungit guſtandi ſenſum cum ad alias diducta ſtirpes acida fuerit: Nunc in ſum-
mum amorem uerſa ſenſum exaſperat: cum in aſinthiũ aut ſcamoneam puer-
nerit: atq; in glandibus quidem aut Cornis: in acrem acerbamq; uertitur qualita-
tem. In Trebinthis aut: atq; iuglantibus nucibus ad molliuſculam quandã oli-
uiq; emulam maturam mutatur. Sed cur ea ſunt aſſerenda quę lōge inter ſeſe di-
ſtant: ubi eadem in ficu cōtrarias migrat in qualitates/ Eſt. n. in ſucco qdem ſũme

amara in fructu aut ſumme dulcis: Et in eadem itidem uitę in cacuminibus qd̄
eſt peracerba in racemis autem ſuauiſſima: Quot preterea diſtinctę ſunt colozę
Eandem in pratis aquam proſecto conſpexeris hoc in flore ruſcentem. In alio
purpuream: Et in hoc ceruleam in alio albidam: Quin & longe plures odorum
tibi diſtinctas offerentem inueneris: q̄ ſint ipſe uarietates diſtinctęq; colozę:
At. n. orationem noſtram in ſacietatis in contemplando gratia in longum ſeſe ul-
tra modum extendere ſentio quam niſi uinctam a creatione uiolenta detraxero:
deficiet mihi proſecto dieſt: magnam ex paruis exiguiſq; rebus dei uobis ſapienti-
am demonſtranti: Germinet inquit rez: opifex terra lignũ pomiferũ fructum fa-
ciens ſup terrã: & montium continuo uertices perinde atq; comis arboribus ope-
riebantur orti ſuis cum oblectamentis omnibus agri conſiti: ſummo cum artifi-
cio protinus conſciebantur ac exurgebant: Amnium ripe generibus ſtirpium in
numeris ſine ulla mora ueſtiebantur: ac ornabant. Que partim ad exornandam
hois menſam/ partim ad preſtandam pecoribus/ tum ex frondibus tum ex frugi-
bus alimonia: partim ad ea ſubmiſtranda quibus medendi facultatis ſolertia cã-
ualitudinis ueretur: ſuccos/ lachrymas/ floccos / cortices fructus precepto diuino
locupletiffime tellus edebat: Nam quę nobis experientia tandem diutina cõpe-
rit/ e ſingulis uariis diuerſiſq; caſibus: atq; euentibus id eligendo ſemper qd̄ ad
degen- dũ uitam/ tuendamq; conducit: quod frugi eſt: ea prouida ſapientia ſo-
lerſq; dei conditoris mundi facultas inde ab initio proſpecta creauit. Tu uero cũ
urbanas ſilueſtes: aquatiles terreſtres flores gerentes floribus haud præditas ſtir-
pes conſpexeris ex hiſce rebus exiguis deo maximo cognito admirationem ſemp
accumulato ac tuũ erga rez: illum opificem/ amorem: caritetemq; augeto/ pſeru-
tari uelis quomodo ſtirpiũ alias ſempiterna coma uirentes: alias haud ſemp uirẽ-
tes fecit: & illarũ alias nõ eodem folio: alias eodem frondentes: Decidunt. n. tam
oleæ q̄ larici frondes: & ſi ſenſim oculatęq; adeo folia mutant: ut haud unq; extur-
bati denudatęq; coma propria uideant. Sed palma ſemp a prima germinatione ni-
delicet eiſdem ad finem uſq; foliis frondet/ Deinde & illud animaduerte Myri-
cas inq; quaſi uitam ancipitem degere: ut & inter aquatiles enumerẽtur. & copio-
ſe ſint in deſertis: Qua propter & improbiores mores ancipiteſq; talibus diuus
ille Hieremias haud iniuria ſtirpibus ſimiles eſſe dicit. Germinet terra. Hoc pete
breue præceptum: natura tum ilico non mediocriſq; artificioſaq; ratio ſuit mentis
agitatione noſtre celerius innumeras ſtirpium cõficiens peragenſq; proprietates:
Hoc eſt nunc inſitum telluri præceptum ipſam. quotannis ſuas quas habet uires
ad herbas ſemina frutices arboreſq; generandas elicere cogit/ atq; impellit: Nam
uti turbines a primo ſemper ipſus edito foris: ita ſequentes efficiunt conuerſiões

uertiginem cum ipso mucrone fixo in se ipsis uersantur / sic & naturæ sane processio iade a primo illo imperio principio sumpto: per omne tempus accedens eodem ordine proficiscitur ad eadem semper agenda quousque tandem ad ipsam communem uniuersi peruenerit consumationem at quam: & nos omnes referti fructibus: plenique bonorum operum properamus. Vt in edibus domini sancti: atriis dei nostri perfloreamus: Quem decet honos & gloria in secula seculorum.

DIXIT AVTEM DEVS FIANT LUMINARIA IN FIRMAMENTO COELI: UT LUCEANT: ET ILLUMINENT TERRAM: ET DIVIDANT DIEM ET NOCTEM.

SPECTATOREM certantium participantem: & ipsum alicuius esse uehementie uigoris: oportet: idque ex institutis quispiam ludorum conspexerit quæ sedentes in cauea nudo sedere capite iubent: quo non solum ut mihi uideatur certantium sit spectator: Sed etiam certantem in parte sese quisque uideatur offerre / Eodem itaque modo magnorum etiam admirabiliumque spectaculorum inquisitorem: eorumque auditorem: que a summa uere ineffabilique sapientia profuerunt adminicula quedam ex sese nimiram habentem accessisse oportere ad ea quæ proponuntur spectanda: participemque mecum certaminis quo ad facultas suppetit esse: non magis iudicem. quam socium mihi certaminis assistentem ne fortasse nos prætereat inuentio ueritatis errorque meus communis auditorum iactura fiat. Cur igitur ita sum exorsus: & quorsum hæc tendunt? Quia cum mundi constitutionis inquisitio nobis uniuersique contemplatio proponatur: principia cuius non ex mundi sapientia sed ex his quæ seruum suum deus Moysen docuit / ac erudiuit / in fortia loquutus illi: & non per serpentes sumenda sunt eos omnino quæ rebus non mediocriter spectandis auidi sunt / non in exercitata mentem ad proponendas nobis rebus perceptionem habere necesse est: Si unquam ita nocturno tempore serenorum celum admirabileque stellarum ornatu ac spem suspexisti uenitque subinde tibi in mentem artifex uniuersi. quoniam is sit quod sideribus hisce ueluti floribus celum miris modis distinxit ac perornauit / egitque ut usus ipsorum / utilitasque delectationem ex tante pulchritudinis aspectu capiendam exoperet / si tempore uel diurno cogitatione mentemque sobria mira dei spectacula didicisti. Atque per ea que cernuntur cum que non cernitur animaduertisti paratus auditor profecto certumque dignus huiusce gloriosi / per beatique spectaculi caueamque iam accessisti: Age igitur & ipsi uos tanquam hospites: perinde atque si factitare solent: qui insolentes homines urbium prehensa circumducunt manu ad huiusce magne urbis iustrantes occulta miracula perducamus: Hæc in urbe sane in

qua uetus est illa patria nostra aqua expulit nos homicida demon illerac efca sua dolisue mancipium hominem traxit. primum hominis conspiciens ortum: mortemque eam: quæ nos protinus occupauit quamque delictum peperit primogenita proles demonis principes uitiorum: Atque te ipsum nosces terreum quidem natura Manuum aut diuinæ opus. Et uiribus quidem animantibus expertibus rationis / uel longe inferiorem omnium aut / tam ratione quam animo uacantium diuina uoluptate sententiæque principem constitutum: Inferiorem quidem apparatu naturæ / rationis aut copia / uel ad celum usque sese efferendi preditum facultate / Sed hæc didicerimus nosmet ipsos utique cognoscemus. Deum percipiemus: Creatorem adorabimus: Domino seruiemus gloria parentem afficiemus / Altorem nostrum: amore Caritateque prosequemur eum qui nos beneficia contulit uenerabimur: Originem denique nostræ uitæ datoremque / cum presentis tum etiam futuræ non posthabebimus. Qui porro per eas diuitias quas a se profluxas paratasque nobis iam prestitit & ea bona quæ nobis pollicetur fore omnino certiores nos facit: & primum experientia rerum qualia sunt ea quæ expectantur ostendit: Nam si ea quæ non nisi per exiguo tempore / persistunt talia sunt quales esse res illas perpetuas existimare oportet: Et si ea quæ conspiciuntur adeo bella sunt adeo pulchra qualia putanda sunt ea quæ non cernuntur? Si magnitudo celi mentis humanæ metiendi facultatem exuperat: que ita mens: que ratio queso rerum inuestigare sempiternarum natura posset. Si sol iste caducus occiduus adeo pulcher est / adeo magnus: acerrimus quidem in sese motu ciendo / suas autem peragens ordine miti rediciones moderata quidem ad uniuersum preditus magnitudine: ut haud quam rationem ad ipsum ratam egrediatur: pulchritudine uero naturæ quasi quidam oculus splendidus creaturam ipsam decorans huius aspectus insatiabilis est: qualem nam ipsum esse iustitiæ solem arbitrari nos debemus si solem hunc haud conspiciere detrimentum est homini ceco: quod damnum quod detrimentum est peccatori: uerissima illa perpetuaque luce carere. Et dixit Deus fiant luminaria in firmamento cæli / ut luceant tu per terram: diuidant diem ac noctem: Celum in creatione terræque processit lux post cælum / & terram creata est: firmamentum est ortum. Arida dem emerit / atque aquæ confluxerunt unum in locum ac definitum: Terra demum suis proliibus fuit referta innumeris herbarum inde generibus editis formisque uariis frugum arborumque exortis. Sed nondum erat sol neque luna ne lucis originem patremque solem appellarunt: ut eorum quæ nascuntur e terra creatorem censerent esse: quod deum ignorauerunt: Idcirco quartus iam dies accessit: & tunc deus dixit. Fiant luminaria in firmamento cæli: cum perceperis eum qui dixit illico cogitatione cum ipso copules eum uelim quod audiuit: Deus dixit fiant luminaria: & fecit deus duo

luminaria: Quis dixit: & quis fecit/nōne animaduertis in hisce nō concipis mēte duas personas: Vbiq; hęc sententia hoc edictum theologiae/hęc in enarratione sparsum esse uidetur: Et additur iis quę dicta sunt: officium usq; luminariū ortus: Vt diuidat diē ac noctem: & sint insigna: & tpa: & dies: & annos: & luceant in firmamento cęli: & illuminent terram: Si lucis ortus solem anticipauit cur nunc sol ut illuminet terrā exortus dē esse/ Non aduersantē hęc illis sane que de luce sunt dicta. Tūc. n. ipsa natura lucis est orta: Nunc autē hoc solis corpus extractum est/ ut illi primogenite luci uehiculum esset: Nam ut alia diuersaq; sunt: & non eadem ignis atq; lucerna: & ignis qdem illuminandi uitam obtinent lucerna autē idcirco facta est: ut ignem eorū causa gerat quibus illo est opus: sic & illi purissime sincere/ materiaq; uacati luci uehacula nunc ipsa luminaria sunt extracta Jam uero diuus apostolus luminaria quedam sanctos in q; hoīes in mūdo fuisse dicit: At magna nimirū inter illos uerāq; lucem interesse uidetur: Cuius illi participes/ eas animas quas erudiebant ab ignorantie tenebris euocantes: Luminaria non iniuria sunt nuncupati: Quę cum ita sint: & solem hunc itidem in uniuerso quarto die creatum illa splendidissima luce deum opificem accendisse cęlere: nō absurdum sane/ Sed consetanē est rationi: at qui nemini uideat id quod diximus: nō eadem in q; esse: lucem & quod luci subiicitur corpus credendū ueluti factum nō esse primū. n. res oēs cōposite/ sic a nobis diuidi solent in ipsam essentiā suscepticem & in eam quę ipsi accidit qualitatem. Vt igitur diuersa sunt hęc natura albedo in q;: & corpus albedine delibutum/ sic & ea quę modo diximus differunt qdem natura/ Vnita tñ sunt potentia Creatoris: Atq; dicere noli: fieri nō posse/ ut lux a corpore solis separetur: Neq; n. ego lucis a solis corpore separationem tua meaq; opera fieri posse dico: Sed asserendum esse censeo: quę mētis agitatione: cogitationeq; nostra libera separant: ea re se iungi facultate creatoris utriusq; naturę posse: Nam & ignis urende uires ab eius splendore tu quidem ipse separare minime uales: Deus autem mirabili seruum suum aspectu conuertere cupiens: in rubum ignē splendore solum agentem: ociosa autem flagrandi urē: diq; facultatem hñtem imisit/ ut & psalmus testatur uox dñi dicendo præcedentis flāmam ignis: Vnde & sunt qui cum pro hiis: quę in uita gessimus merita nobis retribuentur ignis dispersam fore naturam: & lucis oblectamentum iustis flagrationis dolorē puniendis distribuendum esse dicunt. Deinde tamen: & in affectibus lunę eorū quę diximus inuenire possumus fidem: Senescēs. n. luna decremētaq; suscipiens: nō corpore toto conficitur: Sed lumen quo afficitur ipsa deponēs iterūq; assumēs decretiōis accretiōisq; nobis sensationē pstat: Eni uero lune corpus haud absumi cū ipsa decrescit/ argumēto dilucido sunt ea quę oernimus

licet. n. tibi ligido in aere atq; oī nebula liberato cum potissimum in cornua luna curuatur partem ipsius obliquam/ Lumineq; carentem orbe tanto circūscribi cōspicere q̄tus totum splendorem cū sinuatur in orbem obit/ ut aspectu sinū obscurum aeris emulum ad eam referente partem quę lucet/ integer totusq; orbis per/ spicue uideatur/ Et noli mihi proferre lucem aduentitiam esse lunę: propterea qđ iminuitur qdem cum solem uersus motu cietur/ accrescit autē cum ab eodem discedit: Non. n. hoc in pñti nobis inuestigandum proponitur: Sed illud aliud eē lunę Corpus aliud lucem ipsius qua lucet. Eadem igitur intelligenda sunt: & de sole: Verum ille quidem semel susceptā secumq; imixtam lucem nunq; deponit: luna uero continue quasi seipsam expolians atq; uestiens luce / & ea que de sole sunt dicta seipsa uicissitudinibus suis hisce confirmat: At uero non solum illuminare terram hęc luminaria sed etiam diuidere diem: & noctem statuum dicit esse Etenim superius quidem a tenebris lucem diuisit: Ipsorumq; naturam / tum ad contrarium statum/ dimouit adeoq; seiunxit: ut inter ipsa nulla sit prorsus imixtio: Luciq; cum tenebris nihil sit omnino comertii: Quod enim umbram diurno tpe nouimus esse id noctu tenebrarum naturam esse putare oportet: Nam si oīs umbra splendore aliquo lucēte: aduersa luci semper ab obiectis corporibus excidit & mane quidem ad occasum protenditur: uespere autē orientem uersus declinat/ & in meridie rursus ad septentrionis iacitur plagas: nos quoq; pari modo contrarias ad partes radiis sane cedit nec aliud quicq; esse natura: q̄ umbra terre uidet: Vt. n. interdiu semp ab opponente sese corpore luci decidit ipsa umbra: nec alius ullus ipsius est ortus/ nec alia ulla natura: sic & in aere nox ipsa sane terrę circumfuso: cum umbris obiectu telluris afficitur: cōsistere semper suapte natura solet: Atq; id dictum illud significat: Et diuisit deus a tenebris lucem: Quippe cū tenebre lucis incursions minime patiantur sed fugiant: hoc inter ipsas primo iā in ortu discrimine hac naturali discordia constituta. Nunc autē metiende qdem diei solem præficit: Lunam autē cum luminis plenum totum: suum obtinet orbē principē noctis cōstituit: Tūc. n. hęc lumina e regione disposita sunt: sibiq; fere p diametū opponunt / In pleniluniis. n. exoriēte sole luna descendit/ ac delitescit occidēte exorīt sepenumero ex aduersoq; exurgit/ Quod si ceteris in formis. atq; figuris nocti lunę lux nō equatur/ nihil ad instantiam sermonē refert: Nā cū est in orbē sinuata lumineq; tota referta tū noctis qdē obtinet principatū suo lumine itellas illuminās: & uniuersam collustrās tellurē aq; uero atq; sol spacia tpsis secat: Et sint insigna: & tpa & dies & annos necessariz pfecto sunt luminarium in hoīum uita nationes: Nāq; si nō ultra modū/ signa q̄spiam: quę ab ipsis pfiunt explorēt utiles ipsorū obseruationes eas inuenegit quas experientia longa

probauit: Complura cuiq; sane de imbribus complura de siccitatibus: Complura de flatuum agitationibus/aut in parte/aut in uniuerso / uehementioribus aut leuioribus discere licet: lam & unum quid eorū: quæ a sole sumuntur/dominus nobis hisce uerbis: Hodie tempestas erit R. utilat. n. triste coelum: Cum. n. per caliginem ascensus fuerit solis: radii tum obfuscant: Ipse rutilus ueluti pruna: colorq; prope sanguinis emulus cernit aeris crassitudine sensionem hanc in aspectibus nostris efficiente: Quod si nō diffusus a radiis tū aer ille densus: atq; cōstans: dispersusq; fuerit apertū est ob uaporum illum effluentiam/ e terra tunc ascendētium: uinci supariq; non potuisse/ Sed humoris copia tandem eas in regiones in quibus se colligit hyemem esse tempestatemq; allaturū: Similiter & luna cum calliginoso humore circumdat idem portendit: Et cum orbis ii solem cingūt/ quos areas appellare solent: aut copiosa pluuia nimirū/ aut flatuū uehementium concitatio p̄monetur: Quin ēt ii quos aduersos soles appellant cum solis consequunt dilationem: affectuum quorundam aeris presagia frunt. Quæ admodum & uirgule colore arquus pluuii predite/ recte in nubibus apparētes imbres seuos / aut tempestates atrocissimas: uentosq; truces aut aeris omnino nō mediocrem mutationem protendunt: Complures quoq; significationes: & circa lunā obseruarūt accrescentem: decrescētēq; qui huic studio operam impenderunt: tanq; arre necessario cum lune formis una mutationes suscipiētē: Tertio nāq; die si tenuis sit puroq; nitore fulgeat/ serenitatem puram prenūtiat: atq; spondet: si crassa carnibus rubicūdaq; cernat/ aut impetuofam e nubibus aquam / aut horridam austriconcitatiōem minat: Quanto aut emolumento sint uitæ humanæ: quantaq; utilitatem eidem p̄sent: tales ex hisce luminibus obseruatiōes quis ignorat: licet nauitæ suā intus in portu cōtinere nauē pericula quæ uentorū pueniunt preuidēt licet Viatori incōmoda cœli uitare ex ipsa cœli tristitia: mutatiōem aeris expectāt licet & agricolis q; in serendis seminibus/ cultuq; stirpiū elaborant oīum hinc officioq; opumq; suorū exercendōq; opportunitatē tempusq; semper idoneū inuenire: lam uero dissolutionis ēt uniuersi signa dñs solē daturū: & lunā: ac stellas prædixit: Sol uertet in sanguinē: & luna nō dabit lucē suā: Hec uniuersi cōsumationis sunt signa: Sed hoīes ii q; ultra ea q; culta sunt salūt: ut uetere p̄uerbio dē/ ad eius ēt patrociniū defensionēq; p̄tis sideralis scientiæ q; in oīum ortu uerfat: hanc trahere sniam scripture conant: Atq; aiūt uitam nrām humanā a celestium corporū motiōe p̄dere: & hanc ob cām ex sideribus a chaldeis eorū notatiōes effectū: q; nobis accidūt fieri: Sermonēq; simplicē hunc scripturæ: Sint inq; insigna nō eorū affectū: quibus afficitur aer: neq; mutatiōum tēporū: sed sortis hoīum uitę ita prorsus ut opinant eisq; placet intelligūt. Quid. n. aiūt Stellas: meantiū cum

ii sideribus nexum: quæ signifero in orbe sunt collocata/ si talis effigie figuræ cōcursus eorū fuerit tales ortus hoīum agere: Sin talis: cōtrariā ortus uitæq; sortem efficere/ De quibus si parump disseruerimus/ haud ab re forsan fuerit parump altius diluciditatis causa principio sumpto. Dicam aut nihil ex meipso sane/ Sed illoz ipsoz ad illos redarguendos sententiis: utar: Hinc. n. iam occupatis hoc morbo te mediū ceteris ne similes in errores incidant securitas afferetur: Auctores dicte facultatis ac inuectores huiusce cum in t̄pis spacio complures dilabi figuras seseq; fugere percepissent in angustum admodum t̄pis contraxere mensuras ac occlute re: quippe cum maximū sit ad ortum ortus ductimē: & ipso quoq; minutissimo atq; momento quale dicit id apostolus esse quod indiuiduo ac oculoz ita conlūtu/ Ut us qdem qui hoc in momento genitus est tyrānus sit ciuitatū populorūq; p̄nceps locupletissimus prepotens: is aut qui natus est t̄pis sequēti momento: pauper qdam iuops peregrinus ex hostiis hostia petens quotidiani cōsequendi causa uictus. Quā ob rem eo orbe: qui signifer appellat duodecim in partis diuiso cum in triginta diez spacio partem sol eius iglobi transeat duodecimam quem in errantem appellant: triginta in portiones singulas illas duodecim partis secant. Tum singulis portionibus illis in sexaginta minutis diuisis: minuta hæc singula rursus in alia sexaginta modo simili diuisere posito igit enixu uideamus obsecro/ si hanc exactissimam t̄pis diuisionem auctores hi sibi ualeāt cōseruare: Nā simul atq; nata est æditaq; in lucē p̄des: mas an femella sit obstetrix illam explorat/ Tum uagitū expectat infantis nimirū iudiciū uitę: Quot hoc tpe uix sexagesima preterisse minuta. Dicit obstetrix deinde Chaldeo partum q; editus est: Quot in minutissimis ius illis ponamus obstetricis uocem preterisse. p̄sertim si torte fortuna fuerit nō inclocaui Chaldeus ille p̄ns: Sed in edium atuo aut uestibulo t̄pis horaq; reponēs. At eū q; definiturus est diligēter t̄pis ac horam: exploratoria nimirū horaq; p̄cipe: siue diurna sint/ siue nocturna oportet: Quot minutoz hoc quoq; tpe q̄lo puolat p̄teritq; examē: Cōptā. n. eā esse stellā: q; p̄s: horaq; sit explorada: nō solū quota in p̄te ēt duodecima: Sed ēt q; in duodecime portioe p̄tis: in quotoq; minuto eorū inq; i q; diuidi diximus portioem aut ut exactissime cōpiat: quoto i sexagesimo eorū i q; subdiuisa sūt singula sexagesima illa p̄tia necesse ē: Atq; hanc t̄n adeo tenuē subtilēq; t̄pis inuētiōem/ q̄q; attingere nequeūt singulis i stellis erratibus faciēdā eē necessario dicūt: ut q̄lē ad adherētes celo stellas ipse dispositiōem hērent: q̄lisq; ipsaq; eēt iter sese figura/ cū in lucē ederet: fetus: cōp tū sit tadē/ ac exploratū: Quæ cū ita sint si fieri nō pōt / ut t̄pis illud exactissime quisq; attingat: uariationeq; tempis sit / ut tota uia penitus aberretur: decidendi profecto non mediocriter esse uident: tā si q; studio huius indulxerūt

artis: quam in ratione rerum non esse constat: quod ii qui hiantes ab illorum ore pendunt intenti/proinde quasi omnia illi scire possident: quæ ipsi sunt euentura: At qualia queso sunt & effecta: quæ inde asserunt provenire: Crispum niquint quæpiam esse capilo gratūq; aspectu: Est enim editus in lucem arietis tempore: Tale autem ipsum animal aspectu quodammodo esse uidetur: At est: & animo grandis: atq; elato: quippe cum: & aries dux sit suapte natura: Et ad erogandū idoneus & item ad acquirendum: Nam hoc animal & cum idolentia uelut deponit: & a natura facile rursus eodem sane uestitur/ Sed & in tauro natum labioriosum esse dicunt: atq; seruilem: quoniam: & taurus iugo subiicitur: Est: & qui ortus est in scorpione propensus ad ferendum: atq; ad inferendos ictus paratus ob similitudinem feræ: & iustitia peditus itidem is: quem enixa est sua parens tpe libræ/nō nisi ob trutinę lanciuq; nri inq; instrumenti: quo pondera libramus æqualitatem: Quid his ineptius: quid insulsius? Quid ridiculosius fuerit? Arius his a quo natiuitatem hois ipse sumus: celi pars est duodecima in qua cum fuerit sol puncta uerna signaq; tangit: & scorpio similiter/atq; taurus partem orbis signiferi duodecima occupat. Cur igitur illinc uniuscuiusq; uitæ hois precipuas proficisci causas asserens/ex istis pecudibus natorum hoium mores exprimit: atq; effingit. Est autem is ad erogandum proclius: qui natus est in ariete: nō quia par illa celi tales efficit mores/Sed quod hæc pecus naturam talem fortitur: Cur igitur a siderum quidem dignitate credere tibi oportere nos ceuses: eniteris autem hæc eadem perbalatus nobis persuadere nam si Cælum tales morum habeat proprietates: ab animalibus istis sumptas ipsum etiam celum: alienis principiis est subiectum: quippe cum a pecoribus causas pendentes habeat tales: Sin id asserere ridiculum sit: longe magis ridiculū esse constat: ex iis quoq; nulla prorsus affinitas esse uidet: sententiam illam mitti uerisimilem esse: atq; probabilem demonstrare: Sed hoium istosque elegantes iste sententie sapientesq; rationes: per similes sunt araneę telis: in quas si culex si musca: si quippiam aliud inciderit inualidis hisce bestiolis simile icretum retinetur: euadereq; non potest: Sin ualidiusculum irruerit animal ipm facile admodum elabitur: atq; penetrat: & exiguas illas discindit telas: ac demolit. At q nō in his solum hæc asserunt: Sed et eorū causas corporibus cœlestibus tribuere pergunt: quoq; uoluntatem electionemq; cuiusq; nri dominā esse constat: operationum inq; probitatis atq; improbitatis: Quam sententiam confutare atq; diluere: alioq; modo ridiculum ineptumue sane uidet. Sed quia plerosq; hoies hoc errore preoccupatos esse nō ignoramus eam extenuare forsitan: ac iminuere: & haud scilētio preterire ne iesse est: Primū igitur illud ipsos interrogabimus / Tit ne ut singulis milies diebus siderum figure mutantur: ac uariantur? Nam cum

uage stelle perpetuo continueq; moueantur: & partim celeriore: partim tardiore motu suos efficiant orbis: sit ut eadem in hora sepenumero tum mutuo sese cōspiciant ipse tum occultentur: Et cum maximam uim habeat in hominum artu: ab effectrice bonorum/an malorum conspici stella ut ipsi censent: sit ne ut sepe cum haud id attingerint ipsi tempus quo bonorum effectrix stella dominabat ob unius ignorationem minuti eam tū/ut in mala sitam fortuna designent: Cogor enim eisdem nunc uti uerbis: quibus: & illi ipsi uti consueuerunt: In uerbis igitur huiusmodi magna quidem amentia: multo uero maior impietas continetur: Causa namq; malignitatis ad opificem ipsarum redundat: Nam si natura stellis competit malum: ipse sane creator effector erit malignitatis sin improbe uoluntate sua maleq; euadunt: primū animantes rationis participes erunt: & absolutis appetitionibus imperiosisq; nimirum utent qdem in animis falso tribuere: summa demeritæ constat esse: Deinde quantum a ratione dissonat malum ac bonū non pro dignitate cuiq; distribuere stellam/Sed cum hoc in loco fuerit/bona prestare: cum ab hoc conspecta sidere fuerit / mala eandem prebere: cum parump deniq; declinauerit a figura suæ protinus obliuisci malignitatis? Sed hæc quidem eo usq; sint dicta. Si uero singulis in momentis temporis: atq; punctis/in aliā sidera figuram mutantur/in innumeris aut huiusmodi mutationibus: Regie cōplures natiuitatis efficiuntur figure: Cur singulis quæso diebus non Reges nascantur. Aut cur apud ipsos Reges omnino Regna per successiones tradantur? Non enim sui quemq; filii Regem ortum/ad Regiam siderum figuram obseruantem accomodare dicere audent: Quis. n. mortaliū rei talis dñs esse potest? Cur ergo ioathanū: Ozias: Achaum ioathamus Ezechiam Achaus genuit & hoxe seruilem ortus hoxe offendit nemo: Deinde si non nō in nobis probare: ac improbare operationum principia collocatur: Sed ex ortu necessitudines in nobis emergunt: uacant profecto legum latoris agendas res: & non agendas: sed fugiendas definientes/ Vacant iudices etiam uirtutem honore uicium pennis afficiētes/ Non. n. iniuria cōmissa furis est aut latronis quippe cui neq; uolenti qdem ob incuitabilem ipm impellētem ad agēdum necessitudinē manū cōtinuisse liceret. Vani deniq; oium sunt: & q dant artibus opam in ipsisq; elaborat: Sed compos quidem erit agricola sui uoti: neq; seminibus ullis iactis: neq; ad messem falce parata. Diues autem admodum ipse mercator: etiam inuitus euadet. ipse pecunias aggregante/ Sedulo accumulanteq; fato / Spes denique magna: ille nostre sancte Religionis: euanescent omnino nobis atq; peribunt: quippe cum neque iustitia honoribus ullis afficiatur neque peccata delictaque puniantur/ propterea quod nihil prorsus ab hominibus sponte agitur / neque an uoluntate:

Nam ubi necessitas urget fatumque dominatur/ nullum id ibi locum quod: pro dignitate penditur obtinet/ id inquam id quod iusti iudicii munus egregium & precipuum esse constat/ Sed ad illos eo usque sit disputatum: Neque enim uos pluribus uerbis egetis: quippe qui a uobismetipsis estis prediti sanitate: & tempus non patitur ultra modum nos ad illos differere. Ad ea nosque deinceps dicta sunt redeamus oportet. Sint inquit insignia & tempora: & dies: & annos. Dictum iam est a nobis de signis. Tempora autem existimamus scripturam dicere. quatuor uicissitudines temporum/ hyemis inquam ueris/ estatis/ ac autumnii: quorum ordine mirum/ reditio ab ordinatissima proficiscitur luminarium motione/ Tunc enim fit hyems: Cum sol in austrinis regionibus moram trahit: Umbramque eam in qua nox ipsa consistit circa hanc nostram plagam copiosam adeo facit: ut refrigescat quidem aer inde telluri propinquus omnes autem exhalationes humide circa nos coacte imbrium glaciei niuisque copiosissime causam atque materiam prestent: at cum rursum remeans austrinis a finibus ad ipsum medium tendit: ut æque partiatur diei noctisque tempus: quanto super terram plus moram trahit: tantum temperiei proportionem reducit: atque uer oritur cunctis quidem stirpibus partim germinandi/ partim reuiuiscendi causa. Animalibus autem tam terrestribus: quam aquatilibus omnibus successione prolis generis conseruatio/ Iam uero sol illinc uersam uersus ad solstitia pergens estiuus: dies nobis maximos reddit: Et quia plurimo tempore tunc hoc in caelo moratur/ ideo tunc: & aerem nostrum perurit & uniuersam tellurem exiccant: seminibus inde maturationem subministrando: & ad concoctionem fructus arborum compellendo: cum & flagrantior seipso sentitur: & breuiores umbras meridie facit: propterea quod ab excelso nostras has illuminat regiones: Maximi namque dies ii sunt in quibus umbræ breuissime fiunt. Breuissimi quoque dies ii sunt qui longissimas umbras habent. Idque apud nos accidit umbra quorum ad partem dum taxat alteram excidit quique tractus aquilonios habitamus. Nam sunt qui medio dierum anni duorum & penitus umbra caret supra quorum uertices solem tum esse: ac æque ambire suo lumine certum est per oraque angusta profundorum aquarum puteorum/ etiam sua luce lustrare/ Hos ea de causa sunt qui uacuos umbra uocant. Eorum preterea qui ultra Arabiam odoriferam illam/ ac diuitem: & beatam cognomine in clytam incolunt: utraqque uersus partem umbræ uicissim excidere solent. His enim soles mortalium orbem hunc habitantium nostrum/ id ut peculiare quid contigit/ ut & australes uersus regiones eorum umbræ meridie caderent: Unde & a quibusdam utrinque umbriferi nuncupantur. Hæc autem omnia porro tunc euenire uidentur cum ad æquinoctias sol iam permeauerit plagas: Ex his coniectura sumere licet quantum is cæstus est: quæ sol in aerem suis radiis imprimit quælesque effectus agere potest: Hic autem tempus deinceps succedens estus quæ sinistra fragit

exuperationes: Calorem autem paulatim temperamenti mediocritate remittens inuocue nos ad hyemis tempus: frigoraque perducit ad austrinas sole uidelicet regiones tum ab aquiloniis remeante/ Hæc temporum uicissitudines: hæc uarietates quatuor/ hæc solis propriis motionibus emergentes/ uitam nobis per bene disponunt/ ac administrant. Sint inquit: & in dies: Non ut dies efficiantur: Sed ut ipsis diebus præsentent: Dies enim & nox luminarium ortum antecesserunt: Id ita esse declarat & ipse psalmorum auctor: posuit inquit in potestate diei solem & lunam in potestate noctis: At quonammodo potestatem diei sol obtinet: An quia lucem in sese continens secumque ferens: cum sese nostri finibus extulerit celi dissolutis fugatisque tenebris diem prestat: Itaque nemo prorsus errauerit si diem definiens aerem esse dixerit illuminatum a sole/ aut quantitatem temporis tantam quo sol in globi nostro dimidio moram trahit: Ad & annos agendos sol atque luna principes sunt constituti. Nam luna cum duodecies suum peregit cursum effectrix est anni excepto mense intercalari: cuius agere per sepe uidetur ad exactissimum temporum agendum concursum: quemadmodum hebrei uetustissimo tempore antiquissimisque grecorum olim uertentem annum metiebantur/ Solis autem annus est / cum ad idem sol punctum unde profectus est suapte motione redierit: Et fecit deus duo luminaria magna: Cum magnum aliud significationem habeat absolutam: ut magnum est cælum & terra magna mareque aliud magna ex parte referri ad aliud suapte natura soleat: ut magnus equus: & bos: Canis/ non enim in corporis molis exuperationes: sed in comparatione ad ea quæ genus idem sortiuntur significatione magnitudinis istorum consistit/ utro nam modo magnificationem nunc capiemus. Vtrum uti formicæ haud aliud quippiam eorum quæ natura sunt parua magnum dicere conueuimus: ipsius excessum ad ea quæ genus subeunt idem significantes/ aut eodem modo quo luminarium moles in sua propria extructione naturaque monstratur: Et quidem hoc modo magnum nunc esse censeo capiendum. Non enim sol atque luna quia maiorem/ quam stelle minores obtinent molem ideo luminaria magna dicuntur: Sed quia tanti sunt ambitus ut is qui ab ipsis diffunditur splendor cælum collustrat ac aerem/ atque ad uniuersam terram simul mareque sese extendat eunctaque compleat/ Enim uero quacumque in parte cæli fuerint hæc magna stelle: & ex orientes: & occidentes: & medium occupantes a quocumque loco temper ab uniuersis hominibus equalis modus conspiciuntur: Quid sane magnitudines excellentis argumentum inueniense molis dilucidum esse constat propterea quod amplitudo latitudoque telluris momenti nihil prorsus afferre uidentur ad ipsarum moles/ aut maiores/ aut minores conspiciendas: Nam ea quæ longe distant minora se se quodammodo cernimus: Atque uero propius accedimus

eorum magnitudinem exactius molemque conspicimus At homo soli propinqui
 or est nemo: Remotior nemo: Sed equali semper interuallo cunctis hoibus ipse
 quousque tractus telluris habitent ob uis ingruit: Testes huius tam nudi sunt: que
 Britani equalem ipsum semper conspicientes/ Neque enim iis qui orientis habitant Re
 giones molem sol occidens suam imminuit: Neque sane ab iis regiones occiduas in
 colunt minor exoriens unquam conspicitur: At neque cum celum medium occupat ua
 riam inquam/atque diuersum ab utroque aspectu sese offerre uidetur: Neque quia quan
 titatis pedes intuentibus esse uideatur/ Nec tibi sit id fraudi quod uidetur ideo tam
 tillum ipsum esse censere uelis. Contrahi namque maximis in interuallis eorum que
 cernuntur magnitudines solent/ quippe cum conspiciendi facultas medium illud
 spacium transire non ualeat sed quasi in illo medio absumatur: paruaque sui parte res
 eas que conspiciuntur attingat factus igitur aspectus noster exiguus/ exiguas esse
 res eas que cernuntur existimat suam tribuens illis affectionem / Aspectus itaque
 fallitur iudiciumque ipsius non est credendum: Recordate tu te ipse queso proprios
 tuos affectus: Atque abs te ipso fidem eorum que nunc dicuntur acceperis. Si unquam
 ab excelsi mentis cacumine immensum supinumque campum: atque arua conspexeris
 quanta ipsa iuga tibi bouum: quanti arantes ipsi sunt uis: si non formicarum qua
 dam tibi sensationem prebuerint/ Si unquam etiam aspectula uastum ad altum uersa
 tuos aspectus inieceris equori. quante tibi sese ultro maxime insule obtulerunt
 quantaque tibi conspecta est honoraria nauis: candidis expansis uelis super ceruleum
 mare discurrens si non quauis columba minorem tibi prestiterit sensationem: propter
 terra quod in aere medio consumptus aspectus ut diximus inualidusque factus res
 exacte conspiciendas cernere nequit/ iam uero montes immensae magnitudinis
 abruptos conuallibus: quasi nihil in illis incisum angulis esset nihil attractibus/
 nihil eminentis/ nihil lacunosum rotundos aspectus esse perleuesque dicit eminenti
 tis ingruens solis interiectas uero concauitates ob imbecillitatem ingredi mini
 me ualens/ adeo neque formas figurasque corporum quales nam sunt percipere potest
 Sed quadras angulosasque omnino turres: teretes: emulasque columnarum esse per se
 uium putat. Quare omni ex parte constat in maximis interuallis aspectum/ non
 explanatam sed confusam corporum accipere coniecturam/ Est igitur sol magnus
 uti scriptura testatur in infinitumque grandior/ eo qui nobis uidetur: Adde et illius
 magnitudinis eius apertissimum argumentum/ Nam cum stelle multitudine sint
 infinitae: Lumen quod ab uniuersis ipsis congeritur/ ad noctis dissoluendam cali
 ginem minime satisfacit: Hic autem solus in celi lumine uisus/ imo uero adhuc etiam
 aspectus antea que: & totum a tellure se attollat/ tenebras compendio dissoluit side
 rum lumina superauit: coactum aerem constipatque liquecit/ atque diffundit: Vnde

& flatus in aurora spirare/ roresque sereno caelo terram circumfluere solent/ Tellu
 rem etiam quae tacte est molis: qui temporis uniuersam uno momento puncto
 ue luce sol sua lustrare posset: si non ab ambitu splendorem amplissimo lumineque
 suum emitteret: Hoc loco sapientiam opificis animaduertas ipse percipiasque uelina
 qui moderatissimum ad hoc interuallum accommodatissimum prestitit soli calo
 rem. Est enim in eo tanta caloris imprimendi facultas/ ut neque ob exuperationem ure
 ret inflamaretque tellurem neque defectionis ratione refrigeratam eam gelidam in
 fecundamque reiqueret: His similia porro de luna etiam intelligamus oportet
 Est enim & corpus ipsius magnum: & splendidissimum sane post solem. Non ta
 men semper eius conspicitur magnitudo/ Sed nunc tota sinuata in orbem/ nunc
 accrescens/ aut decrescens haud tota conspicitur id altera sui parte/ quod deest of
 ferens semper: Nam alia nimirum obumbratur parte cum incrementa suscipit:
 Alia pars eius occultatur cum imminuit: Est quedam profecto mutatiois hu
 iusce uarię figurarum admirabilis sapientis ratio Creatoris/ Ut exemplum nobis
 illinc apertum nostrae naturae presteret: Nullam rem inquam humanam fixam/ nul
 lam stabilem/ nullam perpetuam esse Sed alias ubi antea non essent/ exortas ad su
 um statum pergere capescendum: Alias cum suum proprium statum attigerint/
 incrementisque susceptis ad suam mensuram summam accesserint rursus sublationibus
 sensim minui perire/ ac decrecentes absumi/ Atque ex affectum aspectu lunae no
 strarum conditiones rerum nos perdiscamus atque erudiamur: In mentemque celer
 ritina rerum humanarum nobis mutatio ueniat: ac non plurimum nobis ipsis ob
 uitae prosperitatem nos tribuamus: non potentatibus gloriemur/ non ob incertum
 fortune flatum ac opulentiam/ esse efferamur/ Despiciamus carnem in qua potis
 simum uersatur mutatio curam animo diligentiamque adhibeamus bona cuius dum
 taxat immobilia esse constat: Quod si dolore te luna paulatim sublationibus lu
 cem absumens afficiat dolore te maiore afficiat anima si probitatem assequuta de
 inde bonum uirtutis ob negligentiam amittat ac honestatem: & nunquam in eadem
 affectione persistat sed frequenter ob mentis instabilitatem uerratur / Vere enim
 ut dicitur amens perinde ut luna mutari solet: At qui corporibus etiam animali
 um: ceterarumque rerum: quae a terrae nascuntur/ non mediocriter lunę mutatioes
 conducere reor: Nam alio modo corpora cum ipsa decrescit alio cum accrescit af
 ficiuntur etenim nunc rara sunt inaniaque cum imminuit/ nunc rursus resar
 tiuntur cum accrescit: atque ad luminis plenum properat orbem / propterea quod
 humorem in ipsa quendam calori nimirum immixtum in profundum usque tum
 imprimat occulte/ atque immittit: Declarant id ita esse / tum ii qui sub diuo lunaque
 dormiunt/ capita quoque ultra modum humore replentur tum aiantia nuprime
 ff

iugulata quæ compendio radiorū eius impressione uertuntur/tum etiam anima-
 lium cerebra: & animantium in mari degentium ea: quæ humore copioso prædi-
 ta sunt: arborumq; medulle: quæ sua sane conuertere luna mutatione cuncta nō
 posset nisi quid immensum ut scriptura testatur exuperansq; uiribus esset: at ue-
 ro cunctas etiam circa aerē accidentes affectiones/ab hisce lunæ mutatiōibus eue-
 nire luce clarius extat: Vt turbines procelleq; testantur: quæ cum in noua cornua
 luna curuat/et tranquillitate se penumero/silentioq; uentorum repente exoriunt
 qn: & nubes flatibus exagitantur: sibiq; occurrant: & estus etiam maris accedētes
 recedētesq; partim in eurypis/partim in oceano: quos ordine lune sequi reditus
 ab incolis est comptum: Nam euripi/ceteris quidem informis lunæ uicissim ad
 partes utraq; fluunt: In coitu uero: ne puncto quidem tps quiescunt. Sed in sese
 perenni fluctuant agitatione/nutantq;/atq; librantur: quousq; rursus emersa lu-
 na reciproca fluxionis illis consuetam illam prestiterit dispositionem/occiduum
 æquor affluxus refluxusq; subit/nunc abiens nunc accedens atq; redundas: pro-
 inde quasi lunæ respiratiōibus quidem partes ad posteras subtrahatur/ expirationi-
 bus autem ad priores suumq; proprium statum propulsus restituatur: Hac a
 nobis sunt dicta ut ex hisce luminariū immēsa tam solis q̄ lunæ magnitudo mo-
 lesq; demonstraretur: & nullum oīno scripturæ uerbum a deo spiratē ociosum esse
 uanumq; ostendatur quanq̄ nihil eorū fere quæ oportuniore sunt oratio nostra
 tetigisse uidetur: Complura namq; de magnitudine / de interuallisq; solis & lu-
 næ suis is excogitationibus inuenire posset: qui de industria tam operationes ip-
 sorum: quam facultates uiresq; considerandas sibi proponeret/Bono igit̄ equo-
 ue uos animo nostram imbecillitatem inculcare oportet ne res eas creatas quæ
 maxime sunt oratione metiamini nostra: Sed ex iis perpauca: quæ differuimus
 animaduertatis excogitetisq; quotnam: & quāta sint: ea quæ sunt omissa: Nec
 ergo lunam oculis/ sed cogitatione: sed ratione metiri uelitis: quam ad inuenien-
 dam attingendamq; ueritatem exactiōemq; longe: quam ipsos oculos esse ne-
 mo est qui ignoret: Tabulæ quædam ridicule delireq; iam a temulentis annicu-
 lis ubiq; tradite peruulgateq; sunt/ueneficiis inquam: carminibusq; quibusdam
 lunam a sua propria sede dimotam celoq; deductam ad humum ferri/ Quoni-
 am igitur quæso pacto uenefici carmina dimouere poterunt eam quam altissi-
 mus ipse deus fundauit: Quis etiam/ & locus ipsam inde diuulsam deductam/
 q; celo susceperit: Vis ab exiguis quibusdam indiciis magnitudinis ipsius lunæ
 demonstrationem accipere: Vrbes abitabili in orbe longo interuallo inter sese se-
 mote uis suis omnibus orientem uersus porrectis: æquæ lumen ipsius omnes
 suscipiunt / Quod si non uniuersis / e regione sese obiceret fieri nullo modo

profecto posset: Sed iis quidem augi portis quæ recta sita esset ad ipsam lumen
 omnino pars prestaret: iis autem quæ latitudinem ipsius essent egressa: radiis ad
 latera nimirum inclinatis ingrueret: quod & in famiglaribus domi luminibus in-
 tueri licet/ Nam cum plures homines lucerne circum sese obiciunt: eius umbra
 qui e fronde sese offert recta porrigitur: ceterorum ad utraq; ptem inclinate ob-
 lique cadunt: Itaq; si lunæ corpus aut immense molis exuperantisq; magnitudi-
 nis esset/ non omnibus istis similiter sese obiceret terris. Aequæ enim ipsa potiū-
 tur cum ab equinoctialibus oris exoritur & qui prope gelidam rigentemq; pla-
 gam habitant: sub ut seq; conuersionibus degūt: & qui meridiem uersus exuste
 cremateq; flammis perpetuis uicini sunt Regioni: quibus omnibus simul æquo
 discrimine late sese obiciens luna apertissimum suplissimæ suæ magnitudinis in-
 dicium prestat: Quis igitur ificias ierit/ corpus ipsius amplissime molis eē: quod
 tot tantisq; interuallis equatur: Sed de solis quidem lunæq; magnitudine eouq;
 sit dictum/ Deus aut̄ ipse qui mentem nobis rationemq; tribuit / ut ex minimis
 creature rebus sapientiam artificis/ aut mediocrem percipiamus/ facultatem etiā
 maiores ex magnis conceptus de eodem opifice sententiasq; sumendi prestat/ ra-
 meti sol atq; luna culicis ad opificem atq; formicæ rationē obtinere uident̄. Fie-
 ri enim non potest ut ex istis unq̄ maiestate diuina dignum conceptum atq; no-
 titiam assequamur/ Sed bene fit ut p̄ hæc ipsa paruis quibusdam inde emerlis ex-
 libusue notitiis/ perinde atq; per singula parua admodum tam in animalium / q̄
 stirpium genere ad res tandem diuinas perspiciendas promoueamur/ cōtenti igitur
 iis simus quæ differuimus gratiasq; agamus: ego quidem ei q̄ puam hanc sub-
 ministrationem mihi largitus est/ Vos aut̄ ei qui spiritalibus uos alimentis alere
 consueuit: & nūc quasi quodam ordeacio pane me iulitate uocis nutriuit: & alat
 o utinam perpetuo pro oratiōe fidei rata spiritus sancti notitiam tribuēdo: Quē
 honos: & gloria decet in secula seculorum.

DIXIT ETIAM DEVS EDVCANT AQVAE REPTILIA
 VIVENTIVM ANIMARVM PER GENERA SVA.

POTS siderum luminumq; solis inq; & lunæ creationem aquæ iam
 animalibus deinceps opulentur: ut & hæc etiam uniuersi portio susci-
 piat ornamenta: Recipit enim terra suum ornamentum e germinis/
 bus propriis suis: Recipit & celum siderum flores: & perinde atq; geminorum af-
 pectibus oculorum societate maiorum luminum est duorum cum deratum: re-
 stabat ut & aquis suum ornamentum reddatur: Venit impium & ptinus amnes

in opere cuncti/protinus lacus omnes fecundi fuere: suiq; quicq; generis secundum naturam fetus moliebantur: & equora genera uaria nantium diuisaq; parturiebant: Nec etiam aquarum pars ea que limosa tum erat atq; palustris ocio indulgebat: aut expers muneris officiiq; creationis remansit: Sed inde ranæ statim inde Culices emergebant: Nam ea quæ nunc etiam fieri conspiciuntur præteritorum sane sunt argumenta/ A deo tum ad subministrandum obsequendumq; præcepto Creatoris omnes aquæ summopere properabant: Atq; quorum nec enumerare quisq; genera posset/ea uita prædita cuncta statim immensa uis ineffabilisq; dei facultas in lucem edidit agentia nimis: & interno sese protinus suapteq; mouentia motu: cum imperio simul habilitate procreandorum animantium in ipsas aquas impressa. Educant aquæ reptilia uiuentium animarum: Nunc primum animas sensu præditum animal inq; creatur: Arbores enim & frutices atq; herbe quanq; uiuere dicuntur propterea qd alendi sese facultatis Augendiq; participes sunt/ non tamen & anima huiusce causa nec animantia ita sunt. Educant aque reptilia: Omne animans nandi facultatem habens: & si in summa fluitat aqua: & si innatat aquam secundo reptilium tamen naturam obtinet: quippe cum super aquæ corpus trahatur: & si qua aquatilia pedibus prædita sunt atq; ingrediuntur potissimum quidem complura talia uitam anticipem degunt: Vt uituli marini: ut crocodil/ ut fluuiatiles equi/ ut Rane totumq; genus cancrorum/ precipue tamen his nandi facultas accommodatur. Idcirco dictum est/ Educant aquæ reptilia. In hisce per breuibus uerbis/ quod genus omissum est: Quid non comprehensum est in creatoris precepto non ea quæ uiuum generant ut uituli marini delphini torpedines: ceteraq; id genus: quæ Cartilaginea nuncupant: Nō ea quæ oua pariunt: quæ sunt omnia fere piscium genera/ Non scamosa: Nō corticosa: Non pennis prædita. Non eisdem carētia. Vos quidem imperii breuis ad modum est: Quin potius neq; uox est: Sed momentum dumtaxat: & appetitio uoluntatis/ insitæ uero mentis imperio tantam copiam esse constat: quot sunt/ & ea quibus differunt inter sese: quibusq; conueniunt animantium aquatiliū genera/ atq; nature: de quibus diligenter/ accurateq; differere perinde est: atq; si quis piam equoreas aut undas enumerare aut metiri poculis aquas aggredere. Educant aquæ reptilia uiuentium animarum: In is ipsis sunt ea quæ in alto uersantur: quæ littoribus gaudent: quæ submersa uiuunt/ queq; ad saxa nauis testis inherēt Saxatilia gregalia solitaria: & beluæ molis immense: minutissimi pisces/ Eadem enim ui sane/ pariq; præcepto/ tam magne/ quam paruæ: tum simul aquatiles animantes in lucem edite sunt/ Educant aquæ reptilia/ ostendit tibi preceptum nantium animalium naturalem ad aquas affinitatem: Qua propter uel parum ab

humoris natura pisces seclusi dispereunt. Non enim spirant ut hunc aerem attrahant: sed quod in terrestribus animantibus aer obtinet rationis idest in genere nantium aqua. Et causa est in promptu in nobis enim inest pulmo: uiscus porro rarum meatibusq; refectum/ ac fistulis inanibus cauum: quod per ipsum pectus se se dilatans recipiens aerem internum uentilat nostrum refrigeratq; calorem in illis autem dilatio constructioq; brachiarum attrahentium humorem reddentiūq; spirandi munus efficiūt: propria piscium est fors: propria sane natura separata peculiarisq; pro moribus uictuq; uita: Ideo neq; miscet animalium nantium qcq; neq; sese tractandum unquam manibus ullis mulcendumq; prebet. Educant aquæ reptilia uiuentium animarum: per genera unuscuiusq; generis nunc primitias quasi naturæ semina quedam oriri iubet. Multitudo uero successioni postea asseruatur cum genera singula iusserit in multitudinem crescere. Atq; aliud genus eorum est: quæ siccum duritia teguntur: Qualia sunt cōche/ peccines: Limaeces marini turbinata/ & ostrearum discrimina numerosa. Aliud eorum/ quæ crustis includuntur: Vt locuste gāmaris: cancri ceteraq; id genus: Aliud præter hæc genus eorum est: quæ mollia nuncupantur: quorum caro mollis est: atq; tenera: Vt pollipi loligines: sepie: ceteraq; similis generis: In quibus rursum innumeras esse differentias cōstat: prætereo dracones: murenas: atq; anguillas: quæ limosis in fluminibus stagnisq; nascuntur: & uenenatis potius reptilibus: quam piscibus sunt propinqua/ Aliud item genus subeunt ea quæ ouum: aliud ea quæ animal pariunt/ procreāt autem animal ea quæ mustelini generis sunt: & caniculi: & ea omnino quæ cartilaginea nuncupant/ generisq; cetarii plurima/ ut balene/ uituli marini delphini quos & tenellos infantiaq; ifirmos suos catulos aliqua perterritos causa in uentre rursum suscipere gestareq; ferunt. Educant aquæ reptilia uiuentium animarum per genus: Aliud genus est cetarium/ aliud piscium tenuium genus in piscibus item innumera discrimina sunt per genera sane distincta: Quorum: & nomina propria sunt: & pabulum uarium & figura/ & magnitudo: & carniū qualitates/ haud eedem/ sed diuerse Maximis singula differentiis inter sese discrepant: Sub uariisq; formis: atq; diuersis specie collocantur: Qui nam queso tūnorum exploratores generum nobis enumerare differentias possent/ quanquam ut ferunt: magnis piscium gregibus/ aspectu numerum illorum exacte percipiūt: atq; dicuntur: Quis item eorum qui in littoribus orisq; studio piscandi consueuerunt nobis horum hystoriam omnium exacte notam efficere posset: Alia porro genera piscium: qui in indico mari: alia qui in ægyptio sinu piscantur alia insulæ incole/ alia mauritani nouerunt/ omnia tamen tam parua/ quam grandia: primū

illud imperium inenarrabilisq; potentia procreauit: Multi uariiq; sunt ipsorum modi uiuendi. Multe morum diuersitates/ Multe deniq; in uniuscuiusq; successione generis differentia: Non ouis plurimi piscium perinde ut aues incubant/ Non nidulos extruunt: Non inuentrienda sua prole laborant: Sed humor susceptum editum ouum: animal nullo prorsus exhibito negotio fecit: Est etiam ut uniuscuiusq; successio generis inuariabilis semper/ neq; cum alia natura ulla miscetur: Non in humore perinde atq; in terra naturas esse promiscuas nouimus: quales esse mulorum constat: & auum non nullarum deprauantium generum adulterantiumq; naturam: Nihil in piscium genere dimidia parte dentibus est armatum: ut bos in nobis/ ut ouis: neq; enim quisquis piscis omnino Ruminat/ nisi scaurus solus/ ut quidam memoriae prodiderunt: Sed omnes frequentium acuta dentium serie fulciuntur/ ne si mora in molendo traheretur diffunderet alimentum: Etenim nisi celerime se&trum uentri immitteretur dum in minuta secaretur per humorem sane dilaberetur. Pabulum autem aliis aliud piscibus per genera definitum est: Quidam enim limo: quidam alga: quidam musco uescuntur: Alios alia in humore nascentes herbe delectant/ maior pars piscium liguriunt alter alterum atq; deuorant: & minor apud illos esca maioris proponitur: & si unquam euenerit: ut is qui per minorem superauerit alterius preda fiat/ ambo tum simul deglutiuntur: & unum ultimi piscis immeriti uentrem ingrediuntur: quid igitur quæso nos homines aliud agimus cum uim afferimus inferioribus rapimusq; eorum fortunas/ Quid interest inter eum: ac ultimum piscem qui sua improba cupiditate diuitias consequendi in inexplebiles auaritie sinus imbecilles ingerit homines/ atq; abdit: ille pauperis patrimonium raptum habuit. Tu illum oppressum partem tuarum facultatum fecisti/ iniustus iniustiorum profecto/ atq; auaris auariorem te ostendisti: Caue sis ne finis idem tibi qui piscibus euenire crebro solet occurat/ hamus forsitan/ aut nassa/ aut etiam rete: Et nos enim omnino cum multa peregerimus mala atq; iniqua iudicium illud extremum / penam illam ultimam multamq; non euitabimus certo scio: lam quidem & infirmi cuiusdam animantis haud modicam astutiam ipse dolosum ingenium insidiosumq; didici. Atq; maleficos homines inde monitum fugere/ nec imitari te uolo cancer efflictim ostrei carnes cupit: Sed per difficilis eius est ipsi uenatio silicea ratione/ qua clauditur teste: perualido namq; septo carnis ostrei mollitudinem natura prouida solersq; muniuit/ Quapropter & testaceæ Cutis aquatile nuncupatur. Cumq; silicea duæ concauitates exacte inter sese coniuncte ostreum uti flores concludant/ atq; operiant nihil alia prorsus agere cancri/ nihil denticulati forcipes il-

li possunt: Quid igitur agit: quid tandem molitur: Cum uiderit illud tranquillis in locis tepore sese oblectare suasq; illas ualuulas ad solis radios aperuisse ac explicasse tunc clanculum iniecto calculo conclusionem prohibet: atq; quod uiribus suis deerat/ id astu tali sibi suppleuit: Hoc est eorum uicium/ Hæc est eorum malitia: quæ neq; ratione/ neq; uoce predita sunt/ Ego uero/ te petcupio facultatem ingeniumq; cancri/ uersatile non imitantem a propinquorum noxis incommo- modisq; abstinere. Taliū ē pfecto moriū: q; suū dolo frem adire solet: quicq; proximo in opportunitates aggredit: alienisq; calamitatibus gaudet/ Effugio despiciēdoq; hoim imitationes: ac actiōes prauas effugio: Tuis ppriis facultatibus esto cōtētus: paup̄tas cū uarietate/ oī potiūde uoluptati pfecto est cōpoti mentis ante ponēda: Nō silētio p̄teribo dolos Polipi fraudulētosq; mores. Is cuiūq; saxo adheserit colorē illius subit: atq; adeo ut pisciū cōplures ad ipm de iprouiso nantes tanq̄ ad saxū appellerent: paratāq; sese offerrent illi uersuto maliciosoq; predam: Talibus eos moribus prāditos esse constat: quī perpetuos potentatus subeunt: & ad usus necessitudinēq; singulas occurrētes sese accomodant. Nec in eadem semper uoluntate persistunt: Sed alii diuersiq; alias facile fiunt/ Modestiam cum temperantibus laudant: Intemperantes sunt cum intemperatis: Atq; ad id quod cuiq; placet suam omnino sententiam uertunt: Quos euitare facile nemo potest: nec ab ipsorum insidiis nocentisq; cauere: propterea quod amicitia pretextu simulationeq; beniuolentia: prauitas eorum in profundum obruta celatur/ ac latet: Huiuscemodi sane mores rapaces dominus lupos appellat: in indumentis sese onium offerentes. fugio uarios hosce multiplicisq; mores persequitor ueritatem sinceritatem simplicitatem: Anguis uarios obtinet mores. Idcirco contemptus serpi: Iustus fictione caret qualis: & laob ē fuit: quæpp collocat dñs unicus hoies moribus in domo/ Hoc mare magnū: & latū ē: Illic reptilia sunt: quoq; numerus eē nō pōt aialia pua cū magnis/ At tñ est in illis optima dispositio: & sapiens qdā re&usq; modus uiuēdi/ Nō. n. carpere solū rēphēdereq; possumus pisces sed sūt i illis: & q̄ psequēda sūt imitatiōe/ singula nāq; genera pisciū accomodata sibi loca natura distribuit: in illisq; uitā degūt/ nec aliena loca unq̄ expētūt: neq; aggrediunt/ Sed itra suos se leta cōtinēt fines: Nō illis p̄ciēdi terras facultate p̄ditus ullus distribuit habitatiōes: Nō menibus ullis sūt ulla genera pisciū circūscripta nō finibus ullis diuisa: Sed qd̄ cuiq; p̄dest: qd̄q; necessariū ē. i. spōte nature munere definitū: Hic sinus/ Hæc pisciū genera/ ille alia pascit: & quæ hic abundant in aliis ea desunt. Nullus hic mons acutis perre&us uerticibus ea seiungit/ Nullus amnis transitionem dirrumpit/ Sed quædam nature lex aqua: iustaq;

p̄ uniuscuiusq; nimirum usu loca uictus sorte quadam distribuit. At haud nos
 tales consueuimus esse. Minime gentiū. Qui fines eternos tollimus quos nostri
 posuere parentes/Terram secamus eamq; fundis addimus nostris edes adiungi
 mus adibus:agroq; agrū ut a propinquis aferamus/Sciunt certe prouinciā eam
 quam definiuit ipsis natura:Id occupāt mare:quod ultra plagas habitabiles col-
 locatur:quod infulis ferme caret:cui continens ultra succedere nulla unq; conspi-
 citur:Quamobrem in nauigabile est & nec explorandi ratio / nec ulla necessitu-
 do prorsus id equor unq; aggredi nauigantibus persuadet/Illud altum cetarium
 genus maximorum nontium instat:ut ferunt qui conspexerūt occupatum haud
 aggreditur:Sed in suis finibus manet:nec ullum prorsus detrimentum/ aut infulis
 /aut urbibus maritimis affert:Ita singula genera piscium in definitis sibi maris
 tractibus:perinde atq; in urbibus/aut pagis quibusdam:aut antiquis patriis imo-
 rantur. Iam uero sunt:& qui sedem imutare statuto tempore soliti quasi cōmu-
 ni deliberatione premissa : longinqua peregre petentes maria sub una tessera gre-
 gatim abeunt omnes. Nam cum conceptus statum partusq; tēpus accesserit/ ali
 statim ab aliis finibus abscondentes cōmuni lege concitati nature/ ad aquiloniū
 properantes mare contendunt. Atq; uideris utiq; cum ascenditur unitos periu-
 de uti flumen pisces ipsos at continuos:& per propōtidem & Euxinum pontum
 tranantes:Quis est qui mouet:Quod regis edictum? Quæ tabelle in foro po-
 site prestitutum decidendi tempus definiunt. Qui deniq; sunt hospitem adue-
 narumq; ductores/Conspicis ne diuinam institutionem ordinemq; cuncta cō-
 plentem:perq; omnia penetrantem piscis diuinæ legi non aduersatur: & homi-
 nes salutaria sibi precepta non ferunt non patiuntur/Noli floccipendere pisces q;
 uoce careant:quod animalia sint penitus expertia rationis: Sed uereri/ Sed per-
 metueri uelis:ne creatoris obstando preceptis rationis illis expertior uideare:Ad-
 esto animo quæso:erige mentem auresq; tuas:& pisces exaudi/ quasi uocem per
 ea quæ agunt elicientes:Nos quo genus nostrum persistat atque permaneat per
 egre proficiscuntur propria quidem ratione pisces haud preditioni sunt: Natu-
 ræ uero sibi legem institutam insculptamq; habent id semper quod agendum est
 demonstrantem:Eamus inquit Ad aquilonium altum:Est enim ceteris equo-
 ribus dulcius:propterea quod haud immodicam in eo moram sol trahens non
 ad ipsius uniuersum suis exhaurit:absumptumq; radiis quod dulce/quod petulē-
 tū humoris obtinet/Eni uero nō mediocriter & aiantes equore dulcibus humo-
 ribus gaudēt/Vnde fit ut & flauios sepe numero petant/longeq; ab ipso mari di-
 scedant:Hac de causa pōtū Euxinū ipsi sinibus equoreis ceteris antepōnūt/ ut ad

effundendos excludendosq; fetos:& enutriendam sibi sobolem magis idoneum
 magisq; aptum:Ad cum satis id actum negotii fuerit cui studebant/ rursus om-
 nes quasi agmine facto/sele recipiunt domum:Et quæ nam sit ratio redeundi/re-
 cipiendiq; se domum ab ipsis met animantibus mutis audiamus: Aquilonium
 inquit mare uadosum est:resupinumq; uentorum flatibus exponitur uiolen-
 tis/perpaucas etiam oras/tractusq; profundos habet:Quamobrem:& ex ipsis se-
 dibus imis perfacile flatus ipsum exagitant:procelleq; reuoluunt/& ima cum flu-
 ctibus undisq; misceatur arena:Huc accedit:& frigus hybernum Hyemis enim
 tempore pergelidum est:quippe quod complures/tum peralgidos pergrandesq;
 suscipiat amnes/Idcirco temperie moderationeq; ipsius effiuo tēpore potiti Rur-
 sus hyeme temporis equoris profundi gurgites altos loca soli propinquiora re-
 petimus:flatusq; septentrionis horridos fugiētes:ad eos equoreos sinus tanq; ad
 stationes properamus:atq; confugimus:qui minus ui uentorum concutiuntur:
 Vidi egomet ipse hæc ita fieri uidi:& opificis dei cūcta penetrantem administrā-
 temq; sapientiam suam admiratus:Si animantia muta:si rationis expertia exco-
 gitare conseruareq; salutem suam solent:adq; piscis id sciat/quod expetendū est
 sibi quod fugiendum:quid nos ipsi dixerimus:qui ratiōem preditioni:legibus eru-
 diti:pollicitationibus inuitati spiritu sapientiam assequuti: res eas deinde quæ ad
 nos pertinent longe rudius quam ipsi pisces disponimus/ si illi quidem de futu-
 ro prospiciant:atq; provideant:nos autem spe futurarum uacui rerum uitam no-
 stram:uoluptati uitæ pecudum accōmodate deditam conficiamus: ac consuma-
 mus Piscis tot maria tranat/ut utilitatis aliquid consequatur. Quid ipse dixeris
 quæso:qui uitam in ocio degis:quod malefici principū esse nemo est q; ignoret
 Nemo causef ignoratiōem.Ratio profecto naturalis in nobis ipsis in spera: p-
 sequenda nobis honesta:fugienda noxia/turpiaq; demonstrat:Non ab equore-
 is exemplis discedo:quoniam hæc nobis inquirenda nunc proponuntur:Audi-
 um equidem quendam eorum:qui maritimis in regionibus uersantur Equore-
 um Herniaceum cōmemorantem:exiguā illam paruipendendamq; bestiolā trā-
 quilitatis indicem sepe numero tempestatisq; nauigantibus fieri:Qui cū uentore
 perturbationem seuitiamq; maris presenserit calculum correptum haud exigu-
 um subit sub ipso tanq; anchora seipsum stabiliens:Detinetur enim illius ponde-
 re/ne facile fluctibus trahatur ac agitetur: Id ubi nautici conspiciunt futuram
 hoc indicio uentorum agitationem tempestatemq; presagiunt/atq; cōtinuo plu-
 ribus anchoris nauigia infrenant.Nemo homo stellæ scientia preditioni: nemo
 Chaldeus:procellas syderum exortibus tempestatisq; coniectans/hæc herinacū
 docuit:Sed mariū dñator:atq; uentore huic et aianti paruo imēsæ suæ sapientiæ

Herniaceū.

uestigium apertum impressit. Nihil est profus/ quod sub prouidentiam dei nō cadit: Nihil est omnino quod a deo neglectum est/ omnia lustrat omnia explorat omnia conspicit oculus ille peruigil: omnibus adest: facultatemq; suæ prouidentia salutis cuiq; prestat: Sed herinaceum deus a sua prouidentia nō excludit: ea quæ ad te pertinent non explorat/ non conspicit non gubernat: Vos o uiri cōiuges uestras diligite: & si locis longinquis semoti in coniugii societatem matrimoniiq; cōuenistis uinculum nature iugum legibus institutisq; Religionis obstrictum unio distantium esto. Vipera genus serpentum omnium exitiosissimū efflicim murenam petit eiusq; nuptias expetit/ itaq; sibilo illam ad nuptiales cōplexus uocat/ e gurgite uasto obtemperat illa protinus Vipere coitq; cū uenentato: Quid hec mea oratio uult: quid portendit/ Si asper es inquit cuiuspiā cōiunx: si ferus moribus: perferat illum uxoribus necesse est: nec ullā profus ob causam societatem uinculumq; dissoluere patiat: ferit ne uerberat. Estq; percussor. At uir tamen est tuus: Temulentus ne: At tibi est natura coniunctus: Durus ne difficilis. At membrum iam tuum est/ & membroq; prestabilissimum. Audiat & ipse uir accōmodatam ad seipsum sententiam admonitionemq; decentem: Vipera uirus ob nuptiaq; uenerationem euomit. Tu duritiam animi: Tu feritātē. Tu crudelitātē ob unionis reuerentiam nō deponis/ An exēplum Vipere nobis: & alio modo fortasse prodest. Adulterium nature quoddam uipere murenæq; coitus est: Discant igitur ii qui alienis insidiantur nuptiis: cui nā ferē: cui reptili sint similes Id unum est mihi cordi. id unum propositum. Ecclesiam unde quaq; nostram hanc extrui semper edificari: Affectiones intemperantium incontinentiūq; hominum perturbatiōes: tam a mari quam a terra sumptis exemplis castigatē sedent: At enim infirmitas me corporis: atq; angustia temporis iam enim Cœlum aduersperascit/ hoc loco finem oranni ponere cogunt: Nam cum plura possem adhuc audis audiendi de iis quæ mari nascūtur referre miranda: Quoniam pæcto maris in salem cogitur aqua: Quomodo preciosus lapis Corallum in mari qdem est herba: Sed cum in aerem efferē in lapidis soliditatem transferē. Unde uilissimis animantibus ostreis: ipsas natura præciosissimas uniones impressit/ Nempe quæ Regū deliciae recōditæ pcupiunt: ea passim in oras littora saxaq; aspera iacta sunt: in ostreaq; operculis insita/ Unde uellus aureum prime nutriunt: quod nundum exacte quisq; eorum/ qui coloribus inficiunt uellera potuit imitari: Unde Chocleæ purpere: uestes Regibus purpureas offerunt: quas quidem: & pratorum flores uiuacitate coloris longo interuallo superare non est obscurum: Educant inquit aquæ: Et que nam res necessarie continuo non sunt exorte: Que lautarum Rerum non dono date sunt uite/ partim sane subministratiōis hoium

partim admirationis excreaturis sumende causa: partim etiam formidinis terrorisq; ratioe/ quo noster animus somniculosus/ desidiosus/ ac iners expergiscat/ ac excitetur: Fecit Deus Cetæ magna: Nam quia squilla: & alecæ maiora sunt Cetæ ideo magna sunt dicta Sed quia maximis mole corporis montibus equantur: Nam cum ad summa maris efferuntur insularum sepenumero sessionem conspicientibus prestant: Hæc tñ tantæ molis animantia/ non in oris / nec in littoribus degere uersariq; solent/ Sed id inhabitant mare quod atlanticum nuncupatur Talia sunt animantium ea: quæ ad terrorem stuporemq; nostrum creata sunt: At si audieris maximas naues extentis uelis secundo per equora flatu labentes: pisciculum minutum remoram si Carinis adheserit adeo facile sistere: ut immobiles haud paruo tpe detineat moreturq;: quasi in ipsis mediis fluctibus fixas nonne ab exiguo quoq; pisce demonstrationem eandem acceperis ipsarum uirium creatoris: Non enim solum gladii serræ Canes/ balenæ/ orce/ ceteraq; id genus formidolosa metuendaq; sunt sed etiam radius super caudam eminens: pastinacq; etiā mortuæ pestilens: lepusq; marinus: animal sane noxium nō mediocriter terrent. quippe quæ celerem afferant: & necessariam necem. Ita per omnia regē opifex uigilare te uult/ ut ea spe quam in ipso tute habere debes/ detrimenta noxasue/ quæ ab illis proueniunt euitare possis: At enim ex altis emerfi gurgitibus/ uastisq; mariam ad continentem tandem confugiamus: Nam cum aliæ mirande res equoræ post alias nos occupassent. suis nimirum orationem nostram perinde/ ut unde fluctusq; crebris incurfationibus obrutam deduxerunt: Atq; mirarer utiq; nō mediocriter ipse/ si mens nostra fugam ueluti Ionas ille diuus ad mare rursus arriperet haud magis admirabilibus exortis in continentem rebus inuentis. Videtur autem oratio nostra cum in res mirabiles innumeras incidisset mediocritatis oblita fuisse: eiq; id obtigisse: quod & immensum equor nauigantibus / euenire solet/ illi cum nullum sibi fixum ad motionem metiendam signum constituerent queant. Ignorant persepe spatii quantum fuerit ab illis decursum: Hæc p amplissimum creationis opificium locupletissimumq; discurrens cuius nec exitum ullam inuenire/ nec principium statuere posset quantum sese extendit quotq; recensuit sentire minime potuit. Verum & si per audum est audiendi preclarum hoc elegantisq; spectaculum: & non est in iocunda seruatorum auribus miraculorum herilium enarratio: huc tamen/ ut ad portum oratione deducta accedentem expectemus diem ad ea quæ restant reddenda: Surgamus igitur omnes: atque partim gratias agamus pro iis que sunt dicta: partim eorū quæ restant expositemus/ redditiōem utinā: & iter edēdū hæc oīa uobis enarratiōes in Cœna fiat: q uobis hodierno die/ partim exoriēte pti occidēte sole orō trāsegit: ac obtulit: Vtimā ēt

in eorum sententiis somno uos occupati: dormientes quoque diurna perfruatini uoluptate: quo uobis iure liceat dicere ego dormio & cor meum uigilat/ nocte/ dieque legem domini meditando: Quem gloria decet in secula seculorum.

ET DIXIT DEVS EDUCAT TERRA ANIMAM VIVENTEM IN GENERE SVO: ET CETERA.

ACESSIT opificis edictum ordine/ uiaque procedens: & terra quoque suum proprium ornamentum accepit. Illic educant aquae reptilia animarum uiuentium dictum est: Hic educat terra uiuentem animam deum. Est ne ergo anima praedita tellus: Vanaque mentis homines manichei locum iam habent: recteque sentiunt anima praeditam tellurem esse dicentes/ Non quia dixit educat id ideo quod in seipsa terra situm erat eduxit: Sed qui iussit: ut educeret ipsi prestitit facultatem/ Nec enim cum audiuit germinet herbam terra uirentem: fructiferumque lignum: in seipsa latentem herbam eduxit: Nec sane palmam: aut quercum aut cupressum suis in uisceribus continens in superficiem edidit: Sed uerbum ipsum diuinum: eorum est profecto natura quae oriuntur germinet inquit: non id quod habet emittat: Sed id quo non est praedita consequatur: actionis: operationisque deo facultatem atque potentiam largiente/ pari nunc est modo: animam educit terra non eam que inest in ipsa: Sed eam quae data est ipsi creatoris dei precepto. Deinde ratio manicheorum in contrarium evertetur: Nam si eduxit animam de fertam ab anima seipsam terra reliquit: Sed illorum quidem ad horrendam esse sententiam luce clarius extat: Cur autem aqua quidem reptilia uiuentium animarum: tellus autem uiuentem animam educere iussa est: Animaduertamus itaque generis utriusque conditionem atque comperiemus nantium quidem naturam imperfectioris quodammodo participem esse uitae/ quippe cum in humoris crassitudine degant: Nam & auditum obtinent grauem & aspectum hebetem/ cum per mediam aquam tam uideant/ quam audiant. Adde memoriam fere nullam in illis esse: neque imaginationem/ neque consuetudinis ullam cognitionem: Quapropter oratio quasi demonstrare uidetur/ in aquatilibus quidem corporis Carnisque uitam anime motionum principem esse. In terrestribus autem animantibus quippe cum perfectione natura praedita sunt: principatum uniuersum animam obtinere. Nam sensus eorum longe uiuatiore esse uidentur/ & celeres quidem acuteque sunt praesentium rerum perceptiones/ exacte uero praeteritarum memoriae apud plurimas quadrupedes animantes: Quamobrem in aquatilibus quidem/ ut uidetur/ animantia corpora sunt creata/ Reptilia namque uiuentium animaque ex aquis exorta

sunt. In terrestribus autem animam administratam corpora tellurem educere iussum est: proinde quasi plus quid habeant animantia terrestria quam aquatilia facultatis uiuendi. Et enim expertia quidem sunt & animantia terrestria rationis. At tamen affectiones complures animae naturali sua quaeque uoce significant. Nam & gaudium/ & dolorem/ & consuetudinis agitationem/ & indigentiam alimenti & ieiunctionem consortium: & innumeras id genus affectiones emissionem suae uocis indicare uidentur: Sed animantes aquatiles non modo non eliciunt uocem: sed neque miscere quidem: neque discere possunt. Quin etiam ad omnem omnino uitae societatem hominibus intractabiles sunt: penitusque ineptae. Cognouit bos possidentem: & asinus persepe domini sui/ Piscis autem non agnouerit suum unquam altorem scit a sellis assuetam sibi uocem: scit eam uiam qua sepius ambulauit/ Non unquam: & dux homini fit erranti: Auditus etiam huius animantis acumen: nec ceterorum quidem habere quicquam terrestrium ferunt: Cameli praeterea mali memoriam ipsi illati grauemque furorem: atque ad iracundiam tenendam propensionem quodnam unquam in humore uitam degentium animantium emulum esse posset/ olim uerberibus caesa Camelus ira tempore longo recondita: cum idoneum opportunumque nata fuerit tempus malum illud tandem reddere solet: Audite uos audite/ qui grauem/ amarumque geritis animum: quicquam mali memoriam uobis illati/ tanquam uirtutem probitatemque quandam exercere soletis: Cui nam animae per similes estis: cum dolorem contra proximum/ perinde atque scintillam occultatam in fomite eo usque reconditis: quousque materiam occasionemque nata tanquam flammam quandam iram furorem/ atque excandescantiam accendatis: Educatur terra animam uiuentem Cur animam tellus educit: Ut quid interest inter animam iumentum: atque animam hominis discas: At animam quidem hominis paulo post ut orta est: & constitit scies: Nunc audi de animantium anima ratione non praedictorum: Cum animalis omnis anima sanguis sit ipsius ut scribitur: sanguis autem coactus in carnem suapte natura uertatur: caroque corrupta in terram resolui solet: terrea merito natura quedam est anima iumentorum: Igitur animam terra uiuentem educat: Aspice queso perfectionem animae ad sanguinem: sanguis ad carnem: carnis ad terram/ atque resoluendo per eadem regredi uelis/ a terra in carnem: a carne in sanguinem/ a sanguine in animam ipsam: & iumentorum animam inueneris terram esse: Noli putare corporis ipsorum constitutione uetustiore animam esse: neque post carnis dissolutionem persistere: Elatorum arrogantiumque Philosophorum fuge deliramenta: quos haud pudet: animas suas: & equinas: atque caninas eadem in specie collocare: qui seipos etiam: & mulieres olim: & frutices asserunt: & equos pisces fuisse: ego uero pisces quidem illos olim fuisse: non ausum dicere: Eo tamen tempore

quo ista scriptioni mandabant: expertes magis rationis q̄ pisces fuisse: & uehemēter assererem atq; contenderem: Educatur animam terra uiuētē. Mirantur fortasse pleriq; uestrum cur orationem prospero currente cursu tempore quoq; nō paruo conticui/Sed auditorum ii sane: qui magis in hoc incumbendo presenti studio labori non parcent: causam certo scio meli scilicet non ignorant: Qui nāq; ignorant: qui mutuo sese respicientes/ac coniuuētes/me ad se conuerterunt: in eorumq; sensum quæ pretermisā sunt reducere: Nam unum quid totum creature genus: neq; id quidem minimum: nos preterit: & pene abiit: & discessit sine inquisitione contemplationeq; relicta: Educant enim inquit: aque reptilia uiuentium animarū per genera: & uolatilia sub firmamento celi: Heri itaq; de nantibus tot differimus: quot uesperascentis angustia celi nobis concessit: Hodierno uero die ad animantium terrestrium inuestigationem inde migravimus: atq; ita nos uoluerē genus in medio collocatum dilapsū effugit ac euolauit. Ut igitur obliuiosi facere uiatores consueuerē: qui siquam rem sibi per necessariam reliquissent & si longis itinationibus magna uie spacia transferunt rursus tñ eadem redeunt uia dignum desideria sua penam luentes: eum inq; laborem quem in remeando suscipiunt/Sic & nos ut uideatur agamos necesse est/eademq; uia redeamus oportet. Enim uero neq; facile paruipendendum est id quod pretermisimus genus: Sed tertia pars animalium creationis esse uidetur. Si tria genera sunt animalium: aquatile uolatile: at terrestre. Educant inquit aque reptilia animarum uiuentium per eorum genera: & uolatilia super terram uolantia sub firmamento celi: Cur ortū ex aquis & uolucibus ut aquatilibus præstitit: An quia uolantibus ad ea quæ natant: quasi consanguinitas quedam atq; affinitas est/ Nam uti pisces humorē secant agitatione quidem pennarum ad loca priora quæ petunt proficiscentes/caude uero mutatione flexiones sibi rectosq; impetus gubernantes/Sic & in uolatilibus fieri conspici licet/ Aerem pennis alisq; fundentibus simili natantibus modo. Quare cū una peculiaris cōmunis sit utrisq; cōditio ipm inq; natant: una quædam ipsis affinitas/ex aquarū sane generatione tributa est: Vex uolatile nullū pedibus caret propterea quod uniuersis uictus a terra præstantur: & oibus pedū officio subministratiōeq; necessario opus est: Rapacibus. n. ungues adūquos atq; acutos uenationis gratia: ceteris ob assequēdum pabulū/atq; ad reliquā degendā uitam: pedū natura subministratiōem necessario præstitit: per pauca sane uolucres præd te sunt: pedibus prauis/nec ad ambulādum/nec ad uenandū pedibus apte: Ut hirundines: & eæ que falcule nuncupant: quibus ex iis quæ ferunt in ære pabulū compant: Quin hirundinibus propinquus humo uolatus p munere pedū est: Sunt tñ/ & in uolucrum natura generū innumere differentie: Quas si quispiam

eodem trāsegerit modo quo piscium ēt aliqua ex parte discrimina nos tetigimus unum idem cōe uolucrum nomen infinitas aut inuenerit differentias & inenarrabilem inter ipsas/mole formis coloribus uita moribus actiōibusq; uarietatem: Iam uero qdam enixi sunt in ipsis/ & noia noua fingere: ut in solitis alienisq; nominibus/tanq; quibusdam iustis notis: propria cuiusq; generis p̄cipi natura peculiarisq; conditio possit: Atq; alias fispennes appellarunt: ut aquilas: Alias cutipennes: ut Vespertiones: alias mēbraonipennes ut uespas: Alias uaginipenes: ut scarabeos quæq; oino pennas crusta intactas habēt/indeq; ipsis explicatis libere uolant/Sed nobis ad generū uolucrum distinctiōem assignādā peculiarēq; naturam sufficit ipse cōis usus. & definitiōes eæ: quæ de puris atq; impuris a scriptura tradunt: Aliud itaq; genus eæ est: quæ carnibus uescunt aliaq; cōpositio/atq; forma modo uictus ipsarū accomodata/ Vngues his insunt adūci acuti: & rostrū simili modo: celeritasq; uolatus atq; pernicitas: ut facile præda capiat: distractaq; atq; dilaniata predatori pabulum fiat: Alia forma rursus eæ: quæ frugibus uesci solent: Alia eæ quæ omnia deuorant: In his ipsis plurimæ sane sunt alie differentie: Nam partim solitariae sunt/ Ut rapaciū totum genus: His. n. nihil prorsus cōmune est/ præter coniugalem societatem/ partim gregales/ aut colūbe: grues monedula: sturui innumeraq; alie uolucres: quibus gregalis placet uita natura: In his ēt alia: nullo sunt imperio subdite/ sed quasi suo iuræ libere uiuunt: Alie sub duce degere paciuntur/ Ut grues/ ut apes/ Iam uero nō mediocrem in his: & aliam differentiam esse nouimus/ nam alie nunq; sedem mutant/ Sed eisdem in locis semper uersant: Alie mutare definitisq; t̄pibus estate accedente brumæq; remotissima loca petere solent Complures aues preterea si educarent mansuecūt mitescq; sūt præter eas q̄ inualide sunt: q̄ pp exuperantem metū atq; fauorē assiduā attrectatiōem molestiamq; inde prouenientem nō ferunt: Quia ēt sunt: & q̄ cū hoibus degūt: & similiter habitare solēt: Alie uero mōtes incolunt: & solitudine gaudēt: Maximū aut discriminē est insup iter ipsas: & dīa circa uocē: Alie nāq; loquaces: atq; multiloq; sunt: Alie taciturnæ: & alie osmes: ac multas uariasq; uoces eliciūt/ Alie ī oscines penitus sunt: cantusq; expertes: Aliis præterea data ius est imitari/ aut ex sese suapte natura aut exercitio adhibito studioq; / Alie uocem unici modi/ ac imitabile edūt: Ellatus est gallus gallinaceus atq; supbus: ornatus pauopoliturq; studiosus: Colūbe copia libidinis gaudēt: & gallinacū genus salax ē oīq; t̄pe ueneri indulget: Callida uolucris astuta: ac iuida p̄dix est/ malicioseq; cum uenatoribus in p̄da agit: Innumera p̄fecto uolucrum uti diximus & actiōem: & uitæ degēde discrimina sunt: Sunt nonnulli uolucres: & ciuiles/ si ciuilibus offm societatis si munis ē: ad unū cōem finē agēdū singulorū actiōem opamq; concurrere

Vt in ipsis diebus intueri licet: His. n. cōis est habitatio: Cōis uolatus/cōmunis deniq; unaq; oīum actio: & quod porro maximū eē cōstat/sub Rege p̄sīde duceq; munus oē suū officiūq; aggrediunt ac agunt. Nō prius ad saltus apes/prataq; aduolareq; proficisciq; patiunt/ q̄ Regē foras prodire uideant anteireq; uolatu: Atq; Rex apud ipsas nō suffragiis est constitutus nā impitia populi sepe uero pessimū oīum in magistratū assumit: Nō forte potestate ē allequutus: Sortiū. n. cōkursus ad oīum pessimū deterrimūq; p̄sepe deferūt principatū: Nō patere uiris successionis gestitat septa: Nā & ii Rudes experteq; p̄bitatis oīs ob luxum assentatiōesq; plerūq; fieri solēt/Sed a natura principatum oīum obtinet/magnitudine forma māuetudine ceteris oībus antecellēs: Est. n. & ipse Rex aculeo p̄ditus/Spiculoq; armatus: at nunq; irritat adulationē nunq; utit illo / leges quedā ista p̄fecto naturæ sunt institutaq; l̄is non mandata: Tardos inq; eos ad uindictā penāq; lutmendā esse oportere: q; maximas obtinet potestates: Quin & apes quæ nō sequunt ac imitant Regis exēplum/cito admodū temeritatis penitet suæ: p̄pea quod mox post ictum intereūt: Audiāt ista Religionis hoīes n̄q; quibus lege sancitū est: neminiq; unq; hoī p̄ malo reddere malū/Sed malū uincere sup̄areq; bono: Imitare mores ap̄is peculiare: q; nemini prorsus officiens nec alienos ullus fructus demoliēs: fauos extruit suos atq; cōponit. Et. n. cerā q̄dem a floribus aperte pedibus colligit: Mel aut̄ roreū inq; humorē inspersum floribus: ore libatum atq; attractum in fauorē sinus imittit/atq; recondit: Vnde & humidū primū est: deinde tpe concoctum/ad suā p̄p̄iam crassitudinē suauitatēq; reddit: Perpuleras sane p̄cedentesq; laudes a puerbiōq; auctore nacta est ap̄is: sapiēs operatrixq; nūcupata: adeo pabulū diligēter elaboratq; cōgerēs: Cuius labores inqt tā Reges: q; priuati hoīes ob ualitudinē edūt/ Adeo sapiēter/adeo exacta m̄ra q; arte penaria mellis extruēs atq; fingēs: Intenuem. n. extēsa cera mēbranā frequētes cellulas dēsas sibiq; cōtinuas alias sup̄ alias extruit/ ut ipsaq; adeo minutarū inter sese uinculi dēsas, uniuerso sit operi munimentū/ac firmitudo: Quæ. n. adheret alteri cellula p̄tenui seiuncta simul copulataq; septro: Deinde alia super alias accumulāt hæ fistule/inaltūq; edit opus/pinde ut ædes p̄cellat: secūda/tertiaq; p̄dite cōtignatiōe: Nāq; cauet ipsi cōtinuū unū efficere sinū/ ne foras hūor suo p̄ pōdere dilabat: Aīaduerte quæso/ut ea q; a dimetiēdi facultate compta sūt opatiōes ap̄is sapiētissime comitant: fauorē. n. fistule oēs cera cōpacta: senis angulis equalibusue latteribus p̄dite sunt/ Neq; recta sup̄ alias alie iacent: ne fundi uacuis interuallis accōmodati defatigēt: Sed in inferiorē anguli sedes sup̄iorē/ fundamētaq; sunt/ut in sublimi tuto sustineāt pōdera: & seorsum humor i unoquoq; sinu suscipiat: Quonā pacto mores actiōesq; peculiare exacte uolucrū uobis

exponam: Grues excubias nocturnis (p̄)ibus uicissim habere solent: & ceteræ quidam dormiunt. Vna uero uigilat oēsque lustrat: & erecto prospicit collo/ securitatē dum dormiūt uniuersis prestando/ exacto deinde tpe definito: illa q̄dem emisso clangore sese ad somnū carpendū uertit/ Alia uero succedit: & q̄ accepit reddit in p̄tem securitatē: Hūc eūdem ordinē: & ipsaq; uolatu p̄fecto cōspicere licet: Alias enī alia ducēdi ceteras offm̄ subit/ statōq; tpe munere hoc functa ad totius agminis sese terga recipiēs idē ei ducēdi munus que post ipsam prima uolabat tradit: Mores uero Ciconiæ haud longe dixeris a prudētia natōeq; distare: Ita uno tpe has oēs in n̄ras puincias ueniūt: Ita rursus habitare certo congregant in loco/ indeq; uniuerso ceu lege p̄dicta die recedunt: Cornices aut̄ nostrates ueluti lictores ipsas satellitesq; cōmitantur/atq; deducūt: Quin ut mihi uideat: & socias sese offerūt aduersus aues ipsas aduersariis atq; hostes: Cuius rei argumento sunt illa. Primū quod nostris in puinciis illo tpe nulla prorsus Cornix conspicitur: Deinde cum uulneribus redeūtes: aperta suppetiarū indicia nobis afferūt: & societatis pugnādi: Quis apud ipsas hospitalitatis quæso iura p̄scripsit: Quis ipsis minas intulit accersendi criminis exercitus: acieq; deserte ut nulla prorsus deducēdis se se copiis: atq; turmis: Audiant hęc hoīes ii q; hospitio nō indulgēt: Ianuasq; suas occludūt: & neq; hyeme/ neq; noctu solo tegmine pegrinos aduenasq; suscipere patiunt: Iam uero pietas: & obsequiū Ciconiæ/ erga suos senio cōfectos parentes satis p̄fecto liberos nostros beniuolos parētibus atq; obseruātissimos efficere pōt modo mētem adhibere uelint/ cū nemo prius adeo demēs experteq; prudētie sit ut aut nō mediocri pudore dignū existimet a litibus adeo rōnibus expertibus se se inferiorē esse uirtute: Ille genitorē pēnis iam ob senectutē expoliatū suis p̄p̄iis pēnis circūdarum fouēt: & abūde uictū/ lauteq; subministrates subsidiū ēt ei quo ad fieri pōt in ipso uolatu p̄stāt/ sensim utriq; suis eū subleuātes alis: Idq; adeo dimulgatū est/ adeoq; notū/ ut q̄dam hęc ipsaq; alitū noīe græ reditōem appellēt Nemo paup̄tatem deploret: Nec is de sua uita desperet: actūq; iam eē de ipsa putet: cui nihil est de p̄monio suo relicū ad hirūdinis respiciēs ingeniū: quo facile admodū hirūdo sibi subuenire subministrareq; uideat: Nā illa nidulū extruēs: stramēta q̄dem ore legit/ ad eūq; locum ubi est edificandus deportat: Lutū autē cū deferre pedibus nequeat: sūma penæ aqua prima madefacit/ Deinde tenuissimo puluere sese inuoluēs: hoc sibi pacto luti cōperit usum: Tum paulatim compactis inter sese floccis/ colligatisq; stramentis interposito perinde/ atq; glutine luto: in ipso nidulo iam extructo/ suos tandem exclusos editis ouis pullos nutrit: quorū si quispiam pupugerit oculos: habet quandam a natura sibi cōcessam facultatem medendi: qua quidem ad ualitudinem pristinam suæ lumina prolis redu-

cit/Hæc te doceant hæc te admoneant/non ob paupertatis incommoda ad flagitia ulla fraudesq; compelle/nec in grauissimis calamitatibus constitutum / eiecta spe penitus inertem animo labefactarum fractoq; sine actione / sineq; operatione ulla iacere:Sed ad deum ipm confugere:qui si tantis muneribus hyrundinem ipsam affecit/quanto maiora in eos homines beneficia conferet:qui toto corde ipsum inuocant in ipsumq; confugiunt: Alcedo, quedam est auis mari maximopere gaudens Hæc fetificare secundum littora solet/ouis in ipsa arena positis circiter mediam brumam:cum crebris seuientibus flatibus/ uehementibusq; pcellis exagitatum uoluitur ad littora uastum:atq; illiditur mare:Attramen silesunt tū oēs uenti:quiescunt unde:tumida æquora placant:septem totis diebus cum incubat ouis alcedo:Tot enim dumtaxat diebus ipsam suos excludere pullos ferunt:Sed cum & uictu sit ipsis opus alios in super pro incremento sue prolis beneficentissimus ipse deus huic tam exiguo præstitit animali/serenos iidem septem tranquilliosq; dies:Id omnes etiam nautici sciunt:& alcionides dies illos appellat/Hæc tibi rationis expertis comoda diuina providentia prestat ut inde quasi lege sit tibi statum:& a te semper postulare quid a deo que ad salutem tuam pertinent postulare:Quid a deo quaeso tui causa non fuerit admirabile:quem ad imaginem ipse similitudinemq; suam creauit/quando quidem alitis tam exigue gratia mare tam uastum tam terribile seuumq;/tranquillum esse medie bruma iustum detinetur atq; quiescit/Turturem autumant sciundam a coniuge morte correpto:nunq; sollicitatem inire cum alio ferre:sed sine coniuge uitam celibem degere recordatione consortis:coniugium alterius annuentem:Audiant ipse mulieres: ut apud et animalia ratione non predata uiduitatis honestas indecoro iterati connubii anteponitur iniquissima uolucris aquila in educanda sua prole dicitur esse pullorum n. altege excussoz/alis percussum abigit/extremum:precipitat / altege solum uti suum assumptum educat Tedio porro nutriendi quem genuit ipsa fugat:sed hunc eiectum ut aiunt cognati generis ossifragus haud negligit:neq; pite sinit:sed excipit & una cum suis educat pullis:Tales patres ii sunt:qui paupertatis pretextu / liberos suos infantes exponunt. quiq; in distribuendo patrimonio filiis suis iniquissimi sunt. Est. n. par pfecto consentaneusq; rationi nature:ut æque cuiq; tribuere uitam sic eos ipsis et equæ uiuendi facultates prestare:Imitari noli crudelitatem earz aliu:q;bus ungues aduici sunt:Hi cum suos censerint fetus uolandi iam potestate consequutos esse alis eos uerberantes suis ac impinguetes:nidis pellunt:nullaq; prorsus erga illos extrusos curam deinceps ac diligentiam adhibent:Laudandus est sane cornicis erga suum plerumq; amor/laudanda est diligentia:Hæc suos pullos iam uolantes:& comitatur:& aliquid quandiu nutrit:Compluribus auium generibus in edendis ouis non opus est copu-

la marium:Sed sine coitu pariunt oua:quæ subuentanea nuncupant:Vegre incederis quidem irrita uanaq; sunt:Neq; quicq; exilis fotis excutit uultures autem/magna ex parte parere sine coitu subuentanea fecunda ferunt: & esse longissime uitæ:quippe quibus ad centenos usq; annos plerumq; uita protenditur. Id exalatum ipse commentariis notatum habes animaduersumq; uelim:ut cum nostrum archanum nonnullos homines irridere conspexeris:quasi fines nature:cancellosq; digrederetur fieriq; non posset/ut uirgo pariat uirginitate ipsius integra inemerataq; persistente:ueniat in mentem tibi deum cui libuit hominibus iis salutem prestare:qui in preconio stulticia crederent:Complura nimirum ex ipsa natura rerum ad fidem talibus mirabilibus adhibendam:exempla iam inde ab initio seminaq; præmississe/atq; iecisse:Educant aque reptilia animarum uiuentium & uolantia uolantia super terram in firmamento cæli.Iustum est uolucres super terram uolare:propterea quod a terra pabulum omnes sumunt:Atq; in firmamento cæli/idest in aere/ut antea disseruimus/qui ueluti cælum conspiciunt: & densior est atq; crassior:quam ethereum corpus ob exalationes:quæ hinc ad illum uapore:que sublimes feruntur.Habes celum iam perornatum:Tellurem comptam:ac decoratam:Mare fetibus suis abundans. Aerem deniq; peruolitantibus alitibus refertum/orta omnia/edita omnia diuino imperio ubi nunq; eorum antea quicq; erat:Quæ omnia tute ipse contemplator impiger auditor:& iis insuper animaduertis:quæ nostra nunc omisit oratio:nimiam in ipsis trahendam moram euitare percipiens/ne modum egredi uideatur asapietiaq; creatoris/inde summa precepta/non desinere uelis unquam mirari ex oibusq; rebus creatis deum opificem exaltare gloriaq; afficere.Habes in tenebris ea uolucrum genera:que non nisi nocte uagantur sibiq; uictum acquirunt:In luce ea quæ die uolant:Vespertiones enim/noctæuz:ullule ceteraq; id genus nocturno tempore non die pabulum querunt/ut tibi si unquam te non occupet somnus:morula etiam in ipsis:affectionumq; peculiarium:que ipsis insunt animaduersio/ad gloriam dicendam Creatori sufficiat:Consideres uelim:ut cum incubat, lusciniæ uigilat/totaq; non cessat canere nocte / ut Vespertilio:quadrupes eadem est alesq; simul:& auium sola dentibus utitur: & parit quidem ut omnis fere quadrupes animal innatat autem in aere non penis uolitans sed membrana quadam emula Cutis. Vt & id genus mutuam inter sese quandam beniuolentiam habent natura:atque ueluti Cathena quedam contexta/mutuo sibi uespertilionis herent:aliaque ab alia pendet:quod haud facile sane apud nos homines fieri potest.Serunda namque priuataque uita communi coniuncteque longe a plerisque hominibus anteponitur. Ut oculis nocte per similes homines ii sunt / qui sapientie studio uane incumbere

Nam ut illius aspectus noctu quidem ualet. Sole autem illucescente non medio
 critter offuscatur/sic & istorum hominum mens/acutissima quidem ad uanas res
 perspicendas esse uidetur:hebetissima uero caligineq; referta ad ipsam lucem ue
 ram percipiendam euasit. In die quoq; perfacile tibi fuerit undequaq; Creatoris
 admirationē elicere ut ad opera conficienda te familiaris excitat excubitor ales:
 acuta magnaq; inclamitans uoce: Cantuq; suo solem diemq; prædicens accedere
 Atq; concitat quidem uiam ab aurora uiatores arripere:educit aut ad suos labo
 res atq; messem agricolas: Ut peruigili cura genus anserum occupat: & acutissi
 mum est ad ea sentienda que latent:qui iam olim & ipsam urbem sedem/ ac do
 micilium imperii defenderunt ac conseruauerunt/hostibus qbusdam per occul
 tos cuniculos iamiam occupaturos arcem ac Capitolium / Romæ clangoribus
 suis uociferationibusq; declaratis/ac patefactis:Cui nam alitū generi non:ppriū
 & peculiare quid admirandum deus naturaq; impressit:Quis quæso eadē uul
 turibus ac mortem hoīum cum contra sese militiam ducūt prædicat: Videris enī
 uulturū innumeros greges exercitus castraq; sequentes armosq; apparatus ferroq;
 proculdubio talem exitum cōiectantes quod qdem haud longe dixeris a cogita
 tiōibus humanis cōiecturisq; distare:Quonā pacto tibi militias exercitusq; locu
 ste terribiles enarrauero quæ uelut agnitie factio sub una tessera sublimis uniuersa
 simul elata castris/toto late positis agro/uo antea sane fructus depascitur q̄ ipi
 sit id a deo concessum atq; mādatum. Ut graculus eam insequitur remediū cladis
 edendi sine fine uorandiq; facultatem obtinēs insatizabilem a Creatore naturam
 sortitus:quo tanta diuino beneficio pernitēs est medio perbreui tpe tolli possit.
 Quis est canēdi modus cicadæ/Vt meridie magis incūbunt cicadæ cantui spiritus
 tractione quæ sit cum pectus expāditur sonum eliciētes Eqdē orōne plus a uo
 lucrū admirationē relinq; uideor q̄ si pedibus celeritatē uolatus eaq; conarer attingere:
 Cum uolatilū ea cōspexeris quæ insecta uocant:ut apes: ut uespas sic.n.ea
 nūcuparunt/ppes quod in cisutis qbusdam corpus eorū precingit:ueniat tibi in
 mētem ea prædita respiratiōe nō esse pulmoneq; carere/Sed totis oīa suis corpo
 ribus aura uesci.Quapp si oliuo fuerint madefacta oculis meatibus peūt Sin ace
 toptinus asperis ea:reclusis foraminibus reuiuiscūt:Nihil ultra necessitudini: p
 fecto fines:opifex uniuersis deus nihil oīno citra creauit/Si uolucres eas quæ gau
 dēt aquis cōspexeris diuersam ab aliis in illis porro compositionem inueneris
 Namq; pedes non fissos uti cornicis non uncos uelut earum auium que carni
 bus uesci solent: Sed latos atq; membraneos obtinent ideo sane ut commodius
 fluitare super aquas natæque possint pedum membranis perinde atque re
 mis dispellentes humorem: Sin item animaduertaris / ut olor in altum

emisso collo/ex imo sibi cibum exaurit aperte tum creatoris inspexeris sapienti
 am compererisq; porrectius ipsi collum ideo pedibus opificē adiunxisse:ut illud
 perinde/atq; lineam piscariam ipse deducens in altū occultum inde pabulū con
 sequatur/Absolute si sacra scripturæ uerba legant; sillabę pexigie quedā esse ui
 dent. Educāt aque uolatilia sup terrā in firmamēto cęli:Sed cū uerboꝝ sententię
 puestigant /tunc quāta nā sit sapiētia creatoris pspicit; quod uolucrū opifex ipse
 discrimina:quot differētiās expromēdas cōcepit/p quot ipsas iter sese genera spe
 ciesq; seiūxit:aut ut singulas ppriis qbusdam insignibus/peculiaribusq; distinxit
 Deficiet mihi pfecto dies ea uobis que sunt in aere miranda narranti cōtinēs ip
 sa iamdudū ad ostentādas feras serpētes:& pecudes nos inuitat:parata certo scio
 nō inferiora stirpibus natatiliq; genere nobis ac uolatilibus cūctis uicissim ostē
 dere/Educet terra uiuentem aiam iumētosq; & feras:& reptilium in genere suos
 Quid ait uos quæso qui diuo Paulo non creditis de ea mutatione quare resur
 rectione cōmuniq; indicio fore dicit:cōplures animantes aereis mutare formas
 cōspicientes:quales affectiones sane de uerme quoq; illo indicio cornua p̄tendē
 ti gemina narrati solent hic in erucam uertitur/primū/sit deinde procedens id
 quod bombex appellatur at neq; hac in forma persistit/Sed lentis latiq; pennis
 ueluti foliis binis obortis in uolucris effigiem immutat: Cum igitur uos o mu
 lieres uermium illorum resoluitis retorquetisq; opera:fila inq; ea que feres ad uos
 mittere solent:uestium causa mollium efficiendarum ueniat uobis in mētem hu
 iusce uarietas animalis in formas/atq; mutatio: indeq; resurrectionis dilucidam
 certamq; sententiam sumite:crediteq; ei mutationi: quam hominibus omnibus
 communem ipse diuus Paulus pollicetur: At enim oratiōem nostram cancellos
 digredi sentio mediocritatis:Enimvero cum ad eorum multitudinem/quæ sunt
 dicta respicio/me tum ultra modum efferri uideo:Sed cum ad sapientiæ creatri
 cis in ipsos insitam rebus uarietatem me uerto/nec initium enarrationis metum
 superesse existimo/Et insuper si longiusculo tempore uos hoc loco detineo / non
 inutile profecto/non futile esse uidetur:quid enim & ad occidentem usq; solem
 quispiam ageret: Vos epulum lautum non sollicitat: Vos conuiuia non expe
 ctant:Quæ propter ad animæ letitiam hoc corporali ieiunio uoluptatemq; si ui
 deatur utamur:Carnis sepenumero uoluptates subministrasti:Hodie morulam
 in animæ subministratione trahere paciare: Fruere deliciis domini & cordis ipse
 desideria tui postulationesq; tibi prestabit:Si diuitiarum auidus es: habes diuiti
 as spirituales:iudicia domini uera iusta que plus sane desiderabilia sunt:quam au
 rum:quam in numeri lapides preciosi / Si deliciis deditus es:si uoluptatis cupi
 dus homo:habes eloquia Dei:quæ longa dulciora/longe suauiora melle/fauoꝝ

sunt: cuius ei: q̄ spiritali sensu/sano ualidoq; p̄ditus est/Si uos dimiserō: & Con-
cilium hoc dissoluerō sunt q̄ptinus ad salariū ludū tesseras alcaſq; seſe cōferent:
Iuramēta sunt illic:cōtētionēq; pergrauē/ac auaritiæ partus: Spiritus malignus
assitit furorē p̄ctis ossibus illis ludentiū insaniamq; accendens. Eadem ille pe-
cunias nunc ad hunc/nunc ad alterum transfert. Atq; modo hunc uictoria affert
illum uictum mestitia premit modo contra illum elatum/hunc demissum osten-
dit: quid prodest quāso corpore ieiunare animam uero mille uiciis / mille malis
esse refertam: ac uero qui talario quidem ludo tesseriſq; aleiſq; nō uacant in ocio
uero ne quicq; degunt: quid uani non loquunt quid absurdi nō auscultant/ociū
enim dei metu si Careat: preceptor iis est hoibus uiciorum qui temporibus non
indulgent. Igitur fortasse quidem & uile quid in iis que dicuntur hic a nobis
comperietis: Si minus: at delinquere nobis saltem haud licebit / hic nostris hisce
congressionibus negotiisq; detentis ac occupatis: Quibus efficit / ut quo uos qui
spiam plus hoc loco detineat/ eo uos plus a comittendis delictis abmoueat: Satis
faciunt & ea sane quæ differimus equo bonoq; iudici si quispiam nō ad afflu-
entiam/copiamq; regē quæ sunt a deo create/Sed ad nostræ facultatis imbecilli-
tatem atq; ad satisfactionem uoluptatis eorū qui huc conuenerunt respiciat. Tel-
lus uos suis germinibus/mare piscibus aer uolucibus inuitauit/parata est adhuc
continens: haud his inferiora uicissim item offerre uobis atq; ostendere: Verum
hic finis sit huiusce nostri conuiuii matutini ne facietas uos exuperans ad uesper-
tinas sumendas epulas uoluptatesq; capiendas hebetiores efficiat: Qui uero cum
c̄ta sua creatione compleuit: atq; in nobis omnibus suorum manifesta miraculo-
rum claraq; monumenta reliquit is utinam omni leticia uestra corda uoluptateq;
compleat spiritali Iesu Christo intercedente/quem gloria perpetuo decet.

DIXIT ETIAM DEVS EDVCAT TERRA VIVENTEM
ANIMAM IUMENTORVM: ET FERARVM ET RE-
PTILIVM PER GENERA SPECIES QVE.

QVALES nā eæ uobis Epulę uise sunt: Quas in aurora mea oīo uo-
bis apposuit eqdē id qd̄ a me agit: epulo p̄simile cuiuspiā hoīs paupe-
ris eē cēleo: q̄ cū seſe uideri p̄cuperet ex iis hoibus locupletissimis eē: q̄
conuiuia lautissime: atq; opipere parant dapum defectione lautissimarum conui-
uas offendit: mēsam non nisi uilibus epulis uberius onerādo. Quibus efficit ut
id quo gloriat̄ / seſeq; liberalem uideri percipit in obrobrium sibi decori rudita-
tis uertatur. Tale quid est: & id profecto a nobis nūc agitur nisi qd̄ aliud a uobis

dicatur. Verūq; q̄cunq; sunt ea quæ afferimus: haud nihili pendere uos oportet
Neq; n. Heliseus ut in p̄bēdis epulis uilis post habebat: q̄q̄ oleribus siluestribus
amicos excipiebat. Scio uertendi leges alias in sentētiis scripturā & si nō a me ip-
so cōpleri/sed elaboratas ab aliis offendi/Nam q̄ nō acceptant sentētiis scriptu-
ræ cōsēs: nō aquam: & aquā accipiūt: Sed aliam quādam naturam inquit esse:
& plantam: & piscē/ad id qd̄ ipsi uideſ imutant: Reptiliū ēt ortum: atq; ferage
ad suas snias uertentes: interpretant̄ perinde ut somniorū interpretes ad id respi-
ciētes quod sibi p̄posuerunt: eorū quæ secundum quietem uisa sunt interpretatio-
nes afferere solēt: Ego uero cū fenū audio fenum intelligo & stirpem & piscem
& iumentum/oīa uti dicta sunt/ita accipio: Nō. n. Religiois me n̄ræ legisq; pudet
Neq; qm̄ qui cōscribere de mūdo complura de terre figuris disserere: siue glo-
bosa sit/siue colūna: emula siue Rore p̄similis tereti/siue concava sit in alueum
que redacta (ad has. n. oēs opinionēs n̄ qui de mundo disserunt deducti sunt
suam quisq; cōprobans ceterorū diluens dēmolienſq; sentētiām) ob id ipm̄ com-
pulsus fuero/ nostram hac extructionis mundi cōscriptionem inferiorem existi-
mare ac dicere: quia nihil de figuris seruus dei Moyses ille disseruit/ Neq; q̄a ter-
re circuitū uniuersum ducentorū quinquaginta duorū milium stadiorū esse nō dixit
& umbrā terræ Cū sol mouet̄ sub terra q̄tum ad aeris p̄tenditur spaciū nō est
metitas. quoq; modo defectiones hæc efficit cum in ipsam incidit luna: nō as-
gnauit: quippe cū ea que nihil ad nos attinet/ ut inutilia nobis silentio p̄termi-
sit: ideo inferiora sapientia mūdi que stulta iā euasit sancti uerba spūs esse cēlebo:
Quia potius ei gr̄as agam q̄ n̄rām ab inanibus uanisq; rebus mētem semouit/
egitq; ut ea dūtaxat nobis scriptione tradant̄: quæ ad aiay extructōem n̄ræ: atq;
cōmodū sp̄cāt: Quod cū nō p̄cepissent ut mihi uideſ / nōnulli deductiōibus q̄
basdā modisq; conuati sunt elegantia q̄dā gravitatēq; suis p̄priis sentētiis scriptis
his adiūxisset: Vere hoc hoīs est p̄fecto: spūs sancti uerbis seſe sapiētiore efficiētis
interpretatiōisq; p̄textu suas snias afferētis: Ita iḡ hæc uti scriptura sunt intelligant̄
oportet: Educatur terra uiuētē aiām iumentorū bestiay reptiliūq; / Intelligas uelim
opificis dei uerbū p̄ orbē terray discurreſ: quod quidem: & tunc operari cupit: &
hucusq; operatur & operabitur etiam semper: quousq; mōdus fuerit cōsumatus.
Nam uti pila compulsa manu si decliuē nacta fuerit locum partim ob suam for-
mam: partim ob aptitudinem loci: p̄ceptis ad ima sua celeritate fertur/ neq; prius
moueri desinit: quam plana suscipiant ipsam loca/ sic sane natura rerum/ hoc uni-
co cōcitata p̄cepto p̄ res gerēdas equali quodā cursu corrupēdasq; trāsit generūq;
successiōem similitudine seruat/ Succedit equus equo natura: leo leoni/ A q̄la aq-
le: Singulaq; aialia suis ordie successiōibus cōseruāt usq; ad exitū cōsumatōemq;

mūdi: Nullum unq̄ tempus proprias: peculiareq; naturas animalium delet: Sed omnium ipsorū natura recens semper nouaq; perinde/atq; nunc incepisset tēpus cōmitatur accedens. Educat terra uiuentem animam iumentorū reptiliūq; / atq; ferarū. Hoc impium telluri nimirum impressum/ infixum in ipsa permāsit/ Nec definit unq̄ tellus opificis uoluntati subministrare. Nam animalia partim ex antecedentibus oriuntur successione ptim nūc ēt ex ipsamet emergere terra generariq; cernuntur. Non solum enim cicadas humus in imbribus edit: & innumeras alias bestiolas in aere peruolātes: quare plurime nominibus pre sua pertenui mole carēt: Sed & forices atq; ranas ex seipsa promit: ubi circa etiam Aegyptias thebas: post uehemētes in estibus pluias: uniuersa arua foricibus impleri protinus nouimus Anguillas quoq; nec alio ullo modo nisi ex feculenta constitui materia: limoq; conspicimus: quarum nec ouum/ nec alius ullus modus successionem efficere constat/ Sed ex humo semper emergunt. Educat terra uiuentem animā iumentorū. Reptilia atq; ferarum: lumēta terrea sunt: & ad ipsam mutantia terram. At planta cōlestis homo: quantum figura formaq; corporis ceteris animantibus antecellit/ tantum & dignitate animā prestat: Qualis nam est animantium quadrupedum forma: Capud illis ad humum est pronum ad uentrem/ spectat/ uoluptatem omnibus modis persequitur. Caput tuum ad ipsum celum exurgit. Oculi tui res supernas conspiciunt: Quod si unq; & tu carnis affectionibus te ipsum subieceris/ uentriq; & iis que sunt sub uentre serueris: Comparatus est sane tum cum iumentis mente uacantibus: & illis persimilis est effectus: Alia te cura decet supernas res inq; explorare/ ac querere ubi Christus Deus noster est collocatus: pergere mente ad res sublimes atq; celestes/ terrenis despectis / atq; post habitis: Vti forma decora natura p̄ditus es sic & te ipm: & tuam uitam disponere uelis: In repub. celesti uersare uera tibi patria est: superna illa libera Hierusalē: cōciues atq; contribules/ ipsi primogeniti: qui sunt conscripti in cœlis/ Educat terra animam uiuentem/ Non insita telluri rationis expertium animantium anima/ diuino imperio/ tum emerit: Sed una cum imperio tum primum in ratione rege exorta est: Atq; genere quidem una est animalium anima ratione non p̄ditorū quippe cum unum sit: & id simili ratione/ quod ad essentiam ipsius accommodat naturāq; exprimit: ipsa inq; uacuitas rōnis: Discriminibus aut numerosis differentiisq; non una est/ animalia nāq; singula diuersis proprietatibus inter sese uariisq; non mediocriter distinguunt. Est. n. bos quidem constans: Asinus autem piger/ Equus libidine incenditur: petitq; impetuose femellam: Lupus imitescere neq; Vulpes insidiosa est astuta/ callida/ Ceruus timidus laboriosa formica: Canis gratus est: & ad beniuolentiam amicitiamq; propensus: simul. n. animalia singula

cum sua peculiari natura creata sunt: Vna cum Leone animositas: & ira est orta uita solitaria expertis societatis ad ea quæ genus subeunt. Idem uelut enim tyrannus quidam animantium rationis expertium pares honores congressioneq; cū ceteris nō acceptat: Sed aspernatur. Qui neq; pabulum herinum sibi unq; admiserit nec ad reliquias sue uenationis unq; redierit: Cui tanta quoq; uocis eliciēde natura p̄stitit instrumenta/ ut animantium complura longe ipso celeriora solo rugitu sepe numero capiantur: Vehemens est panthera & ad imperus faciendos: propensa pernixq; Atq; idoneum ipsi corpus est datum humore/ ac leuitate/ ad animā motiones agigationesq; subministrandas: Pigerrima est Vrsæ natura solitaria: moris oculi: In imum ingressi/ Simile sane corpus: & ipsam ambit graue Compactum indistinctum/ accommodatum sese occultanti pergelide feræ: Si trāfigamus oratione: quanta ratiōis expertibus istis inest sine doctrina naturalis sue uitæ diligentia/ atq; cura: aut ad nostri custodiam corporis/ animarumq; nostræ providentiam salutem impellemus/ ac cōcitabimur: aut magis magisq; carpemur ac condemnabimur: Si ita fuerimus affecti/ ut neq; animalia imitari rationis expertia ualeamus. Vrsæ sepe numero uulneribus sanctia grauibus ipsi medetur omni conatu uerbascio siccam habenti naturam ulcera ipsa resartiens. Videris & uulpem laticis a boris lachryma seipm curantem: Testudo quoq; uipere/ depasta uisceribus per aduersantem Cunile naturam nocuentū e uenenata fera sibi prouenturam euitat/ Quin & anguis feniculi pastu lipitudinem oculorū curare uidetur: Prelagiones aut circa mutationes uarietatesq; celi: quam mentis rationisq; sagacitatem non superarunt: Nam oues quidem accedente bruma pabulo copiosius auidiusq; uelcuntur: proinde quasi sibi providentes pro indigentia cibi/ futura/ Boves autem oclusi longo tempore incōmodis hyemis iam tandem in eunre uere/ temporis sensu naturali mutatione percepta oēs uno impetu/ letis aspectibus e stabulis suis aggrediuntur. Iam uero quidam haud inertium hoīum emoluitum fuisse cōstruxisseq; gemina sibi spiramina cubiculi terrestrem herniaceum obseruauit atq; austro flaturo australe aquilone spiraturo: aquilonium spiramentum obstruere Quid quæso per hæc ipsa nobis hominibus indicatur: An non solum diligentiam opificis nostris curamue/ per omnia penetrare / Sed in animantibus quoq; ratione non p̄ditis: futuri sensationem quandam in esse: ut & nos ēt ipsi/ non huic uitæ presentibusq; rebus adhereamus/ Sed totum nostrum ad futuram illam uitam studium dirigamus/ Non tute tibi eandem o homo diligentiam adhibebis: Non tute tibi ipsi demum elaborabis: Non hoc tempore presenti fruges tibi recondes: Exemplo formicæ profecto quietemq; futuri seculi preparabis formica temporis hyberni pabulum æstate sibi sedulo condit: & non quod hyc
hh

mis incōmoda nondum assunt ociosa tempus traducit/Sed in cessabili quodam intento studio legendi semina tantisper incumbit quantisper sufficiens alimentum in cellulis sibi recondat: Neq; id in curia facit: sed sapientia quadam prouidentia ea dedita opera/ut q̄ plurimo tempore pabulum sibi persistere cōseruariq; possit/Secat enim morsu fructus arrososq; condit/ne rursus in fruges exeāt e terra: atq; inutiles inde sibi ad usum alimonie fiāt. cū senserit eos madefactos hymbra profert atq; exiccat/Neq; omni tempore id agit/ sed cum in pluuium presenserit serenūq; cœlum quamobrem nunq̄ ex nubibus hymbrem defluxisse conspexeris: cum a formicis expositum est frumentum. Quę nam oratio quęlo/ quę dicendi modus hæc attingere posset/ Quod tps tot tantarūq; rerum admirabilium satisfaceret enarrationi: Quis auditus deniq; tantam copiam operum opificis uarietatemq; carere posset. Agite dicamus: & nos etiam cum propheta: Ut magnificata sunt opera tua Domine omnia in sapientia fecisti. Non igitur ad excusandos nos ipsos illud satisfacere potest/haud litteris inq̄ ea quę possunt doctrinaq; nos percepisse/quandoquidem eius quo conducit nature lege doctrina uacante suscepimus. Scis certo quid boni proximo feceris/ est. n. id quod ab aliis tibi fieri uelis: Non ignoras profecto/quid nam sit ipsum malū: Est. n. id quod ab alio tibi fieri non exoptaueris unq̄/ Nulla facultas studio uirū incumbens fibrium: nulla ars/ nulla profus herbarum experientia/ nullum peticulum/ animantes rationis expertes/ eas quę profunt ipsis aut radices/ aut herbas edocuit/ sed natura quęq; predita est facultate/ suę tam conseruande/ quam recuperande sanitatis atq; salutis: Neq; non & inenarrabilem ad id quod ad suam naturam cōmodatur habet affinitatem/ Sunt apud nos ipse uirtutes secundum naturam ad quas habendas affinitas anime non ex humana doctrina: sed ex ipsa natura nobis inesse uidetur/ Etenim ut nulla nos oratio/ nulla formula doctrine ullius/ nullum omnino præceptum & docet morbum odisse/ sed ex nobismet ipsis nos ea quę dolorem efficiūt reprehendimus fugimus atq; oremus/ sic & in anima quedam inest euitatio mali uicijq; uacua doctrina natura: At anime malam omne uicium morbum eiusdem eē bonum uirtutem omnem probitatemq; utilitudinis rationem/ sanitatisq; subire constat: Pene namq; recteq; sanitatem qdam definire/ cum habitum statumq; bonum ipsam esse dixissem an quo naturales operatione sine ullo profus impedimento proficiscūtur: Quod si dixeris de bona etiam anime habitu non aberraueris sane: sed decorum ipsum attigeris: quibus efficitur: ut anima sine ulla doctrina/ natura propensa sit ad id expediēdū quod suum proprium bonum est: quodq; accommodatur sibi natura: Quapropter omnium hominum communi sententia temperat̄ia/ fortitudo/ iustitia lau-

dabilis: & admirabilis est & prudentia preclarum quid nimirum: & summo studio consequendum esse putatur: Filii amate colite parentes: uos parentes nolite ad iracundiam filios prouocare/ nunquid & natura ea non dicit: Nihil noui Diuus Paulus sane monet/ sed nature uincula uincit: in superq; prestingit/ Si legna diligit eam quę ex ipsa profluxit prolem. Si lupus pro suis catulis pugnat/ quid nam ipse dixerit homo/ si neq; mandatis obtemperat: & naturam ipsam adulterat. Cum aut filius senectutem patris nihili facit/ aut pater ob secundarum nuptiarum societatem priorum obliuiscitur filiorum summa profecto dilectione summus amor est iter parentes/ ac filios mutuis animantibus ratione non predictis: Quapropter & exactiorem ob rationis defectiōem opifex uniuersi uim ipsis prestat sentiēdi. Nam unde fit ut in ouium quidem tam copioso numerosoq; grege stabulis exiliens agnus matris suę continuo percipiat uocem/ ad eamq; properet atq; lactis fontes suos proprios recta petat: papillisq; maternis contentus sit etiam si per parum habeant succi/ preteritis haud paucis uberibus lacte distentis mater autem in tam innumeris agnis/ suam illam propriam quam peperit prolem/ sine ullo errore profus agnoscat/ Vna uox omnium est: unus idemq; sepenumero color unus etiam penitus odor/ ut odorandi sensui nostro uidet: At tamen inest in ipsis quedam sentiēdi facultas nostra longe: nimirum exactior: qua suam cuiq; propriam facile dignoscere licet: Nondum dentes catulo pullularum morsu tamen eum aggreditur: qui dolore ipsum affecit: Nondum cornua uiculis sunt exorta/ scit tamen qua sua arma parte nascantur/ ea quę petit ad uersandam parte/ Hęc indicant: & demonstrant nullam animantium naturam partā esse doctrina: & nihil in iis que sunt dispositione definitioneq; carere/ Sed omnia in seipsis sapientia Dei creatoris uestigia continere: Itaq; orta esse ut sint ad conseruandam suam salutem suapte natura parata. Atq; canis expertis quidem est rationis: sensationem tamen obtinet parem prope discedit rationi: Quę namq; seculi sapientes ocio suę toto uite summa dedita opera uix inuenierunt argumentationum in quā rationumq; nexus in iis sese offert canis eruditum ab ipsa natura: Nam si cum eius fere uestigia: quam persequitur inuestigat: inuenit ea pluribus sese findētia modis: inuestigatis suis discussionibus quascunq; in partes ferantibus semitis uocem prope dicam ipsam ratiocinandi p ea que agit elicit hoc pacto. Fera q̄ psequor iqt/ aut hac aut hęc aut hac abiit uia/ at neq; hac neq; hac ē perfecta. Restat ergo hac illā abiisse uia: atq; ita falsa tollēdo uege inuenire solet qd plus ii faciunt: qui pro linearum descriptionibus designandis cum gravitate sedent: lineasq; diducunt in puluere cum tribus allatis propositionibus duas tollūt ueluti falsas: & in ea quę restat: uerum comperiunt/ memoria uero beneficiorū
hb ii

huiusce gratieque reddende quem ingratum beneficiorum immemorem hominem non notis urit non nequam non turpissimum esse ostendit: Jam quidem: & in refectionis a latronibus in solitudine dominis: complures a Cadeueribus canes non recessisse/Sed ibidem expirasse memorie traditur. Nonnullos etiam cede recente duces in quarentibus grassatores fuisse nection: & latratu: Laniaque maleficos indicasse scelusque coegisse fateri ferunt: Quid homines ii quaso dixerint: qui nullo suum opificem altoremque deum prosequuntur amore/sed ut amicis etiam: & necessariis iis utuntur qui loquuntur aduersus deum iniquitatem/eiusdemque participes mense sunt: & dum alimenta sumunt/ maledicta in altorem ipsum suum audiunt: atque ferunt/Sed ad perspiciendam creaturam redeamus oportet: Animalium ea quidem quae facile capi possunt fecundiora longe ceteris esse constat: Quo circa tam Lepores: quam dante / quam etiam oues fere sepius: & geminos pluresque pariunt fetus ne genus deficiat preda propositum feris iis: quae sanguine gaudent carnesque uescuntur/ At ea quibus pro cibatu cetera sunt certum est longe minus fecunda esse: Quapropter Leonis uix unius Regina mater euadit. Edi namque partum unguium acie lacerato in enixu utero uulgo ferunt: Viperas etiam utero deuorato fama est in lucem accedere decentes scilicet mercedes premiaque parenti reddentes: A deo nihil est in iis: quae sunt/ Cui non sit bene prouisum cui non data est opera curae suae naturae accommodata/ Quod si perscrutari percipereque partis animantium uelis nihil prorsus opificem adiunxisse quod addendum non esset / nihil non attulisse quod afferens quod necessarium esse inueneris: Carniuoris animalibus acutos praestitit dentes. Est enim talibus opus ad alimenti talis formam atque naturam: Quae uero non utrinque dentibus armata sunt iis numerosa conceptacula: compluresque merito: uariasque pabuli Cellulas extruxisse uidetur: Nam quia primum immissus ori cibus officio munereque dentium haud satis conficitur / ideo data est ipsis exariendi deuoratum facultas quo ruminacione satis confectum concoqui possit/ Venter reticulum: Herniaceus omasum non ociose/porro non incassum in istis animantibus in sunt sed suum quisque sinus officium ad concoctionem administrandam tibi necessarium agit: Collum prolixum Camelus obtinet: quo par sit pedibus: & eam qua uescitur herbam attingere ualeat: Contra perbreue est: humerosque ingressum tam Virse quam Leoni: quam etiam tygridi ceterisque generis huius animantibus collum/propterea quod haud ex herbis ipsis offertur pabulum/nec humum attingant ore necesse est: quippe cum carniuora sint: & anima-

lium uenatione predaque uescantur: Quid sibi uult pro muscis elephanto/ quid pollicetur/ Vaste molis hoc animal: & omnium terrestrium maximum ad spectatum stuporem admirationemque natum: copiosa carne corpore referto nimirum esse oporteret: Huic si grande pro rata membrorum inferiorumque pedumque ratione collum adiunctum fuisset in atrestabile penitus esset exuperante suo pte pondere semper inferius iret gens: Nunc autem caput quidem per Colli pauca admodum uertebras: cum spina coniungitur: Promiscidem autem habet officium subeuntem munusque colli/ qua plane tam pabulum sumere: quam potum etiam exaurire solet: At enim & inferiora membra compactione indistincta uelut indiscrete Columne molis pondus uniuerse suffulcunt: Namque si lenta molia distinctaque molitante subiecta essent crebre sane modo cõsident: modo sese erigente fera fierent articulorum dimotiones cum preminio pondere satis corporis ferre molem leuareque non possent/ Nunc uero paruus talus pedi subiicitur elephanto/ nec in ala nec in genu distincto. Non enim articulorum lapsus tantam tolleraret animalis carnem adeo Copiose ambientem ipsum atque micantem: Quae cum ita sint opus elephanto fuit illa tam longa nare nimirum ad pedes usque humumque demittenda Nonne conspicis ut militant in preliisque perinde atque turres quaedam/ aut carnei quidam colles turmas ante eunt atque cohortes/ impetuque intollerabili facto/ stratas horrentesque ferro acies hostium dissecant dispellunt/ atque prosternunt. Quod si infera sibi membra rationem ratam ad supera non subirent neque ullo prorsus elephantis tempore persistere posset: Nunc uero sunt qui memorie prodiderunt: & trecentis annis: & ultra uiuere elephantum: Iccirco compactis: & non distinctis inferis membris ipse preditus est: Jam uero Promiscidem ex imo pabulum diximus in altum sese erigentem ad os admouere: Cuius & naturam ob id ipsum humidiorum: & effigiem serpentis emulam esse constat/ Ad eo uera est illa sententia/ nihil in rebus creatis uacare nihil omnino deesse: Hanc tamen tam vastam mole tam exuperantem uiribus belluam subiectam opifex rerum omnium nobis subiectamque creauit atque constituit: Ut & comprehendat percipiatque cum a nobis docetur/ & ferat cum uapulat aperte nos admones propterea sese nobis omnia subiecisse / quod imagine similes ipsi sumus effecti / Non solum autem in tam magnis animantibus insignis roboris uerum etiam / & in paruis / exilibus minimisque nihilominus immensam inspicere Dei sapientiam nobis admirarique licet / Nam ut haud magis cacumina montium admiratione semper afficere soleo: quae quidem: quia

propinqua sunt nubibus continuis circumquaque flatibus hyberniam perpetuo refrigerationem sibi conseruant/ac detinent: quae concauitates conuallium non solum incómodos celi flatus locorum eminentium euitantes sed & tepidum semper aere continentes Sic & inanimantium est compagine non elephantem admiratione potius afficere consueui propter tantam magnitudinis fastum: quam foricem qui formidolosus est elephanto/aut scorpionis tenuissimam partem aculeum in quo ut cauum eum perinde atque fistulam artifex uniuersis: quo uirus per ipsum ictus infundatur ac imprimatur extruxit. Atque nemo creatorem eam ob rem iaculare uelit/quod animalia uenata exicalia uita/necque parata nostra in rationem regere indulxit/uel a deo quae piam: & institutorem & ducatoremque puerorum accuset in ordinem redigentem marcesque optimos iuuentutis ingenium facile ad improbitatemque propensum libidinem luxumque plagis uerberibusque castigando/ac coercendo fidei sane demonstrationes sunt imple fere: Confidis in Domino: super aspidem & basiliscum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem atque habes potestatem ex fide ambulandi super serpentes ac scorpiones non cernis uiperam euasisse Domini Pauli manum frutices colligentis neque quicumque illi penitus detrimenti attulisse/propterea quod fidei plenum inuenit. Quod si fide careas haud feram potius exitialem quam eam qua preditus es fidei uacuitatem tute tibi metuere uelis: qua te iam facile capi/perireque paratum fecisti. At .n. sentio iam dudum ea quae ad hominis ortum generationemque pertinent/auditores an me maximopere postulare: mihique uideor prope dixi suorum in me cordium clamores exaudire/quibus querunt ac inquit sese Feras quidem quales nunc sunt nostra doceri sese uero non mediocriter ignorare obtemperamus igitur ipsis ac obsequamur/omni prorsus formidine nos occupate depulsa depositaque necesse est: difficillimum .n. omnium esse uere uideri seipsum cognoscere non solum .n. oculus ea quae sunt foris conspiciens in se ipsum cernendum haud utitur facultate uiuendi/sed ipsa mens est nostra pacute conspiciens alienos errores/tarda est ac hebes ad proprios suos cognoscendos defectus idcirco nunc est oratio nostra cum aliena iam strenue transgressisset leuata nimirum est ad ea perquirenda quae ad nos attinent: & inertia metuque resecta/quae haud fit ut magis ex celo terraque Deum quam quae ex nostra propria natura compagine constitutioneque percipiat. Si modo seipsum sagaciter: & uti decet inuestigauerit quemadmodum: & diuus propheta dixit/Mirabilis conspecta est ex me tua cognitio Deus .i. cum me ipsum nouerint inmensam exuperantemque uiam sapientiam ipse didici/noui/ percipit: Et dixit Deus faciamus hominem ubi nunc est ipse iudeus quae quasi per fenestras in iis quae antea dicebantur ingrediente luce theologiae personaeque secundam inuenit nondum autem perspicue demonstrate ueritati repugnabat ipsumque deum secum discere seque alloqui non alium ullum dicebat ipse enim dixit aiebat & ipse fecit/Fiat inquit lux: & facta est lux

Erat igitur: & tunc in iis quae dicere id Deus solet/absurditas non mediocri minimeque obscura: Quis .n. aut faber/aut sutor / aut excussor instrumentis artis sibi presentibus solus ipse nullo socio comitante aut faciamus ait cultellum/aut conficiamus calciamentum: aut componamus aratrum: sed non silentio suam cum libuerit accommodatam ab arte exequitur operationem: Sunt .n. insignes profecto nuge principem quempiam sui praefectumque uerbis horrorem more uehementerque seipsum hortantem concitatemque sedere/uerum qui summo studio calumniis persequuti sunt dominum ipsum/nec unquam eos puduit huius quod non dixerit queso: quid non fixerint exercitatum paratumque linguam semper ac mentem ad omne quod uis fallum dicendum/atque fingendum habentes: haec tamen uox praesens penitus ipsorum os occrudere manifeste uidetur: Et dixit Deus faciamus hominem Nunquid: Et nunc etiam dic mihi iudee sola perinde ut tibi placet atque unica est ipsa persona/Non .n. scriptum est fiat homo: sed hominem faciamus cum is qui per scripturam docetur nondum ortus erat nondum creatus/in profundo theologiae praeconium hoc celabatur ac tegebatur: cum uero iam ipse ortus hominis expectatur detegitur parumper ipsa fides: & apertius indicatur sententia ueritatis. Faciamus hominem: audi tu queso qui bellum indixisti perpetuum Christo deum ipsum suum in creandis rebus socium alloqui: Per quem & secula fecit: Qui portat omnia uerbo potentie suae: At non patienter religionis recte sententiam praesidus iudeus acceptat/sed ferax ea quae summo persequuntur hominem odio: cum in caueis ocludunt/stremunt/strident/atque seuitiam quaedam naturae feritatemque suam ostendunt: explere uero rabiem nequeunt/sic & inimica gens ueritatis iudei in angustiam intrusi/multe sunt inquit persone non una ad quas oratio Dei dirigitur/Angelis .n. astantibus faciamus hominem dicit iudaicum hoc est praefecto signum: & facili tatis illoque haec incompota est fabella/atque ut unam ipsam orationis uerba compulsi personam filii non admittant innumeras introducunt personas: & filium negantes / ac extrudentes seruis ipsam consultationis tribuunt dignitatem conseruosque nostros auctores nostrae creationis officiant: cum suum homo statum exactum est consecutus/ad Angelorum recta reducit dignitatem. At quae nunc unquam creatura/queso suo creatori par esse potest: Considera autem: & ea quae deinceps sequuntur. Ad imaginem & similitudinem nostram: quod ad haec dicere paras: Num una Dei: & angelorum imago est? Patris enim filii formam eadem esse necesse est Atque formam intelligamus oportet: Vt Deo decet tribuere formam non corporis conditione: sed deitatis proprietate Audire uelis & tu noue secte/nouae opinionis homo: Qui iudeorum amplecteris / atque colis opiniones/Religionis christi simulatione/atque pretextu: Cui dicit faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: Cui nam alii quam splendori gloriae & formae substantiae suae

NONA CONGRESSIO

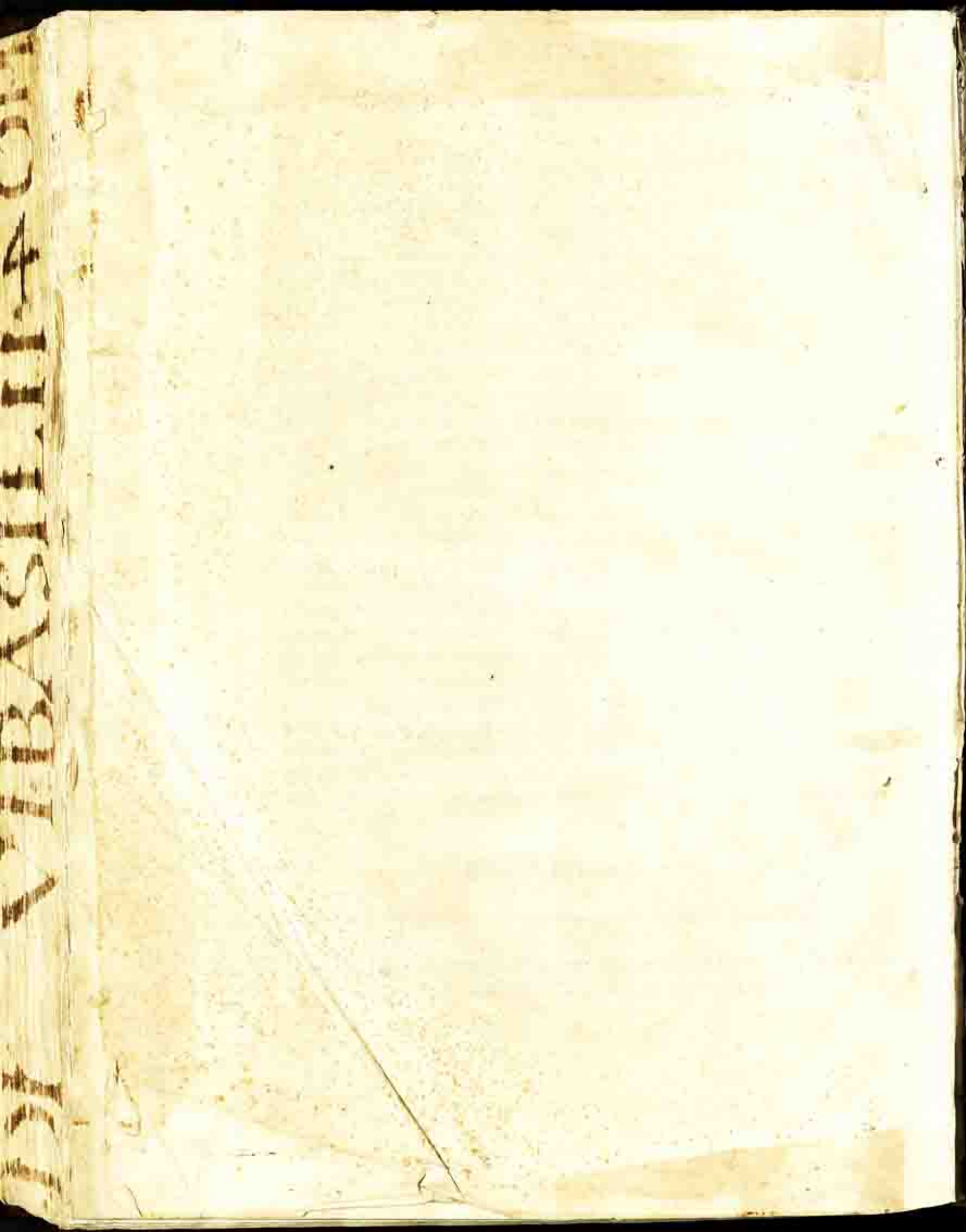
qui est inuisibilis dei imago/sua igitur imagini proprie:que uiuit/que dixit: Ego
& pater unum sumus:& qui me uidit patrem uidit huic dicit faciamus hominem ad ima-
ginem & similitudinem nostram/Vbi una est imago una similitudo: quem ibi locum
obtinere dissimilitudo/Et fecit Deus hominem/Non dixit fecerunt/Euitauit hoc loco
multitudinem sapienter/p illa namque Iudeum erudiebat per hanc uero gentilium excludens
errorem/Secure admodum ad unitatem recurrit: Ut & filium simul cum patre intelligas:
& multitudinem deorum effugas euitescque piculum.Et fecit Deus hominem ad imaginem
& similitudinem suam/Ad imaginem Dei creauit ipsum: Itaque socii creationis personata
adduxit in his.ultimis uerbis/non ad imaginem suam dixit: sed ad imaginem Dei
creauit ipsum: At qua nam in re:Dei sui creatoris imagine prae datus est homo:quo
que pacto similitudinis princeps est deinceps in sequentibus deo prestante nobis fa-
cultatem dicemus atque explicabimus. Nunc id tamen dicamus oportet / Si una est
imago/si una similitudo/Vnde tibi in mentem uenit intollerabilis haec impietas:
dissimile asserere filium esse patri/O tuam hanc tam immanem ingratitude / Qua a
filio Dei datam accepisti similitudinem eam non tribuis uicissim ita ei qui tamen in te
beneficium contulit:& tibi quod eaque gratia concessa sunt firma stabiliaque mane-
re censes:Filio uero similitudinem quam ad genitorem obtinet suam natura non per-
mittis ut habeat non concedis/Sed silentium ecce nobis aduersperascens imperat ipse
sole iam dudum ad ipsum occasum missio:Hic igitur & nos orationem hanc nostram
ad torum/quietem uel deducendam esse censemus/Atque nunc quidem ut excite-
mus dumtaxat hanc animam sententias haec tetigimus: Exactiorem autem accura-
toremue propositaque rerum inuestigationem in his que deinceps dicentur oppo-
ferente spiritu diuino reddemus: Abite mihi gaudentes uos omnes: contio summo
amore prosequens Christum sententiarum memoria iam dictarum uestras elegantes gra-
uesque mensas praeter omnibus lautissimis epulis uariisque dapibus cōdecoraturi/Tur-
pitudinem afficiatur is omnis qui patri dissimilem filium asserit esse Subvertatur
ipse Iudeus sententias ueritatis omnis pius exultet: perpetua denique gloria Dominus
deus noster afficiatur/Quem semper ipsa decet in secula seculorum.Amen.

FINIS.

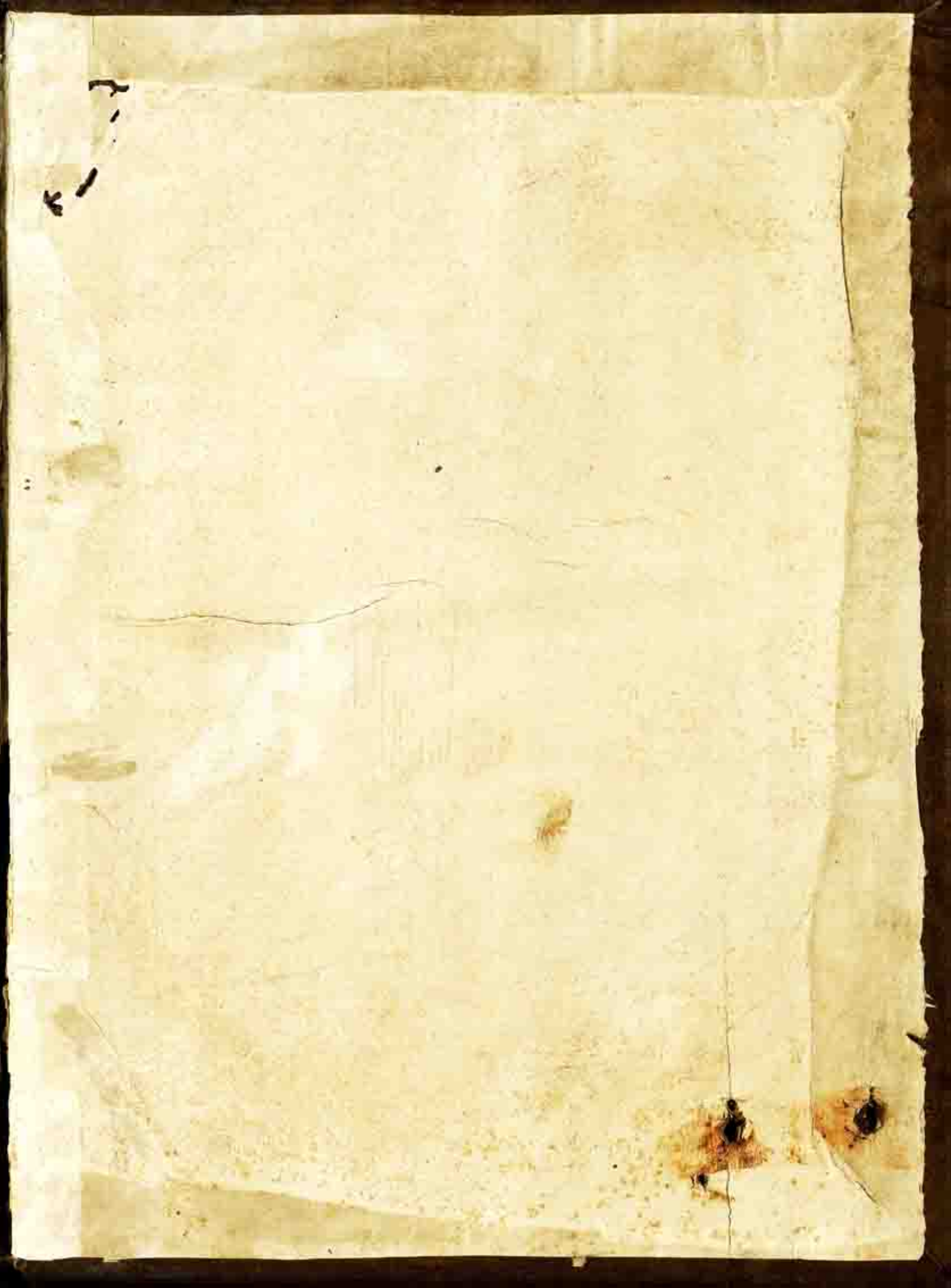
Registrum huius Operis.

aa.bb.cc.dd.ee.ff.gg.hh. Omnes sunt terni praeter. hh. quod est duernus.

Impressum Romae apud Jacobum Mazochium Romanae Academiae
Bibliopo. Anno.M.D.XV.Die.XII.Mensis Decembris

LIBRARY
UNIVERSITY OF
TORONTO

2-1

